

KULTTUURIVIHKOT

irtonumero 5,90 euroa

33. vuosikerta

numero 1/2005

11.9.2001

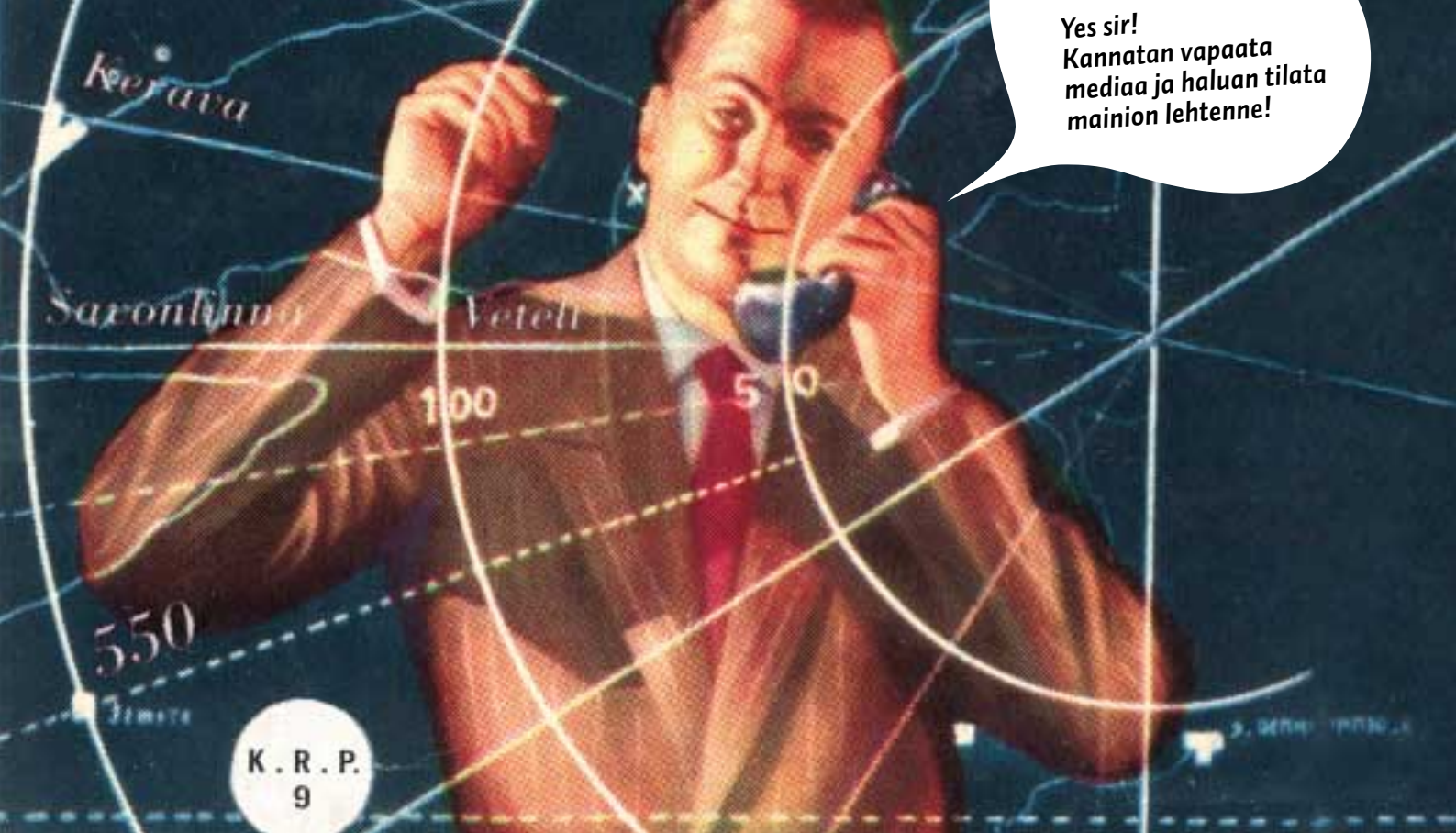
Suuri huijaus?

PAL.VKO 2005-17
410654-0501

6

Yes sir!
Kannatan vapaata
mediaa ja haluan tilata
mainion lehtenne!

Vapaan median puolesta – tilaa Voima!

Tuulikaappilehti tuulipukukansalle, edullinen myös kotiin kannettuna. Painos 50 000, jakelupisteitä yli 500, kotiin tilaus 33,64 euroa vuodessa. Tilaukset suoraan puhelimella numerosta (09) 774 43120, tai voima@voima.fi. www.voima.fi.

Voima-lehti
10 numeroa
33,64 €

Voima army-laukku
100 % kierrätetty
Valkoisella tai punaisella logolla
17 €

Voima t-paita
Valkoinen tai punainen
16 €

Voima huppari
Aidosti kotimainen
Naisten tai miesten malli
49 €

- TILAA VOIMA-LEHDEN VUOSIKERRAN (10 NUMEROA)** **33,64 €**
- TILAA VOIMA-LEHDEN VUOSIKERRAN (10 NUMEROA) + ARMYLAUKUN** **39,64 €**
- Laukku punaisella logolla Laukku valkoisella logolla
- TILAA VOIMA-LEHDEN VUOSIKERRAN (10 NUMEROA) + T-PAIDAN** **39,64 €**
- Punainen t-paita Valkoinen t-paita
- s m l xl
- KYLLÄ KIITOS! OSTAN VOIMA ARMYLAUKUN** **17 €**
- Punaisella logolla Valkoisella logolla
- KYLLÄ KIITOS! OSTAN VOIMA T-PAIDAN** **16 €**
- Punainen Valkoinen
- s m l xl
- KYLLÄ KIITOS! OSTAN KOTIMAISEN VOIMA HUPPARIN** **49 €**
- Naisten malli Miesten malli
- s m l xl

Voima
maksaa

Voima
Vastauslähetyksen
Sopimus 5000521
00003 Helsinki

voima

INFO

Hinnat sisältävät kaikki käsittely- ja postituskulut. Lisätiedot ja erikoisemmat tilaukset sähköpostitse tilaukset@voima.fi tai puhelimitse 09 7744 3115.

Tilaa nimi:

Sähköposti:

Postiosoite:

Postinumero:

Postitoimipaikka:

Puhelin:

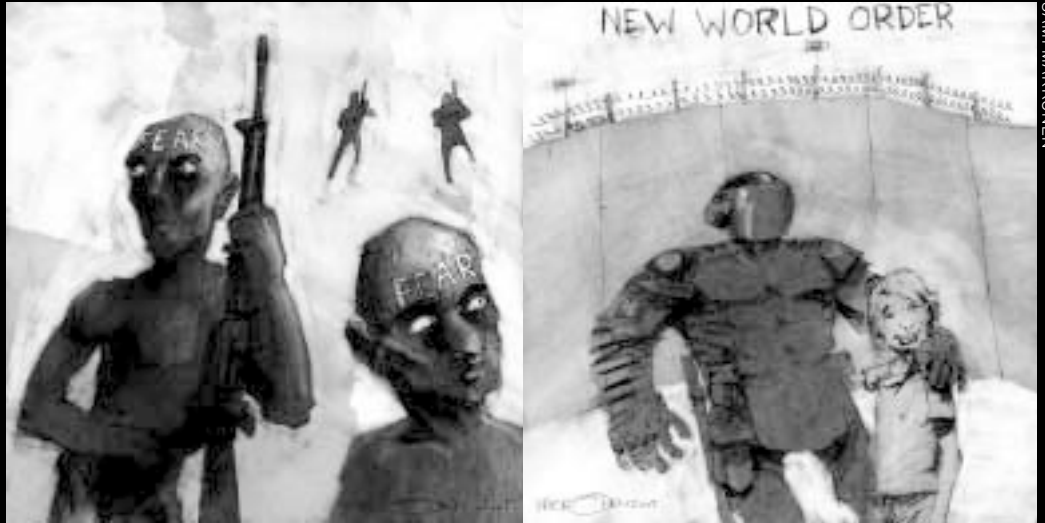
Allekirjoitus:

KULTTUURIVIIHKOT

TEEMA: 11.9.2001

Mitä tapahtui todella 11.9.2001?
Yhä useammat kyseenalaistavat
terrori-iskujen virallisen selityksen.

**TERRORI-ISKU VAI
SUURI HUIJAUS 32-35**
RAKKAAT VIHOLLISET 36-39,
KOHTI BARBARIAA 44-50

ARTIKKELEJA TEEMASTA

- 28 **HAASTATELUSSA MIKKO LEHTONEN**
Syyskuun yhdenentoista merkityksestä kirjoittanut tamperelaisutkija pohtii eurooppalaisuuden ja amerikkalaisuuden olemusta.
- 32 **TERRORI-ISKU VAI SUURI HUIJAUS?**
Virallinen selitys tornien sortumisesta on fysikaalisesti mahdoton, sanoo tekniikan tohtori Heikki Kurttila Kulttuurivihkojen haastattelussa.
- 36 **MIKSI VIHOLLISET OVAT RAKKAITA?**
Ulkoinen uhka yhdistää kansan johtajiansa tueksi. Yhdysvallat tarvitsi aiemmin Neuvostoliittoa ja nyt terrorismia. Hannu Yli-Karjanmaan essee.
- 40 **DEMOKRATIAN TUOLLA PUOLEN**
Slavoj Žižekin mukaan terrorismin vastaisessa sodassa poikkeustilasta yritetään tehdä pysyvä.
- 44 **KOHTI BARBARIAA**
Tutkija Olli Tammilehdon synkkä essee ravistelee käsityksiämme länsimaisesta sivilisaatiosta.

MUUT ARTIKKELIT

- 12 **TERVETULOA TAIDE!**
Kontulasta alkanut monitaiteellisten tapahtumien sarja vähentää sydäninfarktin riskiä avaamalla erilaisten kotien ovia.
- 14 **RÄVÄKÖITÄ NAISIA**
Valokuvaaja Bettina Flitnerin uusin näyttely Tampereella.
- 16 **ELOKUVA POLIITTISENA ASEENA**
Hollywood oli kylmän sodan aikana propaganda-tukikohta taistelussa kommunismia vastaan.
- 20 **JOHNNY CASHIN TESTAMENTTI**
Laulajalegenda jätti viimeiseksi perinnökseen maagisen levykokonaisuuden, American-sarjan.
- 24 **TODELLISEN AVANTGARDEN JÄLJILLÄ**
Haastattelussa Tom Smith, musiikin toisinajattelija ja ego-ongelmainen noise-hörhö.
- 26 **HÄLYJEN MUSIIKKIA**
Ensi kuulemalta hahmoton häly kantaa mukanaan hämmennystä, pelkoja ja kapinaa.
- 51 **SARJAKUVAA**
Runoilija Jyrki Heikkinen on myös sarjakuvapiirtäjä. Kulttuurivihkot julkaisee hänen uusia sarjakuviaan.

PALSTAT

- 5 **PÄÄKIRJOITUS**
- 6 **200 SANAA**
- 9 **KIRAHVI**
- 10 **JOKISALO**
- 57 **KIRJA-ARVIOT**
- 65 **LEHTIVERKKO**
- 66 **SOIKKELI**

KANSI: HELINÄ KUUSELA

KULTTUURIVIIHKOT

33. vuosikerta

KUSTANTAJA

Domirola Oy

PÄÄTOIMITTAJA

Elias Krohn elias.krohn@kulttuurivihkot.fi

TOIMITUSPÄÄLLIKKÖ, KEHITYS

Ari Lahdenmäki ari.lahdenmaki@kulttuurivihkot.fi

TOIMITUSSIHTEERIT

Jouni Avelin jouni.avelin@kulttuurivihkot.fi

Heljä Kiiskinen helja.kiiskinen@kulttuurivihkot.fi

Hanna Kuusela hanna.kuusela@kulttuurivihkot.fi

TOIMITTAJAT

Aleksi Ahtola, Kaisa Alenius, Eero J. Hirvenoja, Pia Hytinen (*Tampere*), Riikka Taavetti ja Tuuli Vattulainen.

VALOKUVAAJA

Helinä Kuusela

ULKOASU

Hanna-Maija Matikainen

YHTEYSTIEDOT

Kulttuurivihkot

Lönnrotinkatu 25 A, 00180 Helsinki

puhelin (09) 4114 5369

faksi (09) 685 1012

www.kulttuurivihkot.fi

OSOITTEENMUUTOKSET JA TILAUKSET

Kulttuurivihkot ilmestyy kuusi kertaa vuodessa. Lähetä tilaus tai tieto osoitteenmuutoksesta toimituksen osoitteeseen kirjeitse tai sähköpostitse tilaus@kulttuurivihkot.fi tai käyttäen [www-asiakaspalveluamme osoitteessa www.kulttuurivihkot.fi/asiakas/](http://www-asiakaspalveluamme.osoitteessa.www.kulttuurivihkot.fi/asiakas/). Kuuden numeron kestopilaus 29 euroa, määräaikainen tilaus 34 euroa.

ILMOITUSHINNAT

Koko sivu 800 euroa, puoli sivua 500 euroa + alv. Ilmoitukset force majeure -varauksin; lehden vastuu rajoittuu maksettuun ilmoitushintaan.

KIRJOITUSTEN LÄHETTÄMINEN

Toimitus ottaa vastaan sitoumuksetta lehdessä julkaistavaksi tarkoitettua materiaalia. Tekstut vain RTF- eli Rich Text Format- tai ASCII- eli tekstitiedostoina sähköpostitse tai lehden osoitteeseen (tuloste ja mahdollinen levyke). Lehti ei vastaa tilaamatta lähetetyn materiaalin säilyttämisestä eikä palauttamisesta. Kulttuurivihkoihin kertyvä aineisto luovutetaan sen vanhennuttua Kansan Arkistoon tallennettavaksi.

KIRJAPAINO

Kainuun Sanomat, Kajaani

ISSN 0356-3367

Tämän numeron kirjoittajia

OLLI TAMMILEHTO

Tutkija ja vapaa kirjoittaja, joka on perehtynyt muun muassa ekofilosofiaan, maailmanlaajuiseen köyhyyteen, valtiollisten hierarkioiden luonteeseen ja kapitalismiin. Häntä vaivaa useimpien tutkijoiden jo voittama päänahanpintymä, jonka mukaan ihmisten ja luonnon tuhoutuminen johtuu yhteiskuntamme keskeisistä rakenteista. Mikä huoletuttavinta, hänen pakkomielteensä mukaan näitä rakenteita voidaan ja pitää muuttaa.

EERO J. HIRVENOJA

Kulttuurivihkojen toimittaja vuoden alusta. Valmistunut yliopistosta viime vuoden lopulla, pääaineenaan Suomen historia. Kiinnostuksen kohteena erityisesti elokuva.

HELJÄ KIISKINEN

Kulttuurivihkojen uusi toimitussihteeri on kulttuurinystävä ja gradunsa juuri valmiiksi saanut viestinnän opiskelija.

SONJA PENI

Vapaa kynäilijä ja kieltenopiskelija Joensuusta.

HANNU YLI-KARJANMAA

Helsinkiiläinen yrittäjä ja poliittisesti sitoutumaton kansalaisaktivisti, jonka erityisiä kiinnostuksen kohteita ovat Tshetszenia, maailmanpolitiikka ja terrorismi. Hän on perustanut ja ylläpitää internet-sivuja www.11syyskuu.org, jotka tuovat esille syyskuun 11:n terrori-iskuista tehtyä riippumatonta tutkimusta.

SAMI MAKKONEN

KULTTUURIVIIHKOT
KULTTUURI- MIELIPIDE- JA TIEDOLEHTIEN LIITTO EY.
WWW.KULTTUURIVIIHKOT.FI

Avoim tapaus

Tämä Kulttuurivihkojen numero esittelee maailmalla ja Suomessakin yleistyneitä väitteitä, joiden mukaan Yhdysvaltojen hallinto järjesti itse 11.9.2001 tapahtuneet terrori-iskut. Väitteet saattavat aluksi kuulostaa vainoharhaisten salaliittoteoreetikoiden sepitelmiltä. Niiden taustalla on kuitenkin lukuisia vakavia aukkoja virallisessa tutkinnassa ja tuntemassamme tarinassa al-Qaidan itsemurhakaappareista.

Kulttuurivihkojen haastattelussa (sivut 32-35) kysymykseen perehtyneet Jorma Anttila ja Heikki Kurttila todistavat, että World Trade Centerin rakennusten sortuminen väitetyllä tavalla tulipalojen seurauksena on fyysikaalinen mahdottomuus. Heidän mukaansa hallitut räjäytykset ovat ainoa uskottava selitys.

Tästä ei vielä loogisesti seuraa, että räjäytykset olisivat olleet Yhdysvaltojen hallinnon toimeenpanemia. Moni muu seikka kuitenkin vahvistaa käsitystä, että iskut olivat huolella suunniteltu mediatempaus, jossa syyllisetkin olivat jo etukäteen tiedossa. Oudolta tuntuu esimerkiksi se, että lentokoneiden äärimmäisen hyvin suojattujen mustien laatikkojen sanotaan tuhoutuneen, mutta pääteekijäksi väitetyn Muhammed Attan passi löytyi ehjänä kaikesta hävityksestä huolimatta.

Tosiasioiden ja virallisen selityksen välinen kuilu on niin ilmeinen, että medialla olisi moraalinen velvollisuus käsitellä sitä. Suuret viestimet ovat kuitenkin laiminlyöneet tämän velvollisuuden, ja tehtävä on jäänyt riippumattoman, niin sanotun vaihtoehtoehdistön kapeille harteille.

Jorma Anttila toteaa haastattelussamme, että ihmiset eivät mielellään usko väitteisiin Yhdysvaltojen hallinnon osallisuudesta terroritekoihin. Väitteet joko antavat maailmasta liian synkän kuvan tai eivät sovellu heidän ideologiseen maailmankatsomukseensa. Esimerkiksi suomalaisissa vasemmistopiireissä ja kansalaisliikkeissä terrori-iskujen kriittisestä penkomisesta ei ole juurikaan innostuttu. Sen pelätään johtavan arvaamattomiin poliittisiin seurauksiin tai vievän uskottavuutta liikkeiden muilta pyrkimyksiltä. Anttilan huomautus, että totuudellisuus on perustavanlaatuisen itseisarvo, tuntuu postmodernissa mediayhteiskunnassamme virkistävältä.

Syyskuun yhdenentoista tapahtumat käynnistivät militarisoitumisen hyökkäysohjelman. Afganistanin ja Irakin sodissa on kuollut ja haavoittunut ihmisiä monin verroin enemmän kuin itse terrori-iskuissa. Yhdysvaltojen jo ennestään muhkea puolustusbudjetti (tai pikemminkin hyökkäysbudjetti) on paisunut noin kolmanneksella neljässä vuodessa. Samaan kehitykseen liittyy myös Venäjän kasvava asevarustelu ja Euroopan unionin kiihtyvä militarisoitumiskehitys, johon Suomikin innolla osallistuu.

Ketkä iskuista sitten ovatkaan vastuussa, heidän tarkoituksenaan on todennäköisesti ollut juuri syventää maailmanpolitiikan vastakkainasetteluja ja lisätä luottamusta sotilaallisiin keinoihin ristiriitojen ratkaisemisessa.

Rauhanliikkeen ja siihen lukeutuvan vasemmiston ensisijainen tehtävä on haastaa militarismin logiikka ja pitää rauhan liekkiä yllä riippumatta siitä, ketkä ovat syyllisiä yksittäisiin terroritekoihin. Tämän ei pitäisi estää nousemasta barrikadeille myös totuudellisuuden ja asioiden perinpohjaisen selvittämisen puolesta.

Elias Krohn

Kerran pop, aina pop

Taiteilija **Risto Vilhunen** alias Leonardo da Vilhu (s. 1945) oli eittämättä yksi suomalaisen pop-taiteen edelläkävijöistä 1960-luvulla.

Suomen taideakatemian koulussa opiskellut savolaisnuorukainen pohti töissään maailmankaikkeutta ja aika-avaruutta yhdistelemällä kuitulevyä ja pleksiä. Räikeät värit ja mainosten neonvalomaailma olivat töissä voimakkaasti läsnä.

Melkein 40 vuotta myöhemmin ikilihipin olinen Vilhunen tanssii Rolling Stonesin *Satisfactionin* tahdissa retrospektiivinäyttelynsä avajaisissa. Kihara tukka ja parta liehuvat miehen liikkeiden mukana.

”En välittäisi tästä näyttäytymispuolesta ollenkaan”, Vilhunen kertoo myöhemmin ja nyökkäilee kuohuviinimaljoja nosteleville vieraille. ”Mutta tänä päivänä on pakko osata markkinoida töitään, ei niitä muuten kukaan huomaa.”

Suuressa näyttelytilassa killuu seinällä Vilhusen tunnettu työ ”Leonardon ympyrä”. Vuoden 1969 työssä kirkkain värein maala-

tut miehet kiertävät toisiaan Vitruviuksen oppien ja Leonardo da Vincin piirroksen mukaisesti.

Värit ja kolmiulotteisuuden ongelmat kiehtoivat Vilhusta vielä 1990-luvun alussa. Teokset ”Aidot raidat” ja ”Kosminen liike” ovat tyyliltään niin lähellä ”Leonardon ympyrää”, ettei niiden välissä uskoisi kuluneen vuosikymmeniä.

Retrospektiivi näyttää tosin, ettei Vilhunen mahdu pelkkään pop-taiteilijan määritelmään. Taiteilijan uudet maalaukset ovat esillä pimeässä näyttelyhuoneessa, jossa vain himmeät kohdevalot valaisevat töitä. Intiimissä tilassa rehevät mutta eteeriset madonnat poseeraavat etäisinä. Näihin töihinsä Vilhunen on ottanut vaikutteensa hellenistisestä ja bysanttilaisesta taiteesta.

SATISFACTION – Risto Vilhusen 60-vuotisjuhlänäyttely Vantaan taidemuseossa 1.2. –2.4.2005.

Heljä Kiiskinen

Orionin kevätkauden tähtinä Laine ja Truffaut

Elokuvateatteri Orionin kevään 2005 kotimainen nimi on teatteri- ja elokuvapersoonallisuus **Edvin Laine** (1905-1989), jonka syntymästä tulee kuluneeksi vuosisata ja lisäksi hänen tunnetuimman ohjaustyönsä *Tunteettoman sotilaan* (1955) valmistumisesta puoli vuosisataa. Orion tuo nähtäväksi vuoden aikana Laineen kaikki lähes neljäkymmentä pitkää elokuvaohjausta, kuten kolme Niskavuori-elokuvaa 1950-luvulta ja kaikki neljä Väinö Linna -filmatisointia, joita ovat ”*Tunteettoman*” lisäksi *Musta rakkaus* (1957) sekä tietenkin *Täällä Pohjantähden alla* (1968) ja sen jatko-osa *Akseli ja Elina* (1970). Esitettävänä ovat myös oletetun suomalaisen kansanluonteen kuvaus *Sven Tuuva* (1958) sekä toisen maailmansodan jälkeen valmistuneita lastenelokuvia ja sosiaalidraamaa.

Esityskauden tärkeimmäksi ulkomaiseksi nimeksi nousee ranskalaismestari **Francois Truffaut**, jolta esitetään täydellinen retrospektiivi. Viidestä elokuvasta on nähtävissä täysin uudet kopiot – muun muassa klassikoista *Jules & Jim* (1961) ja *Fahrenheit 451* (1966). Luvassa on hetkiä aikuiseksi kasvavan (ohjaajan alter egon) Antoine Doinelin, ikuisten ystävien Julesin ja Jimin, näiden yhteisen rakkauten kohteen Catherinen, onnettomasti rakastuvan Adèlen sekä muiden Truffaut’ n unohtumattomien henkilöhahmojen parissa.

Ohjelmistosta löytyy myös Vietnamia, Armeniaa, brittiläistä kauhua, kotimaista dokumenttia sekä Marx-veljeksiä. Muista ohjajista esitellään Hollywoodin kultakauden romantikko **Frank Borzage**, eurooppalaisen elokuvan omaleimaisempiin ohjaajiin lukeutuvat, 1970-luvulla luomiskautensa huipun kokeneet **Chantal Akerman** ja **Hans-Jürgen Syberberg**, sekä nyky-Ranskan kiinnostavimpiin elokuvantekijöihin kuuluva **Francois Ozon**.

Edvin Laineen elokuvia on nähtävillä 27.4 ja Truffaut’ n elokuvia 1.5. saakka. Esityskauden täydellinen ohjelmisto osoitteessa <http://www.sea.fi>.

Eero J. Hirvenoja.

Pimeyden surkeassa sydämessä

Mwanzan kaupungin lentokentällä Tansaniassa on vilkasta. Kiitoradalla jyristävät rahtikoneet, joiden sisuksissa lennätetään päivittäin tuoreita niilinaffenfileitä Eurooppaan.

Lentokenttä ja tie kentältä kalatehtaalle on laitettu viimeisen päälle kuntoon EU-rahalla. Diplomaatit ja EU-virkamiehet käyvät paikan päällä toteamassa tilanteen erinomaiseksi: Tansanian talous kehittyä, ja kehitysmäärärahat saadaan käytettyä tuottavasti.

Todellisuus ei valitettavasti ole paikallisille asukkaille yhtä ruusuinen kuin korkeille virkamiehille. 1960-luvulla tieteellisenä kokeiluna Viktoria-järveen istutettu petokala on tuhonnut järvestä lähes kaikki muut lajit. Työn perässä kotikylänsä jättäneet kalastajat kiskovat vonkaleita järvestä ja asuvat rantojen hökkelikylissä prostituoitujen kanssa.

Kalojen parhaat palat pakataan eurooppalaisille, ja paikallisten ruuaksi jäävät toukkia kuhisevat kalapäät. Taivaalla pörräävät lentokoneet vievät lähtiesään kalaa mutta tuovat mukanaan aseita, joista mantereen sodat saavat lisää polttoainetta.

Itävaltalaisen **Hubert Sauperin** dokumenttielokuva *Darwin's Nightmare* näyttää tämän kalateollisuuden ympärillä pyörivän läpimädän järjestelmän. Elokuva esitettiin tammikuussa DocPoint-festivaalilla, ja myös ohjaaja itse piipahti festivaalilla kertomassa vuoden 2004 Euroopan parhaaksi dokumenttielokuvaksi valitusta ohjauksestaan.

Yhdeksi elokuvansa pääteemaksi Sauper nostaa ihmisten tiedostamattomuuden siitä, mitä maailmassa tapahtuu.

”Afrikassa tiedonkulku on hyvin vähäistä. Kokonainen kylä saattaa kadota, mutta kukaan ei uutisoi siitä. Toisaalta Mwanzassa asukkaat tietävät mitä heidän ympäristössään tapahtuu, mutta kouluttamattomina he eivät pysty näkemään asioiden monimutkaisia yhteyksiä toisiinsa.”

Myös Afrikassa asuvat eurooppalaiset virkamiehet

ovat tiedostamattomia, vain eri tavalla.

”He työskentelevät ilmastoiduissa toimistoissaan, lukevat tilastojaan ja puhuvat ’köyhyyden vähentämistrategiasta’ ja ’aidsin estämiseen tähtäävästä tutkimuksesta’. Virkamiehillä ei ole tajua todellisuudesta, ja vaikka joku alkaisikin epäillä hommassa olevan jotain vikaa, hänet vain suljettaisiin virkakoneiston ulkopuolelle. He ovat oman systeeminsä vankeja.”

Eurooppalaisilla sen sijaan on Sauperin mielestä mahdollisuus tiedostaa Afrikan ongelmia ja käyttää tiedon mukanaan tuomaa valtaa.

”Meillä ei ole oikeutta sanoa, ettemme voi tehdä mitään maailman tilanteelle. Jokainen jolla on vähän ylimääräistä rahaa, voi matkustaa vaikka Kairoon ja pelastaa 50 eurolla jonkun hengen.”

”Rahat pitää tietysti antaa oikealle lääkärille, joka käyttää ne oikeisiin lääkkeisiin. Lapsen rokottaminen malariaa vastaan maksaa vain kaksi euroa! Jos tämä ei ole auttamista, niin ei sitten mikään”, Sauper sanoo.

Sauper kuvasi elokuvansa henkilöitä puolen vuoden ajan ja ystävystyi heidän kanssaan. Läheisiksi tulivat venäläiskoneiden lentäjät ja heidän käyttämänsä prostituoidut, samoin kalatehtaan johtaja ja kaduilla lojuvat lapset. Elokuvaa tehdessään Sauper oli itsekin joutua vastustamansa tiedostamattomuuden uhriksi.

”Olin valinnut seuraamani venäläispilotit parinsadan lentäjän joukosta. Kuvasin, kun he ajoivat partansa, katsoivat telkkaria ja muistelivat kotikyläään. Jossain vaiheessa aloin joutua paniikkiin siitä, että olin valinnut väärät miehet: nämä ovat niin mukavia, etteivät he mitenkään voi olla niitä, jotka tuovat aseita. Kun sitten kävi ilmi, että he tosiaan kuljettivat aseita, tajusin että itsessäni on sama epäusko kuin muissakin. Tiedät asioiden olevan totta, mutta et voi uskoa sitä.”

Heljä Kiiskinen

Itävaltalaisen Hubert Sauperin dokumenttielokuva *Darwin's Nightmare* näyttää, miten Tansanian kalateollisuus EU-tuella rahoitettuna vaikuttaa paikallisten elämään.

On varauduttava ihmisen aiheuttamiin ekokatastrofeihin

teksti: Vandana Shiva, Delhi (IPS)

Tapaninpäivän hyökyaallon perustavin opetus on se, että ihmiskunnan on varauduttava kehittymässä oleviin ympäristökatastrofeihin, kuten ilmastonmuutokseen.

Vesimassojen peittäessä Malediivien saaret minusta tuntui kuin luonto olisi kertonut meille, miltä vedenpinnan nousu valtamerissä näyttää: kokonaisilta yhteiskunnilta ryöstetään ekologinen elintila planeetallamme.

Niin Yhdysvaltain hallitus kuin tanskalaisen **Björn Lomborgin** kaltaiset ekoepäilijätkin vakuuttavat meille, ettei pohjoisen pallonpuoliskon rikkailla valtiolla ole varaa rajoittaa hiilidioksidipäästöjään. Tsunami kuitenkin muistutti, miten kalliiksi nykymeno voi tulla.

Lomborgin pitäisi kysyä Malediivien asukkailta, hyväksyvätkö he väijäämättömän vedenpinnan nousun, joka aiheutuu fossiilisten polttoaineiden aikaansaamasta ilmastonmuutoksesta.

Tsunamin uhrien välittömän auttamisen ohella on ryhdyttävä toimiin myös sen epäoikeudenmukaisuuden korjaamiseksi, joka uhkaa ilmastonmuutoksen tulevia uhreja.

”Ihmisen vahvin vaisto ei ole ahneus. Se on henkinjäämisvietti, emmekä anna vaihtaa kotimaitamme, kansojamme ja kulttuurejamme joidenkin ihmisten lyhytnäköisiin taloudellisiin etuihin”, pienten saarivaltioiden edustajat julistivat, kun YK:ssa keskusteltiin ilmastonmuutosta koskevasta sopimuksesta.

Vedenpinnan nousun aiheuttamat tulvat uhkaavat häätää joukoittain rannikoiden asukkaita Intian valtameren ympäristössä.

Alueen seuraava katastrofi voi olla esimerkiksi suurten patojen alulle panema maanjäristys Gangesvirralla, sillä Tehrin jätipato on pystytetty järjestysalttiin ruhjeen päälle.

Padosta aiotaan ohjata vettä satojen kilometrien päässä sijaitsevaan Delhiin, jossa sitä markkinoi maailman suurin yksityinen vesiyhtiö Suez.

Tehrin 260,5 metriä korkea pato vetää 3,22 miljoonaa kuutiota vettä. Jos pato laukaisee maanjäristyksen, 20 kertaa nyt koettua tsunamia korkeampi vesimassa lähtee liikkeelle. Se pyyhkäisisi vajaassa 1,5 tunnissa olemattomiin Rishikeshin ja Haridwarin kaupungit.

Kahdeksan tunnin kuluttua kymmenmetrinen vesi-

seinämä iskisi 214 kilometriä alavirrassa sijaitsevaan Meerutiin. Bulanshahariin se ehtisi 12 tunnissa yhä 8,6 metrin korkuisena.

Katastrofivalmiuden tulisi jatkossa ulottua kaikkialle, missä lyhyen tähtäimen kasvua tavoitteleva kehitys on sysännyt syrjään ekologiset kustannukset ja riskit.

Yhteistä hyvää ja hallitusten sosiaalista vastuuta ei voida uhrata yksityisten voittojen ja yritysten ahneuden edessä. Hyökyaalloista hengissä selvinneet tarvitsevat nyt ruokaa, vettä ja lääkkeitä. Samaan aikaan kun julkisen vallan on järjestettävä niiden jakelu, globalisoitua yritysmaailma ajaa yhä pontevammin näiden hyödykkeiden yksityistämistä.

Intia ja muut alueen maat tarvitsevat kipeästi halpoja kopiolääkkeitä tsunamin jälkihoidossa, mutta Intian hallitus antoi juuri katastrofipäivänä patenttisäädöksen, joka kieltää halpojen lääkkeiden valmistuksen.

Tilanne osoittaa ironisella tavalla yhtiöglobalisaation ja ihmisten planeetan yhteensopimattomuuden. Globalisaatiota johtavat voimat ovat kyvyttömiä vastaamaan siihen, mitä todellisille ihmisille ja heidän elämälleen tapahtuu.

Tsunami oli herätyssoitto ihmiskunnalle: emme voi jatkaa unissakävelyämme kohti julkisten palvelujen ja hyödykkeiden järjetöntä yksityistämistä. Jos vesi ja ruoka annetaan voittoa tavoittelevien globaalien yritysten vapaaksi kauppatavaraksi, miten yhteisö ruokii nälkäiset ja antaa vettä janoisille?

Tsunamin muistutus on, että emme ole pelkästään kuluttajia voittojen säätelillä markkinoilla. Olemme haavoittuvia, toisistamme riippuvaisia olentoja haavoittuvalla taivaankappaleella.

Yhteenkuuluvuutemme valuutta ei ole raha, vaan myötätunto. Päällimmäiseksi nousee nöyryyden sana: luonnon raivon edessä olemme voimattomia.

Samalla kun teemme kaikkemme uhrien auttamiseksi, tärkein pitkän tähtäimen apu on pienentää ekologista jalanjälkeä, jonka planeetallamme jätämme. Näinä epävarmoina aikoina ihmiskunnan selviämisen todellinen väline ei ole taloudellinen kasvu, vaan ekologinen joustavuus.

Vandana Shiva on intialainen tutkija ja aktivisti, joka on erikoistunut naisten oikeuksiin ja ympäristökysymyksiin.

Pakistanissa ei luoteta länteen

LAHORE

Syyskuun 11. päivän iskut ovat laskeneet Pakistanin osakkeita monen länsimaisen kadunmiehen silmissä, mutta muslimisijoittajien silmissä sen osakkeet ovat nousseet. Ennen kaikkea syynä on heikko luottamus Yhdysvaltojen sijoitusmarkkinoihin. Yhdysvalloissa on takavarikoitu pakistanilaissyntyisten rahoja ja suljettu heidän tilejään. Myös Yhdysvaltojen talouden heikot näkymät ovat ohjanneet rahavirtoja takaisin Pakistaniin.

Osasyynä lisäinvestointeihin on myös kasvava epäluottamus lännen johtajiin.

Palestiina ja Irak ovat vain osa sitä tapahutumien ketjua, jossa muslimit kokevat lännen kohdelleen heitä epärehellisesti ja epäkunnioittavasti.

Esimerkiksi Yhdysvaltojen röyhkeä ja epälooginen suhtautuminen Pakistaniin muistetaan hyvin. Yhdysvallat tuki aikoinaan Pakistanin perustamista ja auttoi näin pilkkomaan potentiaalisen suurvallan, Intian. Kun 1970-luvulla pääministeri **Ali Bhutton** yritti kansallistaa Pakistanin taloutta, Yhdysvaltojen voimakkaasti tukema kenraali **Zia ul Haq** nousi vallankaappauksella valtaan. Kenraalidiktatuurin valtakausi oli maalle katastrofi, josta jäivät jäljelle niin sanotut Afganistanin vapaustaistelijat eli sotaherrat armeijoihin.

Neuvostojoukkojen miehityksen päätyttyä Afganistanissa Pakistanissa koulutetuista taistelijoista tuli Yhdysvalloille tarpeettomia, ja syyskuun 11. päivän jälkeen heistä tuli myös vihollisia.

Tällä hetkellä Pakistanin armeija joutuu Yhdysvaltojen painostuksesta vartioimaan 2400 kilometriä pitkää Afganistanin rajaa. Pakistanin armeija on hyvin turhautunut uudesta tehtävästä, sillä vuoristoisella rajaseudulla sotaherrat sekä Pakistanin ja Yhdysvaltojen yhteisluomus, talebanit, ovat vaikea vastus.

Pakistanilaiset tuntevat itsensä geopolitiiseksi pelinappulaksi lännen suurvaltapelissä. Pakistanin hallitus ja tavalliset kadunmiehet ovatkin entistä suosiollisempia Kiinalle, Pakistanin vanhalle liittolaiselle Intiaa vastaan. Tämä on yksi lisäosoitus siitä, ettei länteen uskalleta luottaa.

Ari Sardar

Kuinka polku valaistetaan

Aurinko valaisi taas viidakon. Valonsäteet tunkeutuivat lehväverhon läpi, ja kosteassa ilmassa eläimet suorittivat aamutoimiaan laiskanlaisesti. Mietin juuri, oliko minun aika jättää viidakko ja uskaltautua palaamaan savannille, kun kuulin pienen äänen jalkojeni juuresta. Se oli pienen kissan ääni: ”Kiltti Kirahvi, auta minua. Olen eksynyt, enkä enää löydä äidin luo”, sanoi **Pieni Tiikeri** katsoen minua suurilla mustilla silmillään syvälle silmiin. Sen silmistä näki, että se alkaisi kohta itkeä, ellei joku auttaisi sitä.

Pyysin tiikerinpentua seuraamaan, ja vein sen syvimpään viidakkoon, missä **Tiikeri-Äiti** majaili. Minua tottapahtuhen vähän pelotti, mitä Tiikeri-Äiti sanoisi minulle, mutta se oli niin ilahnutut poikasensa löytymisestä, että pyysi käymään luonaan jatkossakin, vaikka juttelemassa tai muuten vaan. Kävellessäni kohti viidakon reunaa kuulin jonkun sanovan: ”Hetkinen, herro Kirahvi, teillä ei ole oikeutta poistua viidakosta”.

”Miten niin ei ole?” kysyin ihmeissäni siitä, kuka minulle puhui. Samassa eteeni luikersi iso **Silmäläsikäärme**, joka sanoi: ”Olette rikkonut lakia”.

”Mitä ihmeen lakia?”

”Viidakon lakia”, se sihisi. ”Te autoitte Pientä Tiikeriä.”

Silmäläsikäärme sulki sellin oven. Tilanne oli melkoisen hankala, sillä käärme oli pakottanut minut panemaan pääni sisään maakolosta; kun silmäni olivat tottuneet hämärään, erotin – tai paremminkin tunsin – kaulani ympärillä ahdistavat metallikalterit ja muun vankilaympäristön.

Minut oli pantu vankilaan kärsimään pahoista teoistani viidakon lakia vastaan. Silmäläsikäärmeen lukeman syytekirjelmän mukaan kuuluin vallankumoukselliseen eläimen puolella olevaan puolueeseen enkä tukenut muutenkaan riittävästi valitsevaa valtaa. Sen mukaan kulutin viidakon resursseja turhaan, koska kuuluin oikeasti savannille, ja olisin siksi tuomittu ikuisen karkotukseen.

Kyynelet vierivät silmistäni, kun ajattelin, etten enää koskaan näkisi viidakon tovereita. Mutta toivoani en menettänyt, sillä tästä oli puhuttu etukäteen: vastarinnan viesti kulkisi rajojen yli ja valaisisi polun muille, vaikka meitä ei enää olisi.

Auschwitz, moderni ja voiton päivä

2 7.1.2005 tuli kuluneeksi 60 vuotta siitä, kun Neuvostoliiton puna-armeijan joukot vapauttivat Auschwitzin 7 000 jäljelle jäänyttä vankia. Leiri toimi 1 689 päivää ja siellä murhattiin 1,1–1,5 miljoonaa ihmistä. SS:n murhakoneiston uhriksi joutui keskimäärin 710 henkeä joka päivä. Uhreista noin miljoona oli Euroopan juutalaisia. Lisäksi Auschwitzissa surmattiin muun muassa 75 000 puolalaista ja 21 000 romania. Murhattujen tarkka luku ei selvinne koskaan.

Miten Auschwitz oli mahdollinen 20. vuosisadan Euroopassa? Tätä barbarismia on sanottu ”sivilisaatiomurrokseksi” ja modernin aikakauden ”historialliseksi kriisiksi”, mutta selvää vastausta kysymykseen ei osata antaa.

Rotuantisemitismi syntyi 1800-luvun lopulla. Kristillisestä juutalaisvastaisuudesta se erosi tukeutuessaan yleisesti hyväksytyyn näkemykseen roduista, niiden erilaisista ominaisuuksista ja eriarvoisuudesta. Vuonna 1887 Göttingenin yliopiston professori ja antisemitisti **Paul de Lagarde** (1827–1891) vaati juutalaisten ”tuhoamista niin perusteellisesti kuin mahdollista”. Sen sijaan **Adolf Hitlerin** teoksesta *Taisteluni* ei löydy vaatimusta juutalaisten kansanmurhasta. Ei ole myöskään perusteltua väittää, että kehitys olisi väistämättä johtanut Auschwitzin kaasukammioihin ja kuuden miljoonan juutalaisen murhaamiseen.

Ensimmäiset vangit saapuivat Auschwitzin keskitysleirille 14.6.1940. ”Te ette ole saapuneet parantolaan, vaan saksalaiseen keskitysleiriin, josta ei ole muuta tietä ulos kuin krematorion savupiippu”, totesi SS-upseeri **Karl Fritsch** tervehdykseksi.

Auschwitz oli aluksi SS:n ja saksalaisen kemian alan suurkonsernin IG-Farbenin historiallinen yhteisprojekti. IG-Farben investoi IG-Auschwiziin 900 miljoonaa valtakunnan markkaa ja SS takasi orjatyövoiman. IG-Farben suunnitteli Auschwitzin lähistölle modernin suurtehtaan, jonka energiankulutus arvioitiin Berliinin kaupunkia suuremmaksi. Auschwitzin yhteyteen syntyi IG-Farbenin oma orjatyövoimalaeri Monowitz (Auschwitz III). Vangit olivat konsernille halpaa työvoimaa. Aliravitsemuksesta sekä työ- ja majoitusolosuhteista johtuen vanki oli työkykyinen keskimäärin 3–4 kuukautta, jonka jälkeen hänet

lähetettiin kaasutettavaksi.

Kesällä 1941 Auschwitzista tuli myös tuhoamisleiri ja juutalaiskysymyksen lopullisen ratkaisun keskeinen toteuttamispaikka. Syyskuussa 1941 Auschwitzissa tapettiin ensimmäisen kerran Zyklon-B:llä, jota valmisti IG-Farbenin hallinnassa ollut DEGESCH-yhtiö. Helmikuussa 1942 Auschwitziin saapuivat ensimmäiset juutalaiset, jotka oli määrä tappaa kaasukammiossa. Alkoi juutalaisten systemaattinen murhaaminen Auschwitz-Birkenaussa (Auschwitz II). Tuhoamiskoneiston tekniseen rakentamiseen oli osallistunut vähintään 12 siviiliyritystä. Polttouunit rakensi saksalainen yritys Topf & Söhne. Vuonna 1953 Saksan liittotasavallan patenttivirasto myönsi Topf & Söhnen polttouunille patentin numero 861 731 (luokka 24d) ”menetelmistä ja laitteista ruumiiden ja niiden osien polttamiseksi”.

Auschwitzin kuolemankoneisto toimi marraskuuhun 1944 asti. Viimeisenä suurena ryhmänä sen uhriksi joutui kesällä 1944 noin 450 000 Unkarin juutalaista. Auschwitz oli myös ”tieteen” laboratorio, osa perinnöllisyystieteen historiaa. Auschwitz ja perinnöllisyystiede yhdistyivät filosofian ja lääketieteen tohtorin **Josef Mengelen**, Auschwitzin kuoleman enkelin persoonassa. Mengelen tie Auschwitzin lääkäriksi kulki yliopistomaailman, NSDAP:n ja SS:n kautta. Hän opiskeli Weimarin tasavallan aikana Münchenin yliopistossa, jossa hän omaksui sosiaalidarwinistiset ja rotuhygieniset näkemyksensä. Vuonna 1934 hänestä tuli natsien perustaman ”perintöbiologian ja rotuhygienian instituutin” assistentti. Auschwitzin leirilääkärinä hän aloitti 1.5.1943. Mengelen ”tieteellinen” työ Auschwitzissa liittyi kaksostutkimuksiin, joita johti professori **Othmar Freiherr von Verschuer**.

Verschuer oli Frankfurtin yliopiston perinnöllisyysbiologian ja rotuhygienian laitoksen, ja sitten Berliinin Kaiser Wilhelm -instituutin antropologian ja ihmisen perinnöllisyystieteen laitoksen johtaja. Mengele osallistui kahteen Saksan tiedeakatemian rahoittamaan Verschuerin tutkimusprojektiin, joiden yhteydessä Mengele suoritti epäinhimillisiä kokeita 1 500 kaksosparilla. Tulokset hän lähetti analysoitavaksi Kaiser Wilhelm -instituuttiin. Tutkimusten tavoitteena oli löytää

keinoja saksalaisten naisten hedelmällisyyden parantamiseksi ja perintötekijöiden muuttamiseksi. Sodan jälkeen Verschuerista tuli Münsterin yliopiston genetiikan professori. Mengele pakeni Etelä-Amerikkaan, jossa hän kuoli vuonna 1979.

Erytisesti vuosina 1941–43 natsibyrokratia suunnitteli Itä-Euroopan uudelleenjärjestelyä. Suunnitelmien yhteisnimitys oli Generalplan Ost (Yleissuunnitelma Itä – GPO), ja niissä hahmoteltiin keinoja Itä-Euroopan saksalaistamiseksi voittoisan sodan jälkeen. Suunnitelmien pienin yhteinen nimittäjä oli Euroopan juutalaisten kansanmurha, jonka oli tarkoitus olla ensimmäinen laajojen joukkomurhien sarjassa. Suunnitelma ei siis sisältänyt välittömästi toimeenpantavaa ohjelmaa. Huolellisesti laaditun suunnitelman mukaan valloitetun itäisen Euroopan kansanmurha, etninen puhdistus ja saksalaistaminen aiottiin toteuttaa 20–30 vuodessa. Professori **Wolfgang Abel** ehdotti jopa juutalaiskysymyksen tapaan ”venäläiskysymyksen lopullista ratkaisua” voittoisan sodan jälkeen.

Tavoitteena oli Itä-Euroopan liikaväestön poistaminen ja etninen puhdistus. Uhrien määrän arveltiin nousevan noin 50 miljoonaa slaaviin. Auschwitzin alueesta oli tarkoitus tehdä ”toinen Ruhrin alue”, täysin moderni teollisuuskeskus. Tuhoamisleiri olisi ollut vähintään 10–20 vuoden ajan tämän orjatyövoimalla toimivan modernin teollisuusalueen osa. Suunnitelmiin kuului myös ”Himmlerstadt-Birkenau”. Jos natsi-Saksa olisi voittanut, Auschwitziin olisi rakennettu uusia uuneja, jotka olisivat kyetneet polttamaan noin 1,7 miljoonaa ruumista vuodessa. Uhrien valinta olisi suoritettu jo kuljetusten alkuvaiheessa, ja osa kuljetusvaunuista olisi muutettu kaasukammioiksi. Auschwitziin olisi siten saapunut sekä eläviä työkykyisiä orjia että ruumiita polttouuneihin.

Neuvostoliiton puna-armeijan eteneminen esti tämä fasistisen dystopian toteutumisen. Historian paradoksi on se, että pelastaessaan Euroopan barbariasta puna-armeija antoi näennäisen historiallisen oikeutuksen stalinismille ja samalla loi kommunistiselle liikkeelle historiallisen ansan, joka laukesi Neuvostoliiton hajoessa ja sosialismin romahtaessa.

Jouko Jokisalo

KULTU

Welcome to Kontula

teksti: Hanna Kuusela kuvat: Helinä Kuusela

Makkaroita ja taidetta Kontulassa. Uusi taideprojekti kiertää koteja, toivottaa tervetulleeksi ja tarjoaa ruokaa.

Welcome to Kontula, welcome to Kontula”, pöytäseuramme **Petri** toteaa tasaisin väliajoin. Olemme Kontulan Merikarhu Pubissa, minä ja artikkelin kuvaaja, minkä ovat huomanneet myös pubin muut asiakkaat. Jotenkin sen vain aistii. Jukeboksissa soi **Ismo Alangon** *Taiteilijaelämää*, kun joku tulee myymään 11 euron tuoretta paistia viidellä eurolla. Petri ostaa ja jatkaa kontulalaisen sielunmaiseman esittelyä: ennen oli oma yritys, farmari-Volvo, tiilitalo ja vaimo. Viime aikoina mitään niistä ei ole näkynyt.

Olemme tulleet Tervetuloa meille -taide-

projektin avajaisiin. Avajaisten tähti – vanha asuntovaunu – on kuitenkin kokenut kovia: kumi on puhki ja taiteen esiinmarssi viivästyy. On aikaa istuskella tupakansavussa.

Leppoisaa ja änkyrää

Tervetuloa meille -projekti on koko kevään kestävä monitaiteellisten tapahtumien sarja. Tarkoituksena on tuoda kerran viikossa taidetta ihmisten koteihin tai kotien lähiympäristöihin. Myös avajaisten asuntovaunu on aikoinaan tarjonnut kodin yksin eläneelle miehelle. Makkaroita myynyt mies asui pie-

nessä vaunussaan vuosikymmeniä. ”Idea on tuoda esiin kotien erilaisuutta”, **Harri Kivi**, projektin tuottaja ja puuhamies, toteaa. Hän on tunnettu rajoja rikkovasta ja humoristisen vakavasta taiteestaan. Uusin projekti pyrkii olemaan vakava, mutta leppoisa ja änkyrä. Tavoitteena on liikkua hyvän ja huonon maun rajoilla. ”Se vähentää selvästi sydäninfarktin riskiä”, Kivi sanoo.

Kiven odotellessa pihalla asuntovaunua pubin sisällä alkavat lentosuukot lennellä. Yritykseni tilata tuoppi ja kahvi osoittautuu haasteeksi. Halpoja tuoppeja on tarjolla, mutta kahvi on päässyt loppumaan. Muutama

mies käy tarjoamassa pöytäseuraa, kunnes Petri istahtaa pöytään.

Kaikille katto ja salpa

Kiven uusimman projektin ajatus on kiehtova. Mukana on lähes 100 taiteilijaa, niin tunnettuja kuin tuntemattomiakin. Kerran viikossa ilmoitetaan uusi koti, jossa taidetapahtuma toteutetaan. Sisäänpääsy on kaikille avoin, toisinaan vaaditaan ennakoilmoitautumista. Tapahtumia on yhteensä 20, ja koteja löytyy Itä-Helsingin lähiöistä Kruununhaan hienostoasuntoihin. Luvassa on musiikkia, kuvataidetta, gastronomiaa, kirjallisuutta, tanssi- ja teatteriesityksiä sekä debatteja. Välillä käydään myös lastenkodissa, yömajassa ja metsässä kodittomien luona.

Kotien monimuotoisuuden rinnalla juuri kodittomuus onkin yksi Kiveä liikuttavista aiheista. Hänen mukaansa ne kodittomat, joille ei ole tarjolla asuntoa, ovat meidän kaikkien yhteinen häpeän aihe; ”Kaikilla tulisi olla oikeus omaehtoiseen asumiseen. Näillä leveysasteilla jokaisella pitäisi olla katto ja salpa, jonka taakse asettua.”

Merikarhu Pubin asiakkaiden kodeista on vaikea sanoa mitään varmaa. Pikemmin pieni publi ja sen asiakaskunta näyttävät edustavan monelle kotia ja perhettä. Arki-iltana kuudelta istumapaikkoja ei enää ole vapaana. Täällä ei noudateta kello kuuden ruoka-aikoja, sillä ruokakin näyttää olevan kortilla. ”Punaista emmentalia ja sinistä myös”, naapuripöydän naiset tilaavat ruokaa paisteja kaupanneelta mieheltä. Tämän ajan Robin Hood yrittää ymmärtää eri juustolajien eroja, mutta kültelevät silmät eivät vaijuta kovin vastaanottavilta.

Myös ruoka on yksi Tervetuloa meille -projektin teemoista. Taiteen kyytipojaksi kodeissa tarjotaan syötävää eri teemoilla ja eri kulttuureista. Avajaisten ruokalistalla ovat makkarat asuntovaunun alkuuperäisen omistajan innoittamana. Makkaransyönnin taustalla on tarkoitus kuulla musiikkia – tosin soittajatkin ovat siirtyneet kylmää paakoon baariin.

Hiljalleen Merikarhussa alkaa tapahtua. Petriä pyydetään ulos, tappelemaan. Minut

on tässä vaiheessa naitettu nurkkapöydän miehelle, eikä toisten vaimojen kanssa sovi puhua. Kuvaajan statiivi kiinnittää selvästi turhaan huomiota, ja hetkittäin pöytämme on toiminnan keskipisteessä. ”Olitko Bosnia? Olin serbien puolella. Ulos tappelemaan”, joku sanoo. ”Mikä hulluuden keskitelmä tämä oikein on?” Petri kysyy. Tässä vaiheessa hän alkaa olla kuin säkillinen suojelurahoja, joista kannattaa pitää kiinni.

Bratwurstia vai luomukuorta?

Olan yli vilkuilu tuottaa lopulta tulosta, ja pihalla Kivi makkaroineen alkaa olla valmis. Kivi vaikuttaa mieheltä, jonka ideat onnistuvat. Nyt alkaneella projektilla on runsaasti yhteistyökumppaneita, ja myös julkista rahoitusta on saatu. ”Nykyään rahoitus onnistuu, koska kaikki tietävät, että Kivi on niin hullu”, hän sanoo. Nakit ja makkarat jaetaan siis ilmaiseksi, mikä tuntuu herättävän kiinnostusta myös Merikarhun asiakkaisissa.

Ostoskeskuksen pihalla alkavat soida vanhat iskelmät ja samba: pieni, vanha levysoitin ja Kivi ovat vihdoin vauhdissa. Noin kolme metriä pitkä ja kaksi metriä leveä asuntovaunu seisoo keskellä pihaa, vieressä on ambulanssi, ja Kivi kantaa lanteet heiluen makkaroita vaunuun. Ohikulkijat arkailevat. ”Saako olla bratwurstia vai luomukuorta?” Kivi kysyy. ”Ai ihan ilmaiseksi? No sitten lähtee.”

Hiljalleen sana ilmaisesta makkarasta ja musiikista alkaa kantautua ympäri Kontulaa. Ulkotulet palavat, muovihyrrät pyöriivät tuullessa, ja pienet Suomen liput lepattavat. Projektin tarkoituksena on järjestää *isänmaallisia* iltamia. Kivi painottaa sanaa maallinen ja lupaa, ettei tiedossa ole kansallista nostatusta. ”Tärkeää on tehdä myös maahanmuuttajat ja uussuomalaiset näkyviksi”, hän toteaa. Osa Kiven valitsemista taiteilijoista onkin maahanmuuttajia, joiden esilletuominen on yksi projektin lukuisista päämääristä.

Lopulta myös bändi saapuu ostoskeskuksen pihalle, sisälle asuntovaunuun mahtuvat rumpali ja kitaristi. Ohikulkevat naiset pysähtyvät kuuntelemaan, sillä akustista

musiikkia ei Kontulassa usein kuule. Heidän mukaansa hittejä olisi saanut tosin olla enemmän.

Makkaransyöjiä kertyy jonoksi. Nuoret pojat tulevat bratwurstille jo toista kertaa. ”Mitä teette?” ”Taidetta”, Kivi vastaa virnuillen ja toivottaa tervetulleeksi meille. Kivi tarjoilee Tervetuloa meille -erikoisuutta, kolmea nakkia ja yhtä makkaraa. Kontulalaisten mukaan projekti, jossa tarjotaan ruokaa ja musiikkia, on hyvä projekti. Näin sanoo myös salkkua kantava mies, joka hakee makkaraa myös vaimolleen. Pian vaimo hakee omansa. Illan aikana Kivi saa jaettua kaikki makkaraansa. Yksi syöjistä kyselee uusista tapahtumista. ”Tuletko tänne usein vai vain tämän kerran?” Ulkona on kylmä, ja taide alkaa kohmettaa sormia. Syömään tullut Petri lähtee kotiin tekemään rosvopaistia.

Tervetuloa meille -projekti jatkuu toukokuulle.

Tarkka ohjelma ja lisätietoja: www.tervetuloa.info

Osallistuvan dokumentaristin eurooppalaiset naiset

teksti: Pia Hyttinen, Tampere

Valokuvaaja Bettina Flitner luo töillään pieniä skandaaleja. Hänen uusin näyttelynsä Tampereella esittelee eurooppalaisia vaikuttajanaisia.

Saksalaisesta Bettina Flitneristä tuli valokuvaaja ja oikeastaan melkein vahingossa. Hän on saanut WDR-radioasemalla leikkaajan koulutuksen ja opiskellut Saksan Elokuva- ja televisioakatemiassa. Toimiessaan filmieditorina ja elokuvantekijänä hän kaiken aikaa harrasti valokuvausta ja kertoi tarinoita valokuvauskameran avulla.

Kun Berliinin muuri murtui noin 15 vuotta sitten, Flitneriä alkoi kiinnostaa, mitä itäsaksalaiset ajattelivat tavatessaan ”ensimmäisen kerran ulkomaalaisia”. Valokuvasarja *Reportaasi ei-kenenkään-maasta* valmistui vuonna 1989 ja *Naapurit* vuonna 1992. Naapurien kuvat kertoivat muun muassa rasismista, johon kukaan ei puuttunut. Kuva- ja tekstisarja sai kaupunginhallituksen häpeämään.

Flitner on jatkanut samaa räväkkää otetta. Hän sanookin, että ainoa oikea tie on kysyä itseltään, mitä haluaa, ja sitten tehdä se, vaikka asioiden kanssa ei aina voisikaan nukkua rauhassa. Muun muassa ensimmäinen tilaustyö *Seksituristi* herätti omantunnon tuskaa. Kuvat julkaistiin lehdessä ja televisiossa kuvattavilta lupaa kysymättä, ja kahdelle kuvassa olleelle miehelle maksettiin lopulta vahingonkorvauksia.

Itseoppineisuus persoonallisuuden takeena

Flitner kritisoi saksalaista valokuva-alan koulutusta tasapäistäväksi. ”On hyvä, että en ole käynyt alan kouluja, sillä niissä ohjataan vain opettajien oman tyyliuunnan mukaan. Tämä aiheuttaa sen, että kaikki saksalaiset valokuvaajat ovat aika samanlaisia. Yleisölle on pitkän ajan kuluessa ehtinyt muodostua odotuksia siitä, millaisia kuvien on oltava. Oma tyylini on syntynyt myös siitä, että olen tehnyt alkuun niin kauan töitä oma-aloitteisesti enkä lehtien tilauksesta.”

Luterilaisen kirkon kanssa yhteistyönä tehty valokuvasarja *Viholliseni* lähti liikkeelle Persianlahden sodasta, sen ajasta ja median keskusteluista. ”Kyselin

kadulla ohikulkevilta ihmisiltä, onko heillä omassa elämässään vihollisia. Olin pystyttänyt kadun varteen kuvausstudion, jossa kuvasin mielenkiintoisimmat ihmiset. Jostain syystä naisilla oli yleensä parhaat tarinat. Kuulin aika intiimejäkin juttuja. Kuvattava sai valita leikkiaseen, jonka kanssa poseerasi ja kertoi samalla, kenet haluaisi tappaa. Mukana oli muun muassa aviomiehensä, naapurinsa ja paavin murhaamista toivoneita.”

Suurikokoisten valokuvien näyttely pystytettiin kölniläiselle kadulle, ja se aiheutti skandaalin. Lupa näyttelyn järjestämiseen heltisi kuulemma pienellä jekulla. ”Sanoin tekevänä kadulla elokuvaa, ja sain luvan. Filmille kuvattiinkin ihmisten reaktioita, mutta itseni häivytyin pois, sillä en uskaltanut näyttäytyä kii-vaillevalle yleisölle. Varsinkin vanhemmat ihmiset puhuivat todella rumasti, ja minua syytettiin kansanryhmän kiihottamisesta, mikä on aika naurettavaa.”

Entä kysyikö Flitner näiden kuvien julkaisemiseen lupaa kuvattavilta? ”Kysyin ja sain. Kuvattavat olivat pääasiassa työväenluokkaa. Heillä ei ollut mitään menetettävää asettuessaan kuviin. Joillekin kyllä tuli näyttelyn jälkeen ongelmia läheisten ja naapureiden kanssa”, Flitner tunnustaa.

Näyttelyt ulkoilmaan

Viholliseni-näyttelyn kuvia asteen rajumpia ovat lähikuvat äärioikeistolaisista. Miksi Flitner on halunnut kuvata uusnatseja? ”En halua esitellä natsismia, mutta minua kiinnostaa se, mitä mieltä ihmiset ovat asioista. En voinut laittaa näyttelyn yhteyteen ilmoitusta siitä, että olen natsismia vastaan. Oma mielialani ei ollut näiden kuvien ideana.”

Uusnatsit eivät itse käyneet lainkaan näyttelyssä, mutta suojelupoliisi oli kiinnostunut uusnatsien osoitteista. Flitneriltä niitä ei kuitenkaan herunut, vaikka kohtaus olikin kuulemma kuin pahimmasta jännitysfilmistä.

Flitnerin oma lempikuva on Kati Outisen kanssa tehty tuolikuva.

Flitnerille tuttuun tapaan näyttely herätti pienen skandaalin ja paljon keskustelua siitä, mitä julkisella paikalla saa esittää.

Flitnerin mieluisin julkinen paikka on ulkoilma. ”En haluaisi näyttää kuviani museoissa, se on vanhan-aikainen tapa. Ympäristön ja kuvien välinen kommunikaatio on ensiarvoisen tärkeää.”

Tampereen taidemuseon Eurooppalaisia naisia -näyttelyssäkin museon ulkoseinää peittivät alussa kaksi suurikokoista naisenkasvoa; näyttely jatkui ulkotilaan, ohikulkevien ihmisten keskuuteen. Kuvat eivät kuitenkaan enää ole alkuperäisellä paikallaan, sillä ne ovat originaaleja. Ilmasto ja ilkeivallan mahdollisuus ovat poistaneet kuvat ulkoa, mutta museon sisällä jatkuu maaliskuun 6. päivään asti kiinnostava, Euroopan vaikuttajanaisia esittelevä näyttely.

Entisessä itäblokkissa ei vaikuttajanaisia?

Eurooppalaisia naisia -näyttelyyn kuvatut henkilöt, muun muassa poliitikot, taiteilijat ja tutkijat, valikoituivat pitkän prosessin tuloksena. ”Kyselin eri tietolähteiden kautta eurooppalaisia vaikuttajanaisia kuvattavaksi. Skandinaviasta, Italiasta ja Ranskasta kuvattavia löytyi helposti, mutta entisen itäblokin alueelta huonosti. Heidän traditioonsa ei ole kuulunut naisen aseman tai vallan korostaminen. Unkarista sentään löytyi historian nuorin shakin suurmestari, **Judit Polgar**, ja Puolasta provokatiivinen taiteilija, **Katarzyna Kozyra**.”

Ensimmäinen kuvausessio tehtiin hollantilaisen

Miep Giesin kanssa. Hän on tullut tunnetuksi **Anne Frankin** päiväkirjan pelastajana. ”Kokeilin hänen kanssaan erilaisia tapoja tehdä, muun muassa videofilmiä, joka jäi sitten pois, koska mielestäni mukana olisi ollut liikaa tekniikkaa. Lopullinen näyttely sisältää selkeän muotokielen: mustavalkoinen lähikuva kasvoista ja yksi tai useampi värikuva naisesta ympäristössään. Tarkoituksena oli tehdä kuvat mahdollisimman luonnollisesti, ilman virallista ilmapiiriä.”

Omaks lempikuvakseen Flitner mainitsee **Kati Outisen** kanssa tehdyn tuolikuvan (ohessa), josta on tullut koko näyttelyn tunnuskuva. Kuva on otettu rannalla, jossa Outinen on viettänyt lapsuutensa kesä. ”Hänen kanssaan oli helppo työskennellä, hän oli heti mukana tilanteessa. Tuoli vain tekeytyi jostain ja joutui veteen. Luonnollista ja viehättävää!”

Näyttely on syntynyt kahden, kolmen vuoden kuluessa. Flitner on matkustanut maasta toiseen, viettänyt aikaa kuvattaviensa kanssa tutustuen näiden ympäristöihin useitakin päiviä. Miten hän on hoitanut työnsä rahoituksen? ”Se on tämän ammatin ongelma. Itsensä elättää aina jollain, mutta matkustaminen ja tekniikka ovat kallista. On vain löydettävä keinot selvitä, ja ne tahot, jotka voisivat olla kiinnostuneita yhteistyöstä juuri minun kanssani. Rahoittajat haluavat nykyään rahoilleen myös vastinetta, vaikka kyse onkin taiteesta.”

Bettina Flitner: Eurooppalaisia naisia -näyttely Tampereen taidemuseossa 6.3.2005 saakka. www.tampere.fi/tamu

Kylmän sodan elokuva poliittisena viestinä

teksti: Kari Jyrkinen kuvitus: Anne-Mari Ahonen

Kylmän sodan aikana Hollywoodin elokuvateollisuus oli osa Washingtonin propagandakoneistoa ja kommunismin vastaista taistelua. Korean ja Vietnamin sotia kuvaavissa elokuvissa käydään taistelua demonista vihollista vastaan, joka pitää tuhota. Suuntauksen huipentumana voi pitää Ronald Reaganiakin innoittaneita 1980-luvun Rambo-elokuvia. Tänä päivänä elokuvienkin sankarit taistelevat kommunismin sijasta terrorismia vastaan.

Sadan viime vuoden aikana elokuvasta on tullut merkittävä ajanvietteen ja joukkotiedotuksen väline ja yhteiskunnallinen vaikuttaja. Elokuva ei ole ainoastaan viatonta viihdettä, vaan ideologinen väline, joka on läheisesti yhteydessä poliittiseen retoriikkaan, kiistoihin, ohjelmiin ja toimiin, kuten **Douglas Kellner** on todennut teoksessaan *Mediakulttuuri* (1998). Kellnerin mukaan poliittisten diskurssien tavoin elokuva voi auttaa poliittisia ryhmittymiä ylläpitämään hegemoniaa ja tekemään tietyistä ideologioista ainoita vaihtoehtoja. Tämä ilmenee erityisesti toisen maailmansodan jälkeisessä amerikkalaisissa elokuvissa, joiden avulla ilmaistiin ja muotoiltiin kansallisia arvoja kylmän sodan maailmassa.

Yhdysvaltojen ja Neuvostoliiton vastakkainasettelu satoi Hollywoodin elokuvateollisuuden valtioon ja kommunismin vastaiseen sotaan. 1950-luvulla Washingtonin valtakoneiston ja Pentagonin vaikutusvalta Hollywoodissa oli merkittävä. Pentagonissa ajateltiin poliittisesti korrekten elokuvien parantavan armeijan imagoa. CIA määritteli Hollywoodin paikaksi, jossa ymmärretään parhaiten Yhdysvaltojen propagandaongelmat. **Ronald Reagan**, joka oli tuolloin näyttelijä, piti Hollywoodia suurena maailmanlaajuisena propagandatukikohtana taistelussa kommunismia vastaan.

1950-luvulla kylmää sotaa käytiin tietois-

vakoilu-, lännen- ja sotaelokuvissa. Punainen vaara personifioituu niissä usein muokalaishahmoiksi, kuten **Anthony Hoffmanin** *Punaisessa planeetassa* (1952) ja **Don Siegelin** *Varastetuissa ihmisissä* (1956). **Fred Zinnemanin** *Sheriffissä* (1952) päähenkilö edustaa Yhdysvaltoja ja hänen ystävänsä amerikkalaisten epäluotettavia liittolaisia. Antikommunistisissa melodraamoissa, kuten **Alfred Hitchcockin** takaa-ajotrillerissä *Vaarallinen romansi* (1959), varoitellaan piileskelevästä kommunismista ja ylistetään amerikkalaista kapitalistista elämäntapaa.

1950-luvun elokuvissa pyrittiin puhdistamaan yhteiskunta epäilyttävästä aineksestä. Yhteisen vihollisen kautta määriteltiin oma identiteetti ja omat arvot, joilla vahvistettiin yhteisön kiinteys.

Punainen vaara uhkaa Aasiassa

Myös ulkomailla oli kylmän sodan vihollisia. Syntyi Korean sodasta (1951–53) kertovia yksiulotteisia antikommunistisia sotaelokuvia, jotka toteuttivat silloisen presidentin **Harry S. Trumanin** kehrittelemää oppia. Sen mukaan Yhdysvaltojen tehtävänä oli auttaa kommunismin uhkaamia maita.

Näissä elokuvissa Korean sodasta annetaan yksipuolinen kuva: sodan syyt jätetään kertomatta, samoin kuin se, että sotaan osal-

listui Yhdysvaltojen lisäksi eteläkorealaisia ja muita YK:n joukkoja. Elokuvissa sotivat ainoastaan amerikkalaiset, jotka esitetään asialleen omistautuneina, rohkeina ja väsymättöminä taistelijoina, sankaruuden ja hyvyuden perikuvina. Pohjoiskorealaiset ja heitä tukevat kiinalaiset kommunistit kuvataan pahan ruumiillistumina. Elokuvissa vihollisesta luodaan rodullinen ja aatteellinen stereotypia, kuten esimerkiksi **Samuel Fullerin** elokuvassa *Teräskypärä* (1951), jossa pohjoiskorealaiset esitetään petollisina, verenhimoisina ja murhaavina barbaareina.

Fullerin elokuvassa kommunismi nähdään epänormaalina, epämiellyttävänä, vaarallisena ja villinä toiseutena, joka pitää tuhota. Valtiotieteen tohtori **Jari Sedergren** toteaa artikkelissaan ”Ascena elokuva”, että puolustusministeriö ei ollut kuitenkaan vaikuuttanut Fullerin elokuvasta. Se piti elokuvaa epäamerikkalaisena, koska siinä ammuttiin sotavankeja. Sedergrenin mukaan amerikkalainen yleisö ei kuitenkaan reagoinut vankien julmaan kohteluun. Se ilmeisesti hyväksyi elokuvan mustavalkoisen maailmankuvan, jossa Yhdysvallat esitettiin hyvänä ja kommunismi niin pahana, että sen voi poistaa väkivallalla vaarantamasta maailmaa.

Korean sotaa kuvaavissa elokuvissa väkivalta nouseekin ongelmien ratkaisijaksi. Neuvotteluihin ei elokuvissa koskaan turvauduta. Niissä ainoastaan käydään taistelua

demonista vihollista vastaan, ainoana päämääränä tuhota tai vangita se.

Vietnamin sota innoitti ohjaajia

1960-luvun alkupuolella kylmä sota näytti ottavan muutaman askeleen tervejärkiseen suuntaan. **John Fitzgerald Kennedy** astui virkaansa. Kuuban ohjuskriisi vuonna 1962 päättyi rauhanomaiseen ratkaisuun, ja sen seurauksena Yhdysvallat ja Neuvostoliitto sopivat vuonna 1963 ydinkoekieltosopimuksen, minkä voi katsoa merkitsevän kylmän sodan päättymisvaihetta.

Sedergrenin mukaan kansainvälisen politiikan muutos heijastui myös amerikkalaiseen elokuvaan. **John Frankenheimerin** elokuvassa *Toukokuun seitsemän päivää* (1964) Yhdysvallat ja Neuvostoliitto allekirjoittivat ydinkokeet kieltävän sopimuksen, mikä aiheuttaa vastustusta äärioikeistolaisissa kenraaleissa. Elokuvassa esitetään, että todellinen uhka piilee amerikkalaisen yhteiskunnan sisällä, militaristisessa äärioikeistos-

sa, joka on valmis käyttämään väkivaltaa ja terroria vallan saamiseksi liberaaleilta.

Vietnamin sota (1965–75) muutti taas kaiken. Se jatkoi Korean sodan aikaista kylmää sotaa, jonka päämääränä oli estää neuvostokommunismien leviäminen kolmannen maailman valtioihin. Yhdysvaltojen mukaan Vietnam oli vain palikka Neuvostoliiton pelaamassa dominopelissä, jonka tarkoituksena oli kaataa kaikki Kaakkois-Aasian ei-sosialistiset valtiot.

Vietnamin sota näkyi elokuvakankaalla kriittisinä hyökkäyksinä sotaa vastaan (**Robert Altmanin** *M.A.S.H., armeijan liikkuva kenttäsairaala* (1970) ja **Mike Nicholsin** *Me sotasankarit* (1970)), mutta myös oikeistolaisena militarismien ja Yhdysvaltain ulkopoliittikan puolustamisena. Ultrakonservatiivien äänitorvi **John Wayne** ohjasi voimakkaita ristiriitoja herättäneen sotaelokuvan *Vihreät baretit* (1968), joka kuvaa myönteisesti amerikkalaisten läsnäoloa Vietnamissa.

1970-luvulla Vietnamin sodan jälkeen ilmestyi **Michael Cimiron** *Kauriimmetsästäjä*

(1978), jota pidetään taantumuksellisenä teoksena. Elokuva jättää näyttämättä Yhdysvaltojen julmuudet vietnamilaisia kohtaan ja kuvaa amerikkalaiset ilkeiden vietnamilaisten ja kommunistien viattomina uhreina. Elokuva välttelee Vietnamin sotaan johtaneita syitä, historiaa ja sodan luonnetta. Se yrittää häivyttää Vietnamin sodan tappion esittämällä amerikkalaiset sotilaat myyttisinä sankareina ja kommunistit pahoina.

Reagan innostui Rambo-elokuvista

Elokuvallinen yritys päästä eroon Vietnam-syndroomasta jatkui 1980-luvulla **Sylvester Stallonen** tähdittämässä äärioikeistolaisissa *Rambo*-elokuviissa. Niiden keskeinen sanoma on se, että Yhdysvaltojen olisi pitänyt voittaa Vietnamissa. Ensimmäisessä *Rambo*-elokuvassa *Taistelija* (1982) Vietnam-veteraanit esitetään Yhdysvaltojen hallituksen uhreina. Toisessa *Rambo*-elokuvassa *Rambo – Taistelija 2* (1985) päähenkilöstä, John Ram-

bosta, on tehty yli-inhimillinen sankari, joka pelastaa Vietnamissa olevia sotavankeja. Rambo-elokuvissa toteutetaan Hollywoodin mustavalkoista maailmankuvaa. Neuvostoliittolaiset esitetään sadistisina kiduttajina ja epäinhimillisinä byrokraatteina, ja vietnamlaiset kaksinaamaisina roistoina, jotka tuhoutuvat Rambon käsittelyssä.

Rambo-elokuvissa näkyy toisen kylmän sodan militaristinen henki ja ote. Ne olivat vastauksia Yhdysvaltain imperialismin haasteisiin ja niille, jotka halusivat supistaa asevoimia ja rajoittaa Yhdysvaltain sotilaallista voimaa. Kellnerin mukaan ne edustivat aggressiivisen oikeistolaisia käsityksiä sodasta, militarismista ja kommunismista. Ne sopivat reaganilaiseen asevarusteluun ja hyökkävään ulkopoliittikkaan.

Reaganille Rambo-elokuvat olivatkin kuin märkä uni. Reagan totesi vuonna 1985 Beirutin panttivankidraaman aikana, että nähtyään Rambon hän tietää, mitä tehdä seuraavalla kerralla, kun pitää vapauttaa amerikkalaisia panttivangeja. Reagan alkoi käyttää termiä ”ramboilla” kuvaamaan militaristista ja imperialistista ideologiaa ja toimintaa Lähi-idässä ja Keski-Amerikassa. Reagan omaksui muutenkin elokuvien terminologiaa. Hän käytti liberaaliksi tunnetun ohjaajan **George Lucasin** *Tähtien sota* -elokuvien sanastoa omassa kylmän sodan retoriikassaan. Elokuvesta tuttu käsite ”Evil empire” vakiintui tarkoittamaan Neuvostoliittoa. Ohjustentorjuntajärjestelmä sai Reaganin kielenkäytössä nimen ”Stars Wars”.

Kellnerin mukaan Rambojen kaltaisilla elokuvilla luotiin Reaganin aikakaudella ikonografiaa, jolla kansa saatiin tukemaan konservatiivisia ja militaristisia poliittisia päämääriä. Tämä tematiikka jatkui **Tony Scottin** elokuvassa *Top Gun* (1986), joka estetisoi sodan käyttämällä muun muassa vetovoimaisia tähtinäyttelijöitä (**Tom Cruise**, **Meg Ryan**, **Val Kilmer**), erikoistehosteita ja hittimusikkia.

Top Gun kertoo Yhdysvaltain merivoimien lennostosta. Elokuvan keskeisinä teemoina ovat rakkaus, kilpailu ja voittaminen. Se ylistää yksilöllistä sankaruutta, sotilaallista urheutta ja konservatiivisia amerikka-

laisia arvoja. Sen ideologinen tarkoitus on tehdä taistelulentäjistä ja modernista sodan käynnistä ja armeijasta halun kohde. Tämä ilmenee myös lopputeksteissä. Siinä annetaan erityiskiitokset Yhdysvaltojen sotaviranomaisille ja merivoimien F-16-hävittäjien lentäjille, jotka osallistuivat elokuvan tekoon. Näin elokuvan todistetaan olevan virallista, Yhdysvaltojen hallituksen hyväksymää propagandaa. Sama ilmiö näkyy myös 1950-luvun sotaelokuvissa. Niiden alku- tai lopputeksteissä esitetään kiitokset puolustusministeriölle, jonka tuki mahdollisti elokuvien tekemisen.

Taistelu vapauden puolesta jatkuu yhä

Kellnerin mukaan Reaganin aikakauden Hollywood-elokuvissa muotoiltiin myyttisen vapautuksen esittämistäpoja, joilla pyrittiin hallitsemaan yhteiskunnallista ahdingkoa, rauhoittamaan ja lievittämään Vietnamin sodan häviötä ja sen aiheuttamaa häpeän tunnetta.

Rambojen ja Top Gunien rinnalle tuli myös elokuvia, joissa näytettiin, että kaikki ei ollutkaan Yhdysvaltain poliittisessa elämässä niin hyvin kuin Hollywoodin elokuvateollisuus esitti. Valkokankaalle astui **Oliver Stone** elokuvillaan, jotka herättivät suuria ja ristiriitaisia tunteita, keskusteluja ja kiistoja, sekä ihailua että vihaa. Hänen elokuvansa kuvaavat muun muassa Yhdysvaltojen harjoittamaa sotaisaa valtopoliittikka latinalaisessa Amerikassa (*Salvador*, 1985), Vietnamin sodan mielettömyyttä (*Platoon – nuoret sankarit*, 1986) ja tarpeettomaan sotaan uhratun sukupolven tunteja (*Syntynyt 4. heinäkuuta*, 1989).

Suurvaltojen välien parantuminen ja Neuvostoliiton hajoaminen vuonna 1991 johti uuteen vaiheeseen Yhdysvaltojen politiikassa ja myös amerikkalaisessa viihdeteollisuudessa. Viholliskuvaa alettiin etsiä muualta, esimerkiksi avaruudesta, kuten **Roland Emmerichin** elokuvassa *Independence Day – maailmojen sota* (1996). Siinä maailma liittoutuu Yhdysvaltojen kanssa taisteluun ulkoavaruuden hyökkääjiä vastaan. Taistelun pää-

näyttämönä on Yhdysvallat ja ajankohtana Yhdysvaltojen kansallispäivä.

Independence Day on yltiöpatrioottinen ja konservatiivinen elokuva, joka jatkaa kylmän sodan kulttuurin perintöä. Elokuvasa keskeinen vastakkainasettelu muodostetaan Yhdysvaltojen ja muukalaisten välille. Kylmän sodan elokuvien tavoin *Independence Dayssa* ulkoisen uhan tarkoituksena on määrittellä yhteinen arvomaailma ja vahvistaa yhteisön kiinteys taistelussa vapauden puolesta. Ainoa ero kylmän sodan kulttuuriin on se, että nyt uhka on tuntematon ja kasvoton. Ulkoinen uhka vertautuu lähinnä terrorismiin, jota vastaan Yhdysvallat liittolaisineen sanoo taistelevansa. Taistelu vapaan maailman puolesta tuntematonta uhkaa vastaan muistuttaakin Yhdysvaltojen terrorismin vastaista taistelua.

KIRJALLISUUTTA

Eriksson, J.A. (1980):

Elokuva aikansa kuvastajana.

Teoksessa Kari Immonen (toim.):

Taide aikansa kuvastajana. Historian perintö 6.

Turun yliopiston historian laitos.

Hämäläinen, Kimmo (1997):

Yhdysvaltain puolesta vai sitä vastaan?

John Waynen poliittinen ideologia.

Filmihullu 6/97.

Kellner, Douglas (1998):

Mediakulttuuri.

Suom. Riitta Oittinen ja työryhmä.

Tampere: Vastapaino.

Sedergren, Jari (2002):

Aseena elokuva.

Ennen&nyt 2/02

<http://www.enmenjanyt.net/2-02/aseena.htm>.

Amerikkalaisen ikonin testamentti

teksti: Timo Hännikäinen kuvitus: Hanna-Maija Matikainen

Syyskuussa 2003 kuolleen laulajalegenda Johnny Cashin viimeiseksi työksi jäi maaginen American-sarja, neljän levyn kokonaisuus, joka valmistaa kuulijan tulevien matkojen koettelemuksiin ja lievittää pelkoa kuin leirinuotiolla kerrottu tarina.

Johnny Cashista hänen viimeisinä vuosinaan otetut valokuvat tuntuvat korostavan hänen vanhuutaan. *American*-sarjan ensimmäisen albumin kanssa hän poseeraa kitaralaukun ja koiran kanssa tuijottaen vakavana kameraan. *Unchainedin* kanssa hän istuu vanhan puutalon kuistilla, etualalla on pitkäksi kasvanut heinikko.

Solitary Manin kanssa Cashista näkyy varjomainen, kumara hahmo konserttisalin takahuoneessa tai levytysstudioissa. Vaikuttavin on viimeinen hänen elin-aikanaan julkaistu albumi, *American IV: The Man Comes Around*. Kansivihkon ensimmäisellä lehdellä on kasvo kuva, jossa Cash poseeraa suljetuin silmin, silmälasit nenällään ja pää painuksissa. Muissa kuvissa tunnelma on vakava tai harras: Cash katsoo kameraan studioissa tai selailee keskittyneesti nuottivihkoaan. Viimeisellä lehdellä hän hymyilee varovasti.

Kuvissa 1950- ja 60-lukujen pahasta pojasta on tullut vakava vanhus. Cash on edelleen kova jätkä, joka laulaa murhamiehistä ja linnakundeista. Mutta samalla hänessä on jotakin haurasta tai jo rikki mennyt. Uurteet ja ryppy korostuvat valokuvissa, samoin uskonnollisuus: *The Man Comes Around*-levyssä on lähikuva Cashin kädestä, jonka nimettömässä on krusifiksisormus. 1960-luvun amfetamiiniriippuvuus ja myöhemmin tulleet diabetes, hermostolliset sairaudet ja toistuvat leikkaukset ovat jättäneet jälkensä: vanha mies tekee tiliä ja etsii sovitusta.

On tavallaan harhaanjohtavaa ajatella rockmusiikkia nuoruuden palvontana. Katu-uskottavuuden myytti perustuu elämäkokemukselle. Sädekehän saa se, joka on nähnyt ja tehnyt paljon, eikä pelkkää hyvää. Lävistyksiset ja tatuoinnit ovat koettelemusten kes-tämisen symboleita. Rock pyrkii kokemukseen: **Keith**

Richards ei edusta ikuista teini-ikää vaan eletyn elämän kautta lunastettua kunnioitusta.

Tässä valossa ei olekaan erityisen kummallista, että heavy metal -artistien kanssa työskennellyt tuottaja **Rick Rubin** aloitti 1990-luvulla yhteistyön Cashin kanssa. Eikä sekään hätkäytä, että rockväki otti yhteistyön tuloksena syntyneen neliosaisen *American*-sarjan avosylin vastaan.

90-luvulla syntyi ajatus ”rockin pelastamisesta”. Odotettiin artistia, joka pyyhkäisisi genreen pesiytyneen tuotteistumisen ja tyhjän kyynisyden pois sil-kalla innolla ja asenteella. Vähän väliä pelastajan asemaan nostettiin joku vihainen nuorimies, joka parin albumin jälkeen katosi tuntemattomuuteen. Ironista kyllä, ”rockin pelastaminen” jäi lopulta eläkeikäisen country- ja western-artistin harteille. Tai oikeastaan Cash todisti, ettei rock-sankaruutta tarvitse pelastaa. Se elää omissa oloissaan, itsestään meteliä pitämättä ja välillä pintaan pulpahtaen.

Paluu juurille

Kun Rubin ja Cash tapasivat ensi kerran, laulaja oli uransa aallonpohjassa. Hän levytti rutiininomaisesti keskinkertaisia albumeja ja oli jo alistunut ajatukseen, että hänen kohtalonsa oli hiipua pois musiikkimaailmasta. Rubin ehdotti sessiota omalla asunnollaan: tarkoitus oli, että Cash esittäisi rakastamiaan kappaleita ja lopulta materiaalista koottaisiin levy. Rubin osasi vedota Cashin individualismiin. Hän oivalsi, että tämä tekisi parasta jälkeä saadessaan laulaa juuri sitä mitä haluaa. Miesten välille syntyi nopeasti syvä keskinäinen luottamus.

Rubinin yksi kuningasajatus *American*-sarjalla oli

pelkistäminen. 1970- ja 80-lukujen Cash kärsi mauttomista ja liiallisista sovituksista, jotka sopivat huonosti hänen epäsentimentaaliseen tyyliinsä. *American*-sessioissa kappaleiden sovituksista poistettiin kaikki ylimääräinen rekvisiitta niin, että etualalle pääsi Cashin ääni. Monet lauluista ovat vain akustisella kitaralla säestettyjä, toisissa on mukana vaimeasti soittava taustayhtye.

American-sarja on kaiku amerikkalaisen countryn raa'asta ja hienostumattomasta juonteesta, jota Cash ja **Hank Williams** edustavat, ja joka on Yhdysvaltojen radioasemilla painunut lähes unohtuiksi. Karu ja kirkas soundi luo maagisen tunnelman: laulaja osoittaa sanansa kuulijalle, joka kuuntelee kuin jonkin voiman pakottamana. Tapahtuu kohtaaminen. Ääni paljastaa elämän turhuuden ja likaisuuden, mutta lempeällä ja helposti lähestyttävällä tavalla.

Toinen neronleimaus oli laittaa levyille sopivassa suhteessa vanhoja kansanlauluja, Cashin omia sävellyksiä ja versioita moderneista rockkappaleista. Cash tulkitsee yhtä sujuvasti traditionaalisia kappaleita kuin Depeche Moden tai Nine Inch Nailsin tuotantoa. Häkellyttävällä tavalla Cash puhaltaa hengen sellaistenkin suurten keskinkertaisuuksien kuin **Neil Diamondin**, **Tom Pettyn** tai U2:n kappaleisiin. *American*-levyt ovat toisaalta taiteilijan muotokuva, toisaalta laaja ja moni-ilmeinen kokoelma angloamerikkalaista populaarimusiikkia.

Cash ei koskaan ole ollut vain yksittäinen ikoni, vaan myös osa ikivanhaa traditiota, jossa kansanlaulut vielä välittyivät sukupolvelta toiselle. Selvimmin tämä näkyy postuumisti julkaistulla albumilla *My Mother's Hymn Book*. Siinä Cash laulaa lapsuudessa oppimiaan gospel-lauluja. Samalla hän tulee osoittaneeksi, ettei hyvään tulkintaan vaadita monimutkaista sovitusta.

Kappaleet ovat esitystyyliltään niin samankaltaisia, että niitä on välillä hankala erottaa toisistaan, mutta myös niiden intensiteetti on yhtä luja. Cash löytää kaikki tarvittavat nyanssit äänestään.

Väkivallan ja hengellisyyden kronikka

Sarjan ensimmäinen levy *American Recordings* on sävyllään kaikkein synkin neljästä. Levyn avaa tunnettu *Delia's gone*, joka kertoo rakastetun murhasta. Cash esittää asian lakonisesti: "First time I shot her, I shot her in the side. / Hard to watch her suffer, but with second shot she died." Mutta vankilassa laulun kertoja ei saa unta, koska kuulee naisen askeleet vuoteensa ympäriltä.

Albumin sessioissa levytettiin uudelleen myös Cashin usein esittämä laulu *The Long Black Veil*. Se ei päätynyt levyille, mutta julkaistiin postuumisti *Unearthed*-kokoelmalla. Kappale kuuluu pitkään kansanlaulutraditioon, jonka toistuvat teemat ovat rakkaus, yleensä intohimoon liittyvä väkivalta, katumus ja sovitus. Mies hirtetään syyttömänä murhasta. Hän makasi rikoshetkellä parhaan ystävänsä vaimon kanssa ja uhraa henkensä viedäkseen salaisuuden mukanaan hautaan.

Delia's gone ja *The Long Black Veil* muistuttavat toisiansa muutenkin kuin aiheittensa puolesta. Molem-

missä tapahtumat kerrotaan eleettömästi ja ihmisen raadollisuutta kuvataan lempeän katuvaiseen sävyyn. Äärimmäisistä aiheistaan huolimatta ne tekevät vahvan vaikutuksen joka kuuntelukerralla. Missä piilee niiden viehäytys? Cash ei laula omista kokemuksistaan (menneiden aikojen kansantrubaduuriin tuskin lauloivat), eikä suurin osa kuulijoista ole varmasti kohdannut näin traagisia tapahtumia.

Kaikkein ilmeisin ja samalla ainoa järjellinen tulkintatapa on pitää lauluja allegorioina rakkauden saattamattomuudesta. *Delia's gone* -kappaleen murha on yritys säilyttää rakkaus ja rakastetun muisto turmeltumattomana, pitää riidat, petokset ja erot ikuisesti poissa. Selvää on, että tämä ääriyritys johtaa vain tragediaan ja musertavaan syyllisyyden tunteeseen. Kenties näiden laulujen idea on katharsis: synkkiin tarinoin on vaikea samastua suoraan, mutta niiden kuuntelu puhdistaa.

Väkivallan ja ihmisen sisäisten demonien teemat toistuvat läpi koko levyn. *Drive On* kertoo painajaisensa kanssa kamppailevasta Vietnamin veteraanista. Danzig-laina *Thirteen* on kertomus rikollisesta, joka ei pääse irti väkivaltaisesta luonteestaan. Cashin hahmot ovat nähneet tai tehneet pahoja asioita. He kertovat tarinansa toisinaan eleettömästi, kaipaamatta sympatiaa tai tuomiota, toisinaan katuen. Joskus he saavatkin armon, tosin eivät maalliselta vaan taivaalliselta tuomioistuintuimelta.

Uskonnollisissa lauluissaan Cash ottaa välillä apokalyptisen saarnamiehen hahmon, mutta monesti taitavaan valtakunta tarjoaa lohdutuksen ja anteeksianton, jotka maallisessa elämässä harvemmin toteutuvat. Cashin hahmot näyttävät saavan rangaistuksensa jo eläessään, kuolemanjälkeinen on jotakin muuta. *Down Here By The Train* -kappaleen taivaaseen pääsevät myös Juudas Iskariot ja roomalainen sotilas, joka pisti ristillä riippuvaa Jeesusta keihäällään.

Matka jatkuu

American Recordings oli vahva aloitus, mutta seuraava albumi *Unchained* ei vastannut heränneitä toiveita. Cashin kesämökillä äänitetyllä levyllä soittaa taustayhtyeenä Tom Petty & The Heartbreakers. Vaikka soittajat osaavat asiansa, massiivisemmän taustaorkesterin mukaan ottaminen oli selvästi virhe: laulut menettävät intiimiytensä, eivätkä päästä kuulijaa niin lähelle kuin akustisella kitaralla säestetyt kappaleet.

Levyttä usein esiin nostettu Beck-laina *Rowboat* ei sekään toimi. Kappale oli alun perin parodia kantimusikista, joten herää kysymys, mitä Cash oikein parodioi.

Itseen? Kummallinen cover-versio osoittaa lähinnä sen, että ironia ei rockmusiikkiin kuulu (**Frank Zappa** on säännön vahvistava poikkeus). *Unchainedin* parhaiksi paloiksi jäävät Soundgardenin *Rusty Cage*, tunnelmallinen *Southern Accents* sekä harras nimikappale.

Sarjan kolmannella albumilla *Solitary Man* soundi on jälleen kohdallaan. Taustayhtyeen soitto ei nouse etualalle, vaan tehostaa laulua. Levyllä kuuluu ensi kertaa vallimainen, intensiivinen pianosoundi, jota Cash sittemmin käytti nerokkaasti *Hurt*-kappaleessa.

Solitary Manilla Cashin ote on rauhallisen melankolinen ja pohdiskeleva. Hän puhuu kuolemasta ja sen odotuksesta, muttei järkytä kuulijoitaan kuten sarjan ensimmäisellä levyllä. *"You can send me up at the gates of Hell, but I won't back down"*, hän laulaa uupuneella mutta päättäväisellä äänellä. Cash poimii kuulijan kyytiin, mutta samalla korostaa matkan yksinäisyyttä.

Cashin vaellus on loppusuoralla, koska useimmat hänen esiin manaamansa kuvat ovat menneisyydestä. Saatesanoissa Cash kertoo, että hän koki monet albumin lauluista (*Lucky Old Sun*, *Mary of the Wild Moor*, *Field of Diamonds*) tärkeiksi lapsuudessaan ja nuoruudessaan ja niihin liittyy vahvoja muistoja. Rakkautta ja ystävyyttä kuvaavat laulut *One* ja *I See A Darkness* toimivat lyhtyinä kapealla ja epätasaisella polulla. Päämäärä ilmaistaan haitarin säestämässä lopetuskappaleessa *Wayfaring Stranger*. *"I'm just going over Jordan, I'm just going over home."* Mutta perillä ei vielä olla.

Solitary Man on myös vakavasti sairaan miehen voimannäyte. *Unchainedin* jälkeen heikentynyt terveydentila pakotti Cashin luopumaan julkisista esiintymisistä. Tämä oli kova pala 1950-luvulta asti tauotta keikkaillelle artistille. Konserteista luovuttuaan Cash luultavasti koki siteidensä ulkomaailmaan katkenneen, mikä osaltaan selittää lauluissa korostuvat yksinäisyyden ja eristyisyyden tunnot. Albumilla hän osoitti kuulijoilleen olevansa yhä clossa.

Ristiriitojen mies

Vuonna 2002 ilmestyneelle *The Man Comes Around* -levylle piti tulla vielä jatkoa, mutta Cashin kuoltua seuraavan vuoden syyskuussa se jäi *American*-sarjan viimeiseksi. Nekrologiksi se on kuitenkin täydellinen:

apokalyptinen, vereslihalla oleva levy, joka kokonaisuudessaan muodostaa monumentin kaikesta, mitä Cash edusti.

Ilmestyskirjan tekstiin pohjaava nimikappale on värikkäine kielikuvineen jyrkää ja humoristinenkin avaus, mutta sitä seuraava *Hurt* ei päästä kuulihoita helpolla. Se on tunnustuksellisuudessaan lähes loukkaava: kuulijan tekee mieli väittää vastaan, mutta keinot ovat vähissä. Yli 70-vuotiaan miehen laulamana säkeet ”*If I could start again a million miles away / I would keep myself, I would find a way*” eivät kuulosta liioitelluilta.

Väkivaltaisen kuoleman tematiikka, joka puuttui kahdelta aiemmalta levyltä lähes kokonaan, on nyt jatkuvasti läsnä. *I Hung My Head* -laulun päähenkilö ampuu vahingossa miehen ja saa hirttotuomion. Tarina saa eksistentiaalisia sävyjä kuvatessaan sattuman oikun synnyttämää syyllisyydentunnetta. Tuomittu on syyllinen, mutta jollakin absurdilla tavalla hän ei kuitenkaan ole: hän vain painoi liipaisinta.

Cashin lukuisat murhatarinat ovat innoittaneet elokuvaohjaaja **Quentin Tarantinoa** ja gangsta-rappareita, mutta Cash itse ei ole koskaan kuvannut väkivaltaa kevyesti. Cashin maailmassa rikokseen liittyy aina syyllisyys ja rangaistus. Hänen laulunsa korostavat yksilön vastuuta ja mahdollisuutta katumukseen. Silti tarinankertojan eläytymiskyky estää niitä muodostumasta ”opettavaisiksi kertomuksiksi”. Useita vankilakonsertteja tehneen laulajan empatia ja mielenkiinto kohdistuu lainsuojattomiin. Eikä kyse ole pelkästä sosiaalisesta omastatunnosta (jota Cashilla myös oli), vaan pikemminkin luontaisesta epäsovinnaisuudesta. Cash tietää, että rikos on kiehtovaa ja kiihottavaa. Hän tietää myös, että sillä on tuhoisia ja tuskallisia seurauksia.

Cashille tyypillinen katumusaspekti puuttuu yllättäen kokonaan *Sam Hall* -laulusta. Murhamies nousee hirttolavalle pilkaten teloittajiaan ja katsomaan tullutta väkijoukkoa. ”*Well my name it is Sam Hall and I hate you one and all, I hate you one and all, damn your eyes!*” ”Saku sammakon” melodiaa mukaileva irvokas kappale edustaa laulajan pimeää sektoria, joka kieltäytyy katumasta ja taipumasta.

Mutta verenkarvaisten tarinoiden ohella Cash laulaa yhtä luontevasti sellaiset herkistelyt kuin *Bridge Over Troubled Water*, *Danny Boy* ja *First Time Ever I Saw Your Face*. Juuri ristiriitaisuus tekee albumista monumentin, tekijänsä koko kuvan. Cash oli yhtä vastaakohtainen kuin kotimaansa. Intiaanien ja syrjäytyne-

den puolustaja, jonka seinällä oli **Ronald Reaganin** signeerattu valokuva. Stoalainen kivikasvo, joka oli 60-luvun puolivälissä amfetamiinin sekoittama ihmisraunio. Rikollismytologioiden rakentaja, joka levytti äitinsä mieliksi jokaiselle albumilleen gospellaulun.

Se, että Cashilla on amerikkalaisen ikonin asema, osoittaa että yhdestä ja yhtenäisestä Amerikasta on turha puhua. Cashin edustama Amerika ei ole masakulttuuria, vaan vanhempaa kesyttömyyttä ja individualismia, josta **Sam Peckinpahin** westernit kertovat ja joka kaikuu **Edward Abbeyn** erämaanpalvonnessa. On tietenkin tulkintakysymys, onko amerikkalaisen kulttuurin ytimessä piilevä yksilönvapauden korostaminen vapautta kuluttaa ja tuhlaa vai kenties jotakin muuta. Mutta Cashin individualismista ei löydy öykärinäisiä piirteitä.

Cash on hahmona ja taiteilijana liian todellinen mahtuakseen minkään ahtaan määritelmän piiriin. Häntä ei voi ymmärtää eikä selittää. Mutta häntä voi kuunnella. Hänen kykynsä puhua suoraan kuulijalle ja äänen horjumattomuudelle perustuva lohdullisuus tekevät *American*-sarjasta maagisen. Cashin myöhäiskauden musiikkiin on mahdollista kääriytyä ja upottautua. Se lievittää pelkoa kuin leirinuotiolla kerrottu tarina ja valmistaa kuulijan minkä tahansa matkan koettelemuksiin. Juuri tässä mielessä se on uskonnollista musiikkia – sanan laajimmassa ja syvimässä merkityksessä. #

Todellinen avantgarde hymyilee

teksti: Juuso Paaso

Avanto-festivaalilla marraskuussa vierailut Tom Smith on uuden aallon vanhin amerikkalainen musiikillinen toisinajattelija, pian 50-vuotias ego-ongelmainen, jonka kapina on viihtymistä ja vakavaa hauskanpitoa. Hän on roteva mies, joka vielä ihon löystyessä tanssii mieluusti kalsarisillaan tai alasti, käsittelee barokkisen rehevissä sanoituksissaan avoimesti seksuaalisuutta ja soittaa musiikkia, joka ensi kuulemalta on vain hahmotonta melua.

TOM SMITHIN ARKISTOT

”**N**autin informaation puuttumisesta. Heittäkää minut mustaan laatikkoon. Sitokaa huivi pääni ympärille, lyökää ärsykenappia ja antakaa palaa. Minun hupini on siitä selviytyminen. Miten käsittelet noita ärsykeitä, miten alan muodostaa niihin suhteen, jossa on minulle mitään mieltä?”

Todellakin. Miten muuten voisimme asennoitua ympärillämme kiihtyen kohisevaan informaatiotulvaan? Yritys sulkea sitä ulkopuolelleen johtaisi vain ahdistukseen, yhä kapenevaan liikkumatilaan. Siksi tuntuu tärkeältä ymmärtää Tom Smithin lailla, että kantrilaulaja **George Jonesin** tuotanto voi olla yhtä ihmeellinen kuin **Xenakisin**. ”Genre on muinaismuisto”, kuuluu hänen sota-huutonsa. Kuten muinainen kreikkalainen sanoi: kaikki virtaa.

Virran kulun voi pysäyttää vain fetissi, taikakalu kaaoksen voimia vastaan. Jumalan-kuva, nahkatakki, vinylilevy... Eräs Smithin

suosikkianekdooteista koskee entistä tyttöystävää, joka erään riidan päätteeksi rikkoi hänen päähänsä Pop Groupin levyä Y. Smith osti levykaupasta uuden kopion.

”Hän oli samastanut sen minuun siinä määrin, että ajatteli loukkaavansa minua syvästi rikkoessaan sen minun päähäni. Kyllä minuun sattui, mutta sitten ymmärsin, että kyse on vain palasesta muovia ja että saan samanlaisen kaupasta kuudella taalalla. Se oli kaunis hetki vuonna 1980: hän rikkoi suosikkiesineeni minun päähäni ja ymmärsin kuinka vähän se liittyi olemiseeni. Tuo musiikki oli jo päässäni. Tunnen vieläkin nuo Pop Groupin kappaleet läpikotaisin.”

Törkynimet tuovat työtilaa

Mutta kuka tuntisi Tom Smithin? Vuonna 1993 perustettu yhtye To Live And Shave In L.A. on tähän asti ollut legendaarinen vain

hyvin pienessä piirissä, vaikka jo sitä ennen Smith oli toiminut yli 15 vuotta amerikkalaisessa underground-musiikissa. Hänen varhaisin yhtyemuotoon jäsentynyt projektinsa oli Atlantassa, Georgiassa toiminut Boat Of, joka soitti vapaamuotoista, dub-vaihteista rockia. Ensimmäisen kerran hän pääsi levyille kuitenkin vasta perustettuaan Peach of Immortalityn, jonka improvisoidussa musiikissa yhdistyivät pöydällä lojuvan sähkökitaran preparointi, dubin raskaat bassolinjat ja nauhamanipulaatiot. Äänityksistä koostettiin lähes 15 albumia, joista julkaistiin vain kaksi.

Lähimpänä merkintää musiikinhistoriasa Smith kävi viettäessään puoli vuotta Pussy Galoren jäsenenä, ennen kuin välit **Jon Spenceriin** tulehtuivat täysin. Spenceristä tuli rock-tähti Blues Explosioninsa kanssa, Smith jatkoi omia puuhiaan vailla turhaa huomiota.

”Nähdäkseni olemme lentäneet tutkan alla jo 15 vuotta, tai mitä minuun tulee, 30 vuotta, enkä piittäisi vaikka jatkaisin niin seuraavat 30. Mutta oudosta kohtalon oikusta nousimme tutkan keilaan. Mikäs siinä, en piittää”, Smith naurahtaa.

1990-luvun alussa Smith muutti Miamiin. Eteläisessä Floridassa sikisi lukuisia friikkiyhtyeitä, ja Smith sukelsi innolla paikalliseen vastakulttuuriin. Ystävyys Alliance Film and Videossa työskennelleeseen **Rat Bastardiin** poiki Smithin pitkäikäisimmän projektin *To Live And Shave in L.A.* Rat Bastardin kautta Smith tutustui myös yhtä tökerösti nimetyn Harry Pussyn kitaristi **Bill Orcuttiin**. Smith tuotti muutamia yhtyeen levyjä ja vastapalvelukseksi Orcutt esiintyy useilla TLASILA-äänitteillä.

Jo yhtyeiden nimet ovat hyökkäys kaudonieluisuutta vastaan: Harry Pussy oli John Lennonin lempinimi **Yoko Onolle**, kun taas Smith löysi yhtyeensä nimen pornokaupan hyllyltä – **Ron Jeremyn** ohjaamasta alimman kastin panovideosta.

”Ajattelimme että jos teemme musiikitamme ylistyslaulun koko kulttuurillemme, meidän täytyy vastapainoksi valita törkyiset nimet, joista saa sen vaikutelman, että olemme idiootteja. Se synnyttää valtavasti yksinäisyyttä, ja kun ei tule otetuksi vakavasti, saa auktoriteetin, jonka sisällä työskennellä. Saimme paljon tilaa työllemme, sillä pitkään aikaan kukaan ei ollut kiinnostunut meistä ja juttu kasvoi hyvin hitaasti.”

Allegorioilla irti painajaisesta

Koko 1990-luvun jälkipuoliskon Smith työsti TLASILA:n merkkipaalua *Wigmaker in 18th Century Williamsburg*. Sanoitusten barokkisen kuvaston ja kirskuvan äänituvan taakse kätkeytyy humaani kertomus avioliiton tuhosta.

”Kun kyse on mistä tahansa tunteiden kriisistä, joka sitoo tiettyyn aikaan ja paikkaan eikä jätä mahdollisuutta paeta, se on kohdattava, jotta pääsisi trauman yli. On terveellistä käsitellä sitä rehellisesti, arvioimatta tai tuomitsematta tapahtunutta yksioikoisesti.

Minun tapauksessani kyse oli avioerosta, ja se oli *äärimmäisen* monisyistä. Ainut tapa käsitellä sitä rehellisesti oli allegoria.”

Levyn sanoitukset aukeavat lukijalle vain hyvin hitaasti. Smithin mukaan jokainen säe kuvastaa jonkin henkilöahmon sisäistä dialogia ja asioiden työstöä, ja myös keskustelua on paljon. ”Monet allegorioista edustavat todellisia tapahtumia, jotka suoraan kerrottuina olisivat saattaneet vaikuttaa teennäisiltä tai banaaleilta. Alluusioiden kautta sain irrotettua mieleni koko tuosta painajaisesta.”

Vaikka TLASILAn lyriikoiden eteen on nähty paljon vaivaa, niitä ei yleensä ole painettu levyn kansilehteen. ”Minusta on aina ollut kiehtovampaa olla tietämättä. Kakarana muistan ponnistelleeni saadakseni selvää rakastamistani lyriikoista. Nautin tekstin kanssa kamppailusta. Kun lukee jotain mitä todella rakastaa, kuten **Thomas Pynchonia** ensi kertaa, tarvitsee sanakirjan selvittääkseen siitä. Se on iso ponnistus ja rakastan ponnistelua. Nautin tietämättömyydestä paljon enemmän kuin tietämisestä.”

Hauskanpidon tärkeä estetiikka

Ihmisyävällisimmilläänkään TLASILA:n musiikki ei ole kovin helppoa lähestyä. Jopa yhtyeen kiertuekokoontuonon nykyään kuuluvat **Mark Morgan** ja **Andrew W.K.** ovat myöntäneet inhonneensa kuulemaansa ensi alkuun. Vaikka kuulija välillä erottaisikin jonkin riffinpätkän tai samplen, hänet kiskaistaan heti takaisin uupumatta tempoilevan melun virtaan, jonka päälle Tom Smith mouruaa kuin kolli kiimassa.

”Tiheys miellyttää minua. Tahdon pakata musiikkini todella tiiviisti, ikään kuin molekulaarisella tasolla liikkuen. Sävellykseni perustuvat joskus tähtien liikkeeseen, sellaisella aikatasolla. Hahmotan myös suuren osan musiikkiamme atomin keskuksena, jos siis voisit tunkeutua sen sisään ja nähdä kaiken tuon aktiviteetin, kaiken mikä tapahtuu läpäisemättömässä kovassa ytimessä.”

Musiikin tiheydestä ja Smithin ammoisista filosofian opinnoista huolimatta hänen äänestään aistii hien ja sperman suloiset parfyymit.

”Tarkoitus on olla yhtä aikaa äärimmäisen älyllinen ja äärimmäisen fyysinen, sillä jos tyytyy vain yhteen, on joko pelkkä ironmaiden-huligaani, tai abstraktion korkeuksissa. Kun nämä kaksi sulatetaan yhteen, saadaan kokonaisuus, joka on todella puoleensavetävä.”

Vuoden 2000 alussa TLASILA hajosi ja synnytti joukon enemmän tai vähemmän vakavia kloonyhtyeitä, jotka varustautuivat erilaisin järjestysnumeroin tai yhtyeen nimen muunnelmien. Yhtyeen propagoima ”free glam”-estetiikka on muutenkin ollut nousukurssissa amerikkalaisessa underground-musiikissa, kun yhtyeet kuten Black Dice, Hair Police ja Wolf Eyes ovat ylistäneet TLASILAn ja Harry Pussyn pioneirityötä. Jotain yhtyeen merkityksen kasvusta kertoo myös se, että Sonic Youthin **Thurston Moore** on liittynyt yhtyeen riveihin uudella levyllä ja protestikeikoilla presidentinvaalien yhteydessä.

TLASILA palasi toimintaan, kun Smith kutsuttiin viime vuoden maaliskuussa New Yorkiin esiintymään No Fun -festivaalille, jonka ohjelmasta löytyvät merkittävimmät uuden aallon meluyhtyeistä. Smith kumppaneineen ei kuitenkaan tyytynyt paistattelemaan menneiden ihmetekojen lämmössä, vaan teki kumouksellisimman mahdollisen teon: soitti taustanauhana tanssittavan drum'n'bass-raidan.

”Jotkut tanssivat sekopäisinä, ja toiset, jotka vihasivat sitä, sanoivat, että tämä on liian transgressiivista. Se oli tietenkin tarkoituksemme – olla ainoa yhtye, joka ei marssi järjestyksessä. Koska uskalsimme ylittää genren kalkkiviivat, jotkut todellakin suuttuivat.”

Smith ihmetteleekin koko noise-kulttuurin olemassaoloa – värikkäät puvut, kirskuvat yläpään äänet ja provosoiva asenne tuntuvat käännetyille saarnaamiselta.

”Sitä voisi varmaankin tutkiskella käytäytymistieteellisesti, jonkinlaisena hierarkisena ryhmätoimintana, mutta viihdyttävyyden mittapuulla se haisee. Ja minä haluan tulla viihdytetyksi, nautin hauskanpidosta. Ehkä joitakin hämmentää juuri se osa estetiikkaani, että on tärkeää viihdyttää ja pitää hauskaa.” ♣

Hälyjen musiikista

teksti: Juuso Paaso

Hälyllä on omalaatuiset jalanjälkensä musiikin historiassa. ”Purkautuva melu on kuulijalle aina shokki, josta nautinto syntyy vasta jännitteen kautta kovan ja hienosyisen äänen tunkeutuessa ruumiimme läpi”, kirjoittaa Juuso Paaso esseeseään.

Kadulla mellakoiva väkijoukko saa **Schopenhauerin** tarttumaan pistooliinsa ja ryntäämään parvekkeelle: ”Helvetti! Eikö täällä saa ajatella!”

Hälyn kohtalo länsimaisen ajattelun historiassa on ollut ennen kaikkea riivata reflektiota, sillä kysymys hälystä on ennen kaikkea kysymys rahvaasta, tai **Nerudan** sanoin ”epäpuhtaasta runoudesta”, rasvalaikuista paperilla, kuukautisveren tahrimesta alushousuista, oksennuksesta ravintolapöydän alla, särkyneistä pulloista, jyskyttävästä bassorummusta tai koväänisestä televisiosta seinän takana kun yritän saada unta.

Taidemusiikin piirissä hälyn musiikillisia ominaisuuksia alkoi tutkia futuristisäveltäjä **Luigi Russolo** 1910-luvun Italiassa. Russolon hälykoneet sekä hänen vaikutusvaltainen esseensä *Art of Noises* (L'arte della rumori) alustivat kysymyksen hälyjen musiikista, jota kehittivät eteenpäin muun muassa **John Cage** profetallisessa esseessään *The Future of Music – Credo* sekä musique concrete -säveltäjä **Pierre Schaeffer** erityises-ti kirjassaan *Traité des objets musicaux*.

Populaarimusiikille hälyltä suojautuvat puritanismi on puolestaan ollut aina vierasta. Kerrotaan, että Fenderin ensimmäiset kitaravahvistimet pyrkivät mahdollisimman puhtaaseen, ”luonnolliseen” ääneen. Kun äänisignaalin murtumista ei voitu täysin estää, osoit-

tautui pian, että kuluttajia kiehtoi juuri vahvistetun äänen oikean tyyppinen epäpuhtaus. Niinpä koko rock-musiikki voidaan mytologisoida sarjaksi jumalaista säröä kanavoivia kitaristeja: **Jimi Hendrix**, **Pete Townsend**, **Robert Page**, kuka tahansa rock-tähti **Kurt Cobainiin** asti. Jo Cobainin tähteys oli vastentahtoista, ja hänen jälkeensä massat eivät ole löytäneet uutta vapahtajaa.

Jo Velvet Undergroundissa hälyn ja rakenteen suhdetta äärimmilleen venyttänyt **Lou Reed** otti merkittävän askeleen rajan tuolle puolen neljännellä soololevyllään *Metal Machine Music* (1975). Tulevasta kertoi jo levy-yhtiön hämmennys: julkaistako tämä pop-levy-nä vaiko taidemusiikkisarjassa? Ääninauhoja manipuloimalla ja kitarasignaalia kierrättämällä Reed loi tien viitan tulevaisuuden musiikille.

Siinä missä suurin osa läntisestä pallonpuoliskosta tuomitsi Reedin tulevaisuudennäyt kuuntelukelvottomiksi, Japanissa se toimi elinvoimaisen alakulttuurin kättilönä. 1980-luvun alussa Japanista alkoi tulla piinattujen äänentoistolaitteiden ulvonnalla ladattuja c-kasetteja. Noise-aktien esiintymisissä samoja ääniä sekoitettiin usein seksuaalisuuden äärimuotoihin – Merzbow säesti bondage- ja S/M-esityksiä ja Gero-gerigegegen jäsenet onanoivat lavalla.

Japanilaisen ekstaasihakuisen noise-kulttuurin rinnalla Euroopassa ja osin Yhdysvalloissa syntyi vahvemmin yhteiskunnallisiin teemoihin kytkeytyneitä liikkeitä. Throbbing Gristlen ja Nonin kaltaisten yhtyeiden ironinen suhde ympäröivään kulttuuriin ei aina onnistunut peittämään niitä kalvavaa ahdistusta.

Viime vuosina Yhdysvalloissa on puhjennut yl-lättävään kukoistukseen omaperäinen noise-kulttuuri, jonka juuret ovat yhtäältä no waven nihilismissä ja hardcoren energisyydessä, toisaalta Los Angeles Free Music Societystä To Live and Shave in L.A.hin kulkevassa surrealistisen epämusiikin epähistoriassa. Wolf Eyesin, Black Dicen, Sightingsin ja Hair Policen kaltaisista yhtyeistä voi löytää myös jälkiä Bananafish- ja Muckraker-lehtien absurdista, usein makaaberista

huumorintajusta. Nämä yhtyeet tekevät aistivoimaisempaa, viihdyttävämpää, surrealistisempaa noisea. Ahdistuneisuuden ja aggressiivisuuden sijaan ne tuntuvat yksinkertaisesti tavoittelevan universumin parhaita vitun bileitä – muistojuhlia akateemiselle nihkeydelle.

Ihmistajunnalle on luonteenomaista ryhtyä etsimään kohtaamastaan muotoa. Kun kuuntelemme japanilaisia noise-levyjä, vajoamme aluksi eriytymättömään suhinaan. Vähitellen alamme huomata eroja: suhina jakaantuu kihinäksi ja kirskunaksi, äänenvoimakkuus vaihtelee, äänen virrasta kohoaa esiin erillisiä elementtejä, korkeita ja matalia ääniä, pätkii melodioista.

Kun hahmoton melu saa muodon ja siitä tulee musiikkia, kuuntelemmeko enää silloin noisea? Jos nautimme sen rakenteesta? Tai ehkä tuleekin juuri noisen kuuntelijoita, ”noiseharrastajia”, melufetisistejä. Ulkopuolelta tarkasteltuna meidän linnakkeemme ”häly” on rakenteen poissaoloa, puhdasta universumin kohinaa, mutta sen sisuksen täyttävät mahtavat salit ja fantastiset eläinhahmot. John Cage perusteli hälyjen käyttöä omassa musiikissaan vertauksella primitiivisistä ihmisistä, jotka piirtävät luolan seinälle uhkaavien eläinten kuvia.

Epäilemättä meitä repii musiikkia kuunnellessamme kaksisuuntainen halu. Yhtäältä haluamme kuulla sitä, mitä olemme jo kuulleet – emme halua ponnistella hahmottaaksemme uusia ääniä. Toisaalta kyllästyimme kuuntelemaan samaa levyä aina vain uudestaan ja vaadimme raikasta, uutta perspektiiviä. Tuo uusi ei saa kuitenkaan olla niin vierasta, että se tunkeutuisi ihomme alle, hämmäntäisi meitä, heittäisi meidät tolttamme.

Noise-kulttuurin hämmäntävyyttä voi verrata automaattikirjoitukseen, joka on kiusallinen ilmiö jo tekstimassan määrällisen ja laadullisen runsauden vuoksi. Kun kuka tahansa voi tuottaa tekstiä, jota emme voi tuomita mielikuvitukseksi plagioinniksi tai kypsymättömäksi harjoituskappaleeksi, asettuvat perustavat oletuksemme estetiikasta, kauneudesta ja taiteista kyseenalaisiksi. Pöytälaatikot pursuavat teksteistä, joissa mitä mielikuvituksekkaimmat figuurit ja lauseenjäsenten kilvoittelevat, syövät toisiaan, istuvat toistensa niskaan. Miten hahmottaa tuota massaa, jota mikään kriittinen välittäjä ei ole meille ennalta pureskellut? Olemme peloissamme, kun emme tiedä, mikä osa tästä informaatiosta on meille tarpeellista.

Siksi tyydymme lajityyppien turruttavaan, säänneltyyn virtaan. On helpottavaa purkaa ahdistustaan ”rajatun ekonomian” meteliin, heviin tai punkkiin. Niissä pohja, runko, kappalerakenteet ovat tunnistettavia, ja särö, tyhjyyden huuto on vain musiikin pittoreski silaus. Vastaavasti hevi- ja punk-pienkustanteiden määrällistä hillittömyyttä kahlitsee niiden harrastajien pedanttinen tarkkuus lajimääreistä. Niille on valmiit lokerot.

Mitä sen sijaan voimme tehdä itse julkaistujen hälykasettien tulvalla? Niille ei ole olemassa selvää viitekehystä, ne kumpuavat esiin sieltä tai täältä, ja niiden hahmottomuuden taakse saattaa yhtä hyvin kätkeytyä jumalaisia nautintoja kuin kivistävää hulluutta.

Tämä on jo hyvä syy pelätä hälyjä. Ne ovat uhkaavia vihjauksia siitä, että emme ehkä olekaan turvassa, että meidän viikko-ohjelmamme ei ehkä täytäkään meidän elämäämme. On jotain toista, johon emme ole valmiiksi suhteessa.

Jollain tapaa kaikelle noiselle ominaista on arvostelmasta pidättäytyminen. Kuulijaa kohti purkautuva melu on itsessään aina šokki, josta saadaan nautintoa vasta jännitteen kautta, ymmärryksen pidättäytyessä toiminnasta, kovan ja hienosyisen äänen tunkeutessa läpi ruumiimme. Kun tätä eroa on pyritty käsitteellistämään – keinoina provokatiivinen estetiikka ja flirtti fasismien kanssa, sadomasokismi ja alistamisen ja väkivallan kulttuuri ylipäänsä – jännite on muuttunut negatiiviseksi, ”tuskasta nauttimiseksi”. Mutta kun banaalimmat viittaukset sadismiinkin ja masokismiinkin ohitetaan, kohdataan mystiikkaan viittaava tyhjentyksen kokemus, meditaatio kokemuksen jännitteen ylläpitämisestä muodon lykkäämisessä.

Noisessa on tietenkin kevyessä mielessä ”transgressiivisiä” elementtejä, siis kapinaa isin ja äidin kalkkeutunutta maailmaa vastaan. Kuunnellessamme noiselevyjä huudatamme jälleen hevilleviä murrosikäisenä öiseen aikaan, käymme sähkökitaralla lattean rationaalisuuden kimppuun. Mutta ehkä noise kuuluu myöhempään, ”kypsempään” vaiheeseen, jossa kapina on käännetty itseä vastaan – itsekuria, itsetietoisuutta ja terveyden fasismia vastaan. Noise on sisäistettyjen sosiaalisten muurien murtamista, niiden mielivaltaisuuden osoittamista, uusien nautinnon kanavien avaamista. Niiden nautintojen, joista isi ja äiti eivät uskaltaneet puhua. #

VASEMMALLA: ”On toive-
ajattelua, että eurooppalaiset
olisivat parempia kuin ame-
rikkalaiset”, Mikko Lehtonen
sanoo.

Mikko Lehtonen syyskuun yhdennentoista Amerikassa

teksti: Max Rynnänen, Tampere kuvat: Helinä Kuusela

Esseistisesti kirjoittava tutkija vertautuu helposti ilkeämieliseen kuittailijaan. Mikko Lehtonen näytti kyynikoille mallia. Hän kirjoitti syyskuun yhdennestätoista poliittisesti kantaaottavan, henkilökohtaisia sävyjä kaihtamattoman teoksen.

Eurooppalaisten intellektuellien mielenkiinto kääntyi pian syyskuun yhdennentoista jälkeen terroristeista itse amerikkalaisiin. 15.9. **Slavoj Žižek** julkaisi kulovalkean tavoin sähköisesti levinneen esseensä *Welcome to the Desert of the Real* (”Tervetuloa reaalisen autiomaahan”), jossa iskua käsiteltiin reaalisen paluuna – herätyksenä amerikkalaisen kulutusyhteiskunnan lumosta. 2.11 *Le Monde* julkaisi **Jean Baudrillardin** kirjoituksen *L’esprit du terrorisme* (”Terrorismin henki”). Baudrillard näki iskua edeltäneen maailmanpoliittisen tilanteen umpikujana, jossa yhdellä pelaajalla, Yhdysvalloilla, oli kaikki kortit – eikä halukkuutta neuvotella pelin kulusta. Niinpä jonkun oli muutettava pelisääntöjä.

Kulttuurintutkija **Mikko Lehtonen** julkaisi tänään jo marraskuussa 2001 oman kirjansa aiheesta. *Syyskuun yhdennentoista merkitys* -kirjan keskeinen ajatus on se, että iskun ”merkitys” on tulosta siitä käydyistä keskusteluista. Kirjaa voi kuvata yritykseksi pitää merkityksen muodostumisen prosessi liikkeessä, vastavoimaksi mustavalkoiselle ja yksinkertaistavalle retorikalle.

Lehtonen ottaa meidät vastaan työhuoneessaan Tampereen yliopistossa ja sanoo olevansa samaa mieltä siitä, että kirja on kestänyt hyvin ajan hammasta.

Amerikan eurooppalaisuus ja Euroopan amerikkalaisuus

Kulttuurivihkot: Kirjasi on häkellyttävän nopeasti kirjoitettu. Syntyikö se päiväkirjamerkintöjen

pohjalta vai lähditkö suoraan työstämään suurempaa kokonaisuutta?

Mikko Lehtonen: Lähdin tavallaan puhtaalta pöydältä liikkeelle. Iski tekemisen pakko. Olin tapahtuman aikaan akatemiaturkija, joten itselläni ei ollut muuta työtä kuin kirjoittaminen. Siirsin muita töitä kahdella kuukaudella. Aloin kirjoittaa kirjaa kaksi viikkoa tapahtuman jälkeen, ja se valmistui neljässä viikossa. Vastapainolle soitin heti kun sain idean. He tajusivat mistä oli kysymys. En olisi viitsinyt ryhtyä kirjoittamaan kirjaa tietämättä, että joku julkaisee sen.

Et tullut missään vaiheessa ajatelleeksi sen kääntämistä?

Se olisi taas ollut niin eri projekti. Kävin muutamassa paikassa ulkomailla puhumassa aiheesta. Oli elämäni tähtihetkiä, kun englantilainen pilalehti *Private Eye* oli napannut Cardiffin yliopistosta posterin, jossa kerrottiin että joku suomalainen tulee puhumaan – ja pääsin pilkattavaksi. Luennon otsikko oli *The Cultural Significance of the September 11th*. Sitä pidettiin huvittavana. Kirja vaikutti kuitenkin omaan työhöni siten, että sen jälkeen jo kaksi kirjaa on ilmestynyt sen spin offeina (jälkituotteina). Se, mitä kirjoitin *Syyskuun yhdennentoista merkityksessä*, johti ajattelemaan monikulttuurisuutta ja sitä kautta Suomea.

Oletko seurannut kansainvälistä keskustelua aiheesta?

Aineistoa on niin hirtittävästi, että sen seuraamista tulisi pian kokopäivätyö. Yhdysvaltoja ihmettelen

enemmän ja enemmän. Ryhdyin juuri lukemaan **Philip Rothin** trilogiaa ja ajattelemaan, että pitäisikö minunkin kirjoittaa jotakin Yhdysvalloista. On mielenkiintoista, miten siitä puhutaan niin toisena suhteessa Eurooppaan. Ja kuitenkin Yhdysvallat on yksi Euroopan valistuksen projektin mahdollinen tulos. Tämä näkökulma ei tosiaan viime vuosina ole noussut esille. **Risto Heiskala** tosin julkaisi jo 1990-luvun alussa kirjan *Onko Amerikka totuus Euroopasta?*

Et ole itse kiinnostunut kirjoittamaan omaa Amerikka-kirjaa?

On olemassa sellainen oppialakin kuin North American Studies (Pohjois-Amerikan tutkimus). Herkästi tulee sellainen olo, että meneekö sitä häääämään toisten tontille. Kyllähän tuollaisen keskustelukirjan voi kirjoittaa, mutta Amerikka-kirjan kirjoittaminen olisi jo hie-man arroganttia.

Toisaalta se on arrogantti traditio, eikä vaan? Ajatellaanpa vaikka Baudrillardin Amerikkaa.

No, sitä voi miettiä. Nythän **Bush** vannoi juuri virka-

valansa, jonka mustavalkoista retoriikkaa voi syystäkin kauhistella. Samalla voi kuitenkin miettiä, syyllistymekö me itse siihen, mistä me syyllistämme Amerikkaa, siihen, ettemme näe toisten toiseutta. Sillähän tässä tosiaan voi itseäänkin lohduttaa, ettei Bushin Amerikka ole koko totuus Amerikasta. Oli kiinnostavaa nähdä tänä aamuna lehdessä Yhdysvaltojen uuden hallituksen nimilista. *Aamulehdessä* julkaistiin valokuvat ministereistä. Siellä oli muun muassa chicanoja ja filippiiniläisiä. Kansojen sulatusuunin paine johtaa siihen, että politiikka on muuttumassa. Niiden kasvojen, jotka toteuttavat amerikkalaista politiikkaa, on oltava muutakin kuin WASPeja (valkoisia anglosaksisia protestantteja).

Luonto vieraana mahtina

Olet sitä mieltä että Amerikka henkilöityy liikaa Bushiin?

Amerikka kokonaisuutena kyllä. On erityinen haasteensa, että muistamme erottaa Yhdysvaltojen hallituksen politiikan siitä, keitä amerikkalaiset ovat. Näyttivät-hän vaalitkin jotakin siitä, mitä on tapahtumassa. On

olemassa erikseen ”bible belt” ja rannikot, ja rannikot ovat puolestaan aika lähellä eurooppalaisuutta. Eletään maailman toiseksi uskonnollisimmassa valtiossa Intian jälkeen. Tämä on asia, jota meidän voi olla vaikea ymmärtää. Eurooppa on niin maallistunut, varsinkin tämä meidän luterilainen Pohjolamme. Uskonnon rooli meidän hegemoniarakenteessamme on ihan erilainen. Emme voi ymmärtää, miksi valkoihoisen työväenluokka äänestää ihmisiä, jotka selvästi ajavat politiikkaa, joka ei ole heidän etujensa mukaista. On kiinnostavaa nähdä, mitä Yhdysvalloissa jatkossa tapahtuu. Rannikkoseudut kasvavat. Sinne muuttaa lisää chicanosja. Kohta olemme tilanteessa, jossa valkoihoiset muodostavat Yhdysvalloissa etnisen vähemmistön.

Kirjassasi puhut uhrien muisteleemisestä. Vietettiin hiljaisia hetkiä. Paljon paha tapahtuu, mutta siitä ei aina välitetä. Nyt oli tulva alueella, joka on käytännössä kehitysmä. Näitä tulvia on usein, mutta emme reagoi niihin. Kuolleet länsimaalaiset tekevät tulvasta ison uutisen. Paljastavatko katastrofit jotakin pelottavaa ”rotusolidarisuudesta”?

Nämä tapahtumat vertautuvat toisiinsa, kyllä. Tsunami herätti vahvan myötätunnon aallon, jos saa käyttää tällaista huonoa kielikuvaa. Katastrofi sai kasvot, **Aki Sirkesalon** ja kumppanien. Näin se tuli eri tavalla lähelle. On tavallaan surullista, että myötätuntoa syntyy helpoimmin silloin, kun tapahtuma voidaan liittää yksinkertaisesti omaan elämään. Toinen kiinnostava reaktio oli, että tsunamin sanottiin olevan joku ei-ihmisen-tekemä-juttu. Myötätunnon kehittymisen aikana ei jouduttu miettimään, pitäisikö tässä ottaa kantaa siihen, ketkä ovat ”hyviksiä” ja ketkä ”pahiksia”. Kiinnostavasti esimerkiksi eräs *Aamulehden* toimittaja kirjoitti, että ”luonto rykäisi”. Tämä ajatus siitä, että luonto on aina jotakin aivan vierasta, jotakin toista, on mielenkiintoinen. Ikään kuin emme kuuluisi luontoon. Elämme kulttuurissa, joka sysää kuolemat syrjään, ei puhu reaalisesta paljoakaan. Symbolista kuolemaa on paljon televisiossa. Kun reaalin kuolema tulee, kirjoitetaan että sen aiheutti luonto. Se on vahva kulttuurinen oire siitä, että haluamme teeskennellä, että elämme ikuisesti. Haluamme unohtaa kuoleman. Nyt olisi korkea aika rehabilitoida se ja miettiä, mitä tarkoittaa että olemme ruumiita ja osa luontoa.

Esseistiikka mahdollistaa nopean reagoinnin

Kirjassasi pidit tärkeänä vaikeista kysymyksistä käytetyn retoriikan murtamista.

Niin, no, mitäs muuta konstia tässä olisi ainakaan silloin, jos on itse puhe- ja kirjoitustyöläinen. Jos on niin, että meillä on sellainen yhteiskunnallinen työnjako,

että minä voin työkseni puhua, lukea ja kirjoittaa, ehkä minun pitäisi pohtia sitä, mitkä ovat yhteiskunnalliset seuraukset siitä, mitä teen. Nykyään puhutaan siitä, että yliopistojen pitäisi olla vastuullisia jollekin talouselämälle ja kansainväliselle kilpailukyvyllä, mutta minun mielestäni olemme vastuullisia niille ihmisille, jotka eivät ole yliopistossa.

Ja esseistiikka on tutkimusta tehokkaampi osallistumisen väline?

Tutkimuksen aikalogiikka on eri kuin mediajulkisuuden. Siinä vaiheessa kun tutkijat saavat jotakin valmiiksi, se on median kannalta usein jo menneen talven lumia. Esseistiikka voi tarjota sillan näiden välille. Siinä voi reagoida nopeammalla aikavälillä. Se on myös yksi tapa, jolla tutkija voi olla olemassa tässä kulttuurissa, jossa omaa tietopääomaa voi käyttää hyväkseen pukeutumatta tieteen arvovaltaapuun.

Ymmärrettiinkö kirja tällä tavoin?

Kyllä ja ei. Esimerkiksi Aamu-tv:ssä oli hyvinkin aggressiivinen ilmapiiri, koska siellä oli toimittaja joka koki median roolista puhumisen hyökkäykseksi toimittajia kohtaan. On mielenkiintoista, miten ihmiset, jotka tekevät töitä jossakin instituutiossa, samastavat itsensä siihen siinä määrin voimakkaasti, että tulee vaikeaksi lukea kriittisiä näkemyksiä.

Amerikkalaisethan ovat vielä jotenkin ymmärrettävissä. Entäpä kiinalaiset tai arabit? Haluamme viime kädessä sittenkin amerikkalaiset johtajiksemme?

En tiedä onko Eurooppa pelastus Amerikalta, jos Amerikka on totuus Euroopasta. Ajatellaanpa vaikka Irakia. Ranska ja Saksa arvostelivat raskaasti Yhdysvaltojen Irak-politiikkaa, eikä silloin puhuttu paljoakaan siitä, että ranskalaiset ja englantilaisethan siellä touhusivat 1900-luvun alkupuolella. Se, että ajatellaan automaattisesti, että eurooppalainen on parempi kuin amerikkalainen, on toiveajattelua. Ehkä on kysymys ennen kaikkea siitä, mitä voi tehdä globaalisti, miten voidaan siirtyä unilateraaliseen multilateraaliseen maailmaan. Kysymys on vaikea niin kauan kuin autoja ei muuteta ei-öljykäyttöisiksi!

Mikko Lehtonen: Syyskuun yhdennentoista merkitys Vastapaino 2001.

Maailmanhistorian suurin huijaus?

teksti: **Elias Krohn** kuvat: **Helinä Kuusela**

Sosiaalipsykologi Jorma Anttila ja tekniikan tohtori Heikki Kurttila ovat vakuuttuneita siitä, että yleisesti tunnettu selitys syyskuun yhdennentoista päivän terrori-iskuista on valhetta.

Syyskuun yhdennentoista päivän terrori-iskujen virallinen selitys herättää yhä laajempia epäilyjä eri puolilla maailmaa. Suomessakin on perustettu 11.9. -toimintaryhmä, joka tuo esiin iskujen virallisen selityksen mahdottomuuteen viittaavia seikkoja. Ryhmä pitää yllä internet-sivuja ja on järjestänyt muun muassa keskustelutilaisuuksia sekä aiheeseen liittyviä elokuvaesityksiä.

Kriittisten tutkijoiden ja asianharrastajien mukaan on vahvoja syitä epäillä, että Yhdysvaltojen hallinto oli etukäteen tietoinen terrori-iskuista, eikä ainoastaan passiivisesti sallinut niiden tapahtua, vaan suorastaan organisoisi ne itse. Virallisen selityksen valheellisuus näyttää kriitikoiden mukaan varmalta, vaikka tuskin kenelläkään on esittää valmista teoriaa siitä, miten kaikki tapahtui ja ketkä tarkkaan ottaen olivat iskujen takana.

Heidän mukaansa World Trade Centerin teräsrakenteisten tornien romahtaminen väitetyllä tavalla lentokoneiden törmäyksestä aiheutuneen tulipalon seurauksena on fyysikaalinen mahdottomuus. Ainoa uskottava selitys olisivat hallitut räjäytykset. Pentagonin seinään syntynyt aukko on puolestaan sen kokoinen ja muotoinen, ettei se ole voinut syntyä lentokoneen törmäyksestä, kuten virallinen selitys väittää, vaan rakennukseen on törmännyt pienempi lentävä laite, esimerkiksi ohjus.

Kriitikoiden lista yleisesti hyväksytyyn selityksen epäjohtonmukaisuuksista ja ilmeisistä valheista on pitkä ja vakuuttava. Kuitenkin vain harvat tietävät niistä, koska suurilla viestimillä ei ole ollut kiinnostusta tai uskallusta tarttua aiheeseen.

Luonnonlakien vastaista

Kulttuurivihkot kutsui kaksi suomalaisen toimintaryhmän jäsentä, sosiaalipsykologi **Jorma Anttilan** ja tekniikan tohtori **Heikki Kurttilan**, kertomaan

näkemyksistään Helsingin World Trade Centerin kahvilaan.

”Terrori-iskut vaikuttavat suurelta pyrotekniseltä speaktaakkelilta, jonka tarkoituksena oli kääntää ihmisten mielet sodan kannalle ja muuttaa Yhdysvaltojen politiikkaa”, Kurttila sanoo.

Kurttilaa voi luonnehtia todelliseksi asiantuntijaksi, sillä hän on turvallisuusinsinööri Turvatekniikan keskuksessa ja hänen työhönsä kuuluu muun muassa paineastiaonnettomuuksien tutkiminen. Toimintaryhmässä hän on keskittynyt tornien romahtamisen selvittämiseen.

”Mitä enemmän olen tutustunut aiheeseen, sitä vakuuttuneemmaksi olen tullut siitä, että tornit räjäytettiin alas”, Kurttila sanoo.

”Seismologisen mittausaseman värinämittaukset osoittivat, että etelätorni putosi alas 10 sekunnissa ja pohjoistorni 8 sekunnissa. Vapaapudotus tornin huipulta kestäisi tyhjiössä 9,2 sekuntia. 8 sekuntia on luonnonlakien vastaista! Sitä paitsi tornit eivät voineet tulla alas väitetyyn painovoimaisen sortumisen mukaisesti, koska alapuolisten rakenteiden murtamisen olisi täytynyt jarruttaa putoamista. Räjähdykset ovat ainoa selitys näin nopealle romahtamiselle.”

Räjähdysteoriaa tukee myös rakennusten lattioiden ja hissikuilujen betonin mureneminen jauhoksi.

”Jauhon partikkelien koko on vain millimetrin osia. Ainoa tapa, jolla voi kerralla saada tällaista jauhoa aikaan, on voimakas räjähdys.”

Kolmas osoitus räjähdyksestä on sortumisen symmetrisyys.

”Valokuvissa, joissa tornit tulevat alas, pölypilven alareuna on ihan vaakasuora. Näyttää siltä, että tornit on räjäytetty alas kerros kerrokselta, vain sillä lailla ne saadaan näin kauniisti alas.”

Eriyisen uskottavasti räjähdysteoria sopii kolmannen toimistorakennuksen, WTC-7:n sortumiseen, joka tapahtui vasta yli 8 tuntia kahden ensimmäisen

Jorma Anttila (vas.) ja Heikki Kurttila pitävät terrori-iskujen virallisia selityksiä mahdottomana.

tornin sortumisen jälkeen. Siihen ei törmännyt yksikään lentokone, ja sen sortuminen on virallisenkin tutkimusraportin mukaan arvoitus.

Kurttila ihmettelee myös Yhdysvaltojen hallinnon vähäistä panostusta iskujen selvittämiseen. Siihen käytettiin 600 000 dollaria, kun esimerkiksi Suomi ja Ruotsi sijoittivat Estonia-tutkimuksiin noin kuusinker- taisen summan.

”Ja presidentti **Clintonin** seksuaalielämää tutkittiin 40 miljoonalla dollarilla!”, Kurttila innostuu vertaamaan.

Liittovaltion hätätilaministeriön FEMA:n tutkimukset tehtiin osittain vapaaehtoisvoimin ja ne lopetettiin, vaikka tutkimusraporttiin jäi suuria aukkoja.

Tutkimusta vaikeutti melkoisesti sekin, että tutkijoiden pääsyä onnettomuuspaikalle rajattiin ja torneista jäljelle jääneet teräsrakenteet vietiin kiireesti pois maasta, Kiinaan ja Intiaan.

”Todistusaineiston hävittäminen on Yhdysvaltojen lakien vastaista”, Kurttila huomauttaa.

Omia kansalaisia murhattu ennenkin

On helppo ymmärtää, että terrori-iskut olivat hyödyllisiä **George W. Bushin** hallinnon ulkopoliittisille suunnitelmille. Uuskonservatiivien strategiaperussuunnitelmilla vuonna 2000, että tarvittaisiin ”uusi Pearl Harbor”, jotta siinä esitetyt imperialistiset suunnitelmat voitaisiin nopeasti toteuttaa. Jo valmiiksi suunnitellulle hyökkäykselle Afganistaniin saatiin terrori-iskujen ansiosta sekä Yhdysvaltain omien kansalaisten että kansainvälisen yhteisön lähes rikkumaton tuki. Irakin miehitykseenkin ryhdyttiin osittain terrorismin vastustamisen verukkeella ja Yhdysvaltoja kohtaan tunnetun sympati-aallon siivittämänä, vaikka osa sympatiasta tuolloin menetettiin.

Kurttilan mielestä kaiken tämän taustalla on viime kädessä maailman öljyvarojen hupeneminen, joka uhkaa lähitulevaisuudessa nostaa rajusti öljyn hintaa.

Vaikeammin sulatettava suurelle yleisölle on ajatus, että Yhdysvaltojen hallinto voisi kylmäverisesti murhata omia kansalaisiaan. Anttila ja Kurttila muistuttavat, että sellaista on tapahtunut ja suunniteltu maailmassa aikaisemminkin, vaikkakin yleensä pienemmässä mittakaavassa. Kaikkiaan muistamme ainakin Mainilan laukaukset ja Berliinin valtiopäivätalon tuhopolton.

”Vuonna 1898 amerikkalaiset ampuivat Kuuban rannikolla oman sotalaivansa ja 300 merimiestä hukui. Yhdysvallat syytti siitä Kuubaa silloin hallinnutta

Espanjaa ja miehitti Kuuban”, Kurttila tietää.

Jorma Anttila jatkaa, että 1960-luvulla Yhdysvalloilla oli suunnitelmia muun muassa matkustajalentokoneen, tai sellaiseksi väitettävän toisen koneen, räjäyttämistä Kuuban yllä. Räjäyttämistä olisi syytetty Kuubaa ja aloitettu sillä perusteella sota.

Toinen yleinen vasta-argumentti kriittisten tutkijoiden väitteille on se, että iskujen toteuttamiseen tarvittaisiin niin suuri määrä ihmisiä, ettei totuuden pysymiseen julkisuudelta piilossa voisi luottaa. Tähän Anttila ja Kurttila vastaavat, että kokonaisuuden hallinta ja hahmotus operaatiossa on todennäköisesti ollut vain muutaman ihmisen käsissä.

”Luulen että suurin osa ihmisistä, jotka olivat tässä mukana, eivät tienneet, mistä oli kyse. Ihmiset tekivät oman osuutensa eivätkä tienneet kokonaisuudesta”, Kurttila sanoo.

Toisaalta julkisuuteen on jo vuotanutkin monenlaisia virallista selitystä vastaan puhuvia tietoja. Esimerkiksi *New York Times* -lehti sai oikeusprosessin jälkeen haltuunsa nauhan, jossa kaksi etelätorniin kiivennyttä palomiestä keskustelee paloosikunnan kanssa lentokoneen törmäyskohdan tuntumassa, 78:nnessä kerroksessa, vain pari minuuttia ennen tornin sortumista.

Palomiehet kertovat nauhalla, että siellä on kaksi palopesäketä ja pyytävät avuksi kahta letkulinjaa. Mikään ei viittaa väitettyyn teräsrakenteet sulattaneeseen tulihelvettiin.

New York Times ei kuitenkaan rohjennut tehdä tätä päätelmää, vaan lehti tyytyi ihmettelemään, ”miksi nauhat olivat kateissa ja miksi toisen tornin palomiesten keskusteluista ei ole nauhaa jäljellä.”

”Totuudellisuus on itseisarvo”

Jorma Anttila myöntää, että hänen ja muiden virallista selitystä kritisoivien tehtävä ei ole helppo.

”Ihmiset sulattavat tätä hyvin varovasti. Monien Yhdysvaltojen vastustajienkin näkökulmasta asia on liian kimurantti. Ei tästä kukaan oikein innostu, tämä antaa liian synkän kuvan maailmasta.”

Yhdysvalloissa teoria maan oman hallinnon osuudesta iskuihin on suosittu patrioottisten, eristytymispolitiikkaa kannattavien ja liittovaltion valtaa vastustavien oikeistolaisten kuin vasemmiston keskuudessa.

”Yhdysvalloissa on vahva salaliittoteorioiden perinne, ja vasemmistolaiset ovat hyvin nihkeitä kaikkeen, mikä sisältää mahdollisuuden salaliittoteoriaan. He pyrkivät selittämään asioita rakenteellisesti, eivätkä

halua antaa yksittäisille tapahtumille liikaa selitysvoimaa”, Anttila analysoi.

Maallikolle voi olla hankalaa omaksua kriitikoiden väitteitä jo asian monimutkaisuuden vuoksi ja siksi, että tarina arabikaappareista ja lentokoneiden törmäysten seurauksena sortuneista torneista on tullut meille itsestäänselvyydeksi. Anttila uskoo, että tiedot virallisen selityksen valheista leviävät silti, vaikkakin hitaasti.

”Monet viisaat ihmiset, jotka suhtautuvat hyvin kriittisesti Yhdysvaltojen politiikkaan, ovat sanoneet minulle, että tämä ei koskaan selviä. Minä koen sen valmiiksi luovuttamisen asenteena.”

”Totuudellisuus on perustava itseisarvo. Jos ilmenee, että Yhdysvaltojen johto on valmis äärimmäisen häikäilemättömiin tekoihin pyrkimyksissään yksipuoliseen maailmanvaltaan, tämä on tiedettävä ja tuotava esiin sen sijaan että työnnetään pää pensaaseen”, Jorma Anttila toteaa.

Aiheesta enemmän: www.11syyskuu.org

Kriittiset elokuvat virallisen totuuden kimpussa

11.9. -toimintaryhmä näytti 8.2. Suomen ensiesityksinä Elokuvateatteri Andorrassa viisi kriittistä amerikkalaista ja brittiläistä dokumenttelokuvaa syyskuun yhdennentoista tapahtumista.

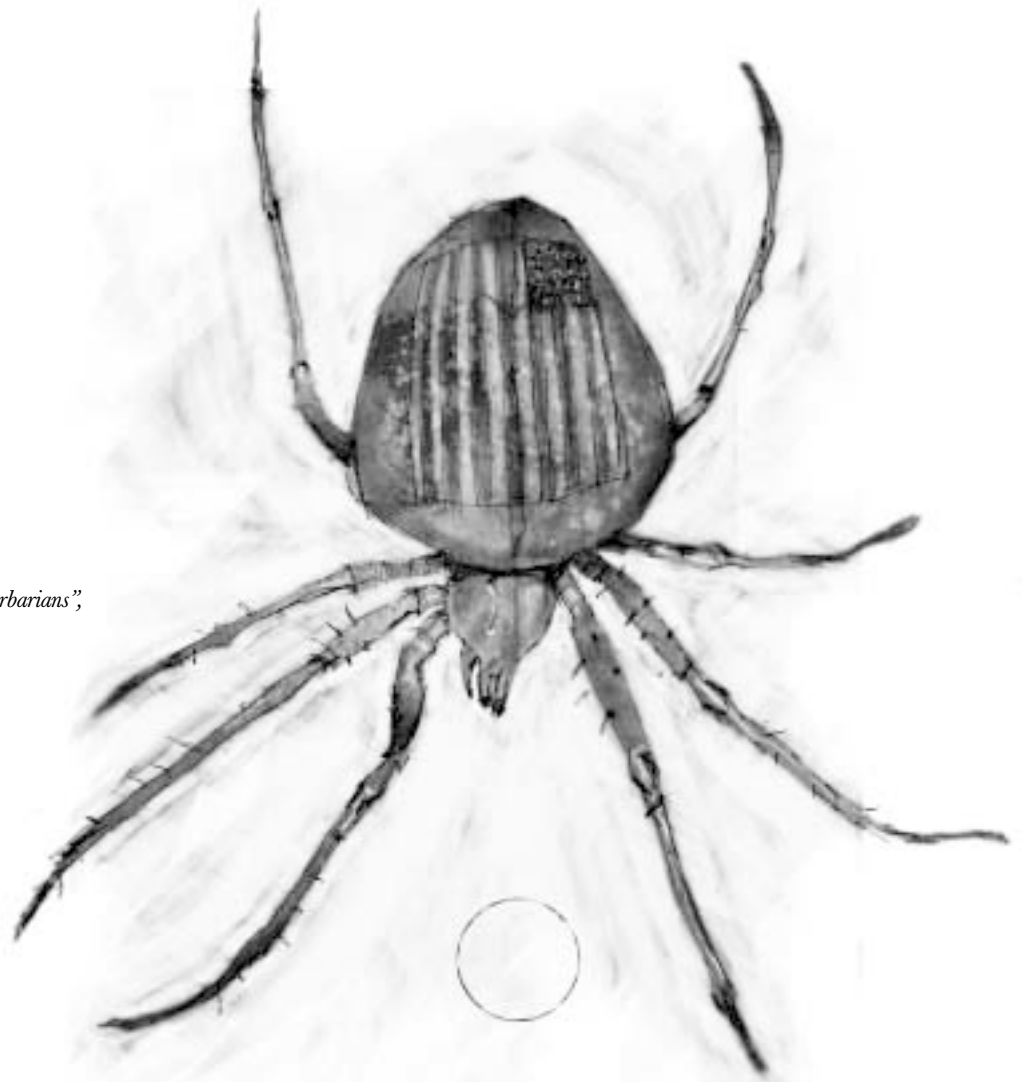
Elokuviissa esitettiin näkemyksiin on luonnollisesti suhtauduttava yhtä lailla terveen kriittisesti kuin muihinkin selityksiin, mutta joka tapauksessa iskujen virallinen selitys tuntuu elokuvien esittämän todistusaineiston valossa vuotavan paikoin kuin seula. Monet Yhdysvaltojen hallituksen laatimat raportit ovat puutteellisia, eikä edes kaikkia todisteita ole tutkittu perinpohjin. Avoimia kysymyksiä ovat muun muassa kaksoistornien sortuminen ja se, miksi Pentagoniin

iskeytyneeksi ilmoitetun lentokoneen jäännöksiä ei koskaan löydetty. 11. 9. -toimintaryhmä kertoo vain kyseenalaistavansa asioita, ei suoraan syyttävänsä ketään. Elokuviissa tosin viestitetään varsin suoraan, että Bushin hallinto oli ainakin tietoinen iskuista etukäteen.

Lienee turha odottaa, että nyt nähtyjä elokuvia tulnaisiin esittämään ainakaan lähitulevaisuudessa Suomen televisiossa, mutta kenties aikaa myöten ihmiset saadaan tarkistamaan juurtuneita käsityksiään syyskuun 11. päivän tapahtumista ja huomioimaan viralliseen ”totuuteen” liittyvät lukuisat epäjohtonmukaisuudet.

Eero J. Hirvenoja

*Ihmisiä on tullut rajoilta, ja he sanovat,
ettei barbaareita ole enää jäljellä.
Mitä meistä nyt tulee, ilman barbaareja?
He olivat eräänlainen ratkaisu, nuo ihmiset.
(Konstantinos Kavafis, "In Expectation of the Barbarians",
käännös Hannu Yli-Karjanmaa.)*

Vallanpitäjät tarvitsevat terrorismia

teksti: Hannu Yli-Karjanmaa kuvitus: Sami Makkonen

Kansoja hallitaan pelolla, kuten on aina hallittu. Tehokkaampaa kuin suora väkivallalla uhkaaminen on maan ulkopuolelta tulevan uhan käyttäminen pelotteena. Se yhdistää kansan poliittisten johtajien tueksi. Tänä päivänä välttämätön hallitsemisen väline niin länsimaiden kuin Venäjänkin vallanpitäjille on terrorismin uhan ylläpitäminen.

Kun yhteiskunnasta katoaa ulkoinen tai sisäinen uhka, seuraukset ovat laajakantoisia. Ajatellaanpa vaikka ihmismassoja, jotka olivat hajottamassa Berliinin muuria. Ihmiset olivat yhtäkkiä menettäneet pelkonsa ja kunnioituksensa esivaltaa kohtaan ja ryhtyneet purkamaan sitä kohtaan tuntemaansa vihaa hakaamalla palasiksi sen symboliksi koettua muuria. Vallassa olevan eliitin näkökulmasta näky oli pelottava, myös muurin länsipuolella. Se herätti pelon, että ihmiset menettäisivät kunnioituksensa kaikkiin vallanpitäjiin.

Kun ihmiset menettävät pelkonsa, he käyvät arvaamattomiksi. Heitä on ennen pitkää mahdotonta hallita.

He alkavat toteuttaa omia ajatuksiaan, jotka mahdollisesti eivät ole lainkaan samansuuntaisia eliitin ajatusten kanssa. Tästä syystä missään yhteiskunnassa ei ole suotavaa, että pelon elementti katoaa. Ihmisten hallitsemiseksi tarvitaan pelkoa ja uhkia.

Paljon käytetty hallitsemisen menetelmä on suoran väkivallan uhan kohdistaminen kansalaisiin valtion väkivaltakoneistojen avulla. Tässä menetelmässä on vakavana haittana se, että se herättää vastarintaa ja kapinamielialaa. Hienostuneempi menetelmä on tarjota ihmisille uhka, jonka muodostaa toinen valtio (tai ryhmä valtioita), tai maan sisäinen etninen, aatteellinen

tai uskonnollinen ryhmä. Tällainen uhka saa kansalaiset ryhmittymään valtiojohdon taakse vapaaehtoisesti. Uhka voi olla todellinen tai kuviteltu.

Sodan korvaaminen on vaikeaa

Maan ulkopuolelta tulevan uhan käyttö on ilmiönä ikivanha. Tarkastellaanpa sitä aivan lähihistorias- ta. Toisen maailmansodan loppuminen aiheutti suuria sopeutumisvaikeuksia sotatalouteen siirtyneissä ja tottuneissa yhteiskunnissa. Kylmä sota ja sen ansiosta jatkunut asevarustelu helpottivat kuitenkin tilannetta. Esimerkiksi Korean sodalla oli positiivinen vaikutus talouteen.

Yhdysvalloissa alettiin kuitenkin **John F. Kennedy** presidenttikaudella ajatella mahdollisuutta siirtyä pysyvän rauhan kauteen. Kuuban ohjuskriisin lau- keamisella saattoi olla jotain tekemistä asian kanssa. Pentagon asetti salaisen tutkimusryhmän selvittämään, mitä yhteiskunnallisia vaikutuksia olisi siirtymisellä pysyvän rauhan kauteen. Syntynyt loppuraportti vuo- ti lopulta julkisuuteen ja julkaistiin kirjana *Report From Iron Mountain – On the Possibility and Desirability of Peace*.¹ Raportin autenttisuus tietenkin kiistettiin, mutta ai- nakin kaksi henkilöä on vakuuttanut sen olevan aito: tutkimusryhmän jäsen, taloustieteilijä **John Kenneth Galbraith** ja 1960-luvulla Pentagonissa työskennellyt eversti **Donn de GrandPré**.

Raportti analysoi yksityiskohtaisesti rauhan kau- teen siirtymisen sosiologisia, taloudellisia ja poliittisia vaikutuksia. Tulokset olivat musertavia: jos sodasta tai sen uhasta luovutaan, on pakko keksiä sille korvikkei- ta. Seuraavassa joitakin pääkohtia:

- Talous: yleiseen hyvinvointiin tähtäävät ohjel- mat, massiivinen avaruustutkimus, ritualisoitu asetarkastustoiminta.
 - Poliittikka: kaikkialla läsnä olevat, rajoittamat- toman vallan omaavat kansainväliset poliisivoi- mat, ulkoavaruudesta tulevan uhan vakiinnutta- minen, fiktiiviset uudet viholliset.
 - Sosiologia: modernin orjuuden käyttöönotto, ympäristön saastumisen kiihdyttäminen, uudet uskonnot ja mytologiat, sosiaalisesti orientoitu- neet veriset urheilulajit.
- On mielenkiintoista huomata, että monet näistä

ovat nyky-yhteiskunnassa esiintyviä ilmiöitä!

Valitettavasti korvikkeet ovat aina vain korvikkeita, niinpä Yhdysvallat päätti aloittaa sodan Vietnamissa.

Myös Yhdysvaltojen ja sen liittolaisten vastakkain- asettelu Neuvostoliiton kanssa oli pitkälti toivottu ti- lanne. Näin voi päätellä siitä, että länsimaiset pankit rahoittivat Neuvostoliittoa ja myös sen aseteollisuus oli länsimaisten (pääosin amerikkalaisten) yhtiöiden rakentama. Amerikkalainen konservatiivinen teknolo- giatutkija, edesmennyt **Anthony C. Sutton** on tehnyt elämäntyönsä tutkimalla kongressin vientilupa-asiakir- joista Yhdysvaltojen vaiettua teknologiavienttiä Neu- vostoliittoon. Tuo vienti jatkui koko Neuvostoliiton olemassaolon ajan. Aiheeseen kajoaminen maksoi Suttonille hänen yliopistovirkansa, minkä jälkeen hän joutui elättämään itsensä vapaana kirjailijana. Suttonin kirja *The Best Enemy Money Can Buy* on imuroitavissa osoitteesta [www.reformed-theology.org/html/books/ best_enemy/index.html](http://www.reformed-theology.org/html/books/best_enemy/index.html).

Kylmän sodan loppuminen toi ongelmia myös Ve- näjälle, Neuvostoliiton seuraajavaltiolle, joka on joutu- nut kamppailemaan sisäistä hajoamisprosessia vastaan alusta lähtien. Venäjä on monikansallisena imperiumi- na jo sinällään vaikeasti hallittava. Nopeasti heikke- nevä taloustilanne ja kolossaaliset virheet, joita Neu- vostoliiton hajoamista seuranneina hulluina vuosina tehtiin muun muassa valtion omaisuuden yksityistä- misessä, lisäsivät edelleen ongelmia. Tehokkain ja hel- poin tapa reagoida tilanteeseen oli hankkia kansakun- nalle uusi vihollinen, joka saisi hajaannuksen kourissa olevan imperiumin jälleen hyväksymään keskusvallan lujemman otteen alueista ja saisi kansalaiset suoras- taan vaatimaan kovia ja diktatorisia toimenpiteitä val- tion johdolta. ”Uuden Stalinin” kaipuu onkin ollut ve- näläisten keskuudessa voimakasta.

Uusi vihollinen: terrorismi

1990-luvun alku toi siis tilanteen, jossa uusi vihollinen oli pakko keksiä. Venäjä teki oman valintansa hyök- käämällä itsenäiseksi julistautuneen Tshetshenian kimppuun 1994. Siitä lähtien kaikki on viitannut sii- hen, ettei Tshetshenian sota saa mistään hinnasta lop- pua. Pelkkä sota ei kuitenkaan riitä, vaan tarvitaan terroritekoja eri puolilla Venäjää. Ne ovat kansalaisille huomattavasti tehokkaampi pelote. Hyöty vallanpitä-

1. www.museumofhoaxes.com/iron.html

2. www.helsinki.fi/historia/yhdistys/vanhat/ julk/arviot/luukkane.html

jille on sekä sisä- että ulkopoliittinen ja mahdollistaa totalitarismin rakentamisen ilman kansalaisten vastustusta tai jopa kansalaisten vaatimuksesta. Tutkija **Arto Luukkaisen** termi tälle politiikalle on sekurokratia.²

Samaan lääkkeeseen on turvauduttu myös lännessä. Yhdysvalloissa terrorin politiikka varsinaisesti aloitettiin World Trade Centerin vuoden 1993 pommilla. Pommihanketta johti silloin FBI:n vasikka, entinen egyptiläinen upseeri **Amad Salem**, joka kiusallisesti otti nauhalle (FBI:n antamalla laitteilla) myös kaikki keskustelunsa FBI-agenttien kanssa.³ **Bill Clinton** yritti tämän ensimmäisen WTC-pommin avulla saada läpi Anti-Terrorism and Effective Death Penalty Act -lakiaan,⁴ mutta tämä ei vielä onnistunut. Tarvittiin liittovaltion Alfred P. Murrah -toimistorakennuksen räjäyttämisen Oklahoma Cityssä keväällä 1995, ennen kuin kongressi hyväksyi lain. Suomalaisessa mediassa Oklahoma Cityn räjäytyksestä kerrotut tiedot edustavat virallista linjaa ja ovat täysin virheellisiä. Pätevän ja riippumattoman raportin tapauksesta on tehnyt Yhdysvaltojen ilmavoimien räjähdysaineasiantuntija, prikaatinkenraali evp **Benton K. Partin**.⁵ Partinin raportista vaivataan, koska sen perusteella ei ole mahdollista osoittaa syylliseksi äärioikeistolaisista **Timothy McVeigh** tä.

Yhdysvaltojen korkeimman oikeuden päätöksellä vuonna 2001 Yhdysvaltojen presidentiksi nousseen **George W. Bushin** kausi alkoi haparoivasti. Hänen avustajillaan oli kuitenkin visio. Turvallisuuspoliittisen neuvonantajan **Condoleezza Ricen** Houstonissa maaliskuussa 2000 pitämää puhetta siteerataan usein.

Ricen sanotaan lausuneen: ”Tarvitsemme yhteisen vihollisen yhdistämään meidät.”⁶ En ole kyennyt löytämään varmaa lähdettä tälle sitaatile, mutta joka tapauksessa se kuvaa täsmällisesti sittemmin toteutunutta politiikkaa. Erityisen hyvin se kuvaa Yhdysvaltojen ja Venäjän suhteita, jotka olivat Bushin kauden ensimmäisillä varsin vaikeassa vaiheessa. Kaikki muuttui Bushin ja Putinin tavattua Sloveniassa kesäkuussa 2001, jolloin yhteinen sävel löytyi. Se oli mitä todennäköisimmin suunnitelma yhteisestä vihollisesta, joksi oli valittu islamilainen terrorismi.

Tämä suunnitelma on laajalti hyväksytty, ja Euroopan unioni toteuttaa mielellään samaa terrorismilla pelottelun politiikkaa kuin Yhdysvallat ja Venäjä. Tämän politiikan virrassa ajelehtii myös ilmeisiä ajopuita, kuten Suomi, jonka naiiveilla päättäjillä ei ilmeisesti ole harmainta aavistusta siitä, missä mennään. Suomi ottaa käyttöön samoja poliisivaltioon tähtääviä uudistuksia kuin muutkin. Valmistellaan armeijan käyttämistä maan sisäisessä konfliktissa, varustetaan valmiusprikaattia ja nopean toiminnan joukkoja ”kriisinhallintaan”, valmistellaan kaapattujen matkustajakoneiden alasampumisen mahdollistavaa lainsäädäntöä, otetaan käyttöön biotunnisteet, muutetaan perustuslakia ihmisloukutusten mahdollistamiseksi Yhdysvaltoihin ja niin edelleen. Suomi on ”uuden maailmanjärjestyksen” mallioppilas.

Onko uhka todellinen?

Kaikkien näitten hankkeitten perusteena on uusi terrorismin uhka ja uusi vihollinen: maailmanlaajuinen terrorismin verkosto ”al-Qaida”. Missään ei kuitenkaan ole esitetty mitään todisteita ”al-Qaidan” olemassaolosta. Osama bin Laden tietenkin on olemassa tai on ainakin ollut olemassa. Hänellä oli kuitenkin ainakin vielä 1990-luvun puolivälissä yhteistyösuhde Britannian tiedustelupalvelu MI6:een. Virallisen tarinan mukaan tuo läntisten tiedustelujärjestöjen palkkasoturi katkaisi heti Persianlahden sodan jälkeen välinsä Yhdysvaltoihin, koska amerikkalaiset joukot eivät poistuneet Saudi-Arabiasta. Tuntuu oudolta, että bin Laden olisi käynyt pyhää sotaa Yhdysvaltoja vastaan ja samalla jatkanut yhteistyötä Yhdysvaltojen tärkeimmän liittolaisen Britannian kanssa. Tuo yhteistyöhän tapahtui aikana, jolloin bin Laden oleskeli

3. www.whatreallyhappened.com/wtc-bomb.html
www.serendipity.li/wot/adam.htm
<http://pdr.autono.net/WhoBombedWTC.html>
http://pdr.autono.net/Kunstler_wtc.html

4. www.geocities.com/Heartland/7006/okc-bombreport.html. Prikaatinkenraali evp Benton K. Partinin raportti
www.geocities.com/Heartland/7006/OKC-index.html
www.constitution.org/ocbpt/ocbpt.html
 Kirja: The Oklahoma City Bombing and the Politics of Terror, David Hoffman 1998
www.whatreallyhappened.com/RANCHO/POLITICS/OK/ok.html. Oklahoma City -kooste

5. <http://teacher.deathpenaltyinfo.msu.edu/c/about/history/history-9.htm>

6. <http://bushblog.us/?q=node/view/1371&PHPSESSID=701550f4041aad95076fed333d75ddae>

Sudanissa ja se liittyi suunnitelmaan murhata Libyan johtaja **Muammar Gaddafi**. Tapahtumat Libyassa saivat Gaddafin lopulta vuonna 1998 lähettämään Interpoliin pidätysmääräyksen bin Ladenista, mitä Britannia vastusti.

Mikään asiatodiste ei kiistä sitä mahdollisuutta, että bin Laden voisi olla edelleen läntisten tiedustelupalvelujen palveluksessa⁷. On myös muistettava, ettei ole esitetty mitään todisteita bin Ladenin tai edes lentokonekaappareiksi nimettyjen 19 arabin osallisuudesta syyskuun 11. päivän terrori-iskuihin. Pian terrori-iskujen jälkeen paljastui, että useat nimeytystä kaappareista olivat clossa. FBI:n johtaja **Robert Mueller** myönsikin CNN:lle syyskuussa 2002: ”Ei ole olemassa laillista todistetta, millä osoittaa itsemurhakaappaajien henkilöllisyys.”⁸

Terrorismilla pelottelu nojaa paitsi muutamien tapahtuneisiin näyttäviin terrori-iskuihin myös jatkuviin väärin hälytyksiin ja ”estettyihin” terroritekoihin, median sensaatiohakuiseen ja kritiikittömään raportointiin niistä sekä usein pidettäviin terrorismin vastaisiin sotaharjoituksiin, joista erityisesti Yhdysvalloissa on tullut arkipäivää. Vain hyvin harvat kyseenalaistavat tämän uhkakuvan aitouden. Eräs esimerkki harvinaislaatuudesta kyseenalaistamisesta on BBC:n kolmiosainen dokumentisarja *The Power of Nightmares*.⁹

Mikä saa älykkäätkin ihmiset ottamaan todesta jatkuvan pelottelun? Yhdysvaltojen presidentinvaalien jälkeen tv:ssä **Riikka Uosukaisen** keskusteluohjelmassa A-Talk esimerkiksi **Dan Steinbock** korosti, että terrorismin uhka on otettava vakavasti. Hän kertoi, että New Yorkissa (missä hän asuu) on usein hälytyksiä ja raskaasti aseistetut sotilaat tulevat silloin kaupungille. Syynä ovat ”biokemialliset ryhmät”, jollaisia Steinbockin mukaan on New Yorkissa. Steinbock on hyvin älykkään tuntuinen ihminen, mutta siitä huolimatta pelottelu on mennyt täydellisesti perille.

Ilmeisesti älykkyys ja korkea koulutus eivät lainkaan auta ihmistä suojautumaan pelottelulta, pikemminkin päinvastoin. Pelottelu kohdistuu tunne-elämän alueelle, ja ihmiset tiedostavat yleensä varsin vähän omista tunteistaan. Tiedostamattomiin pelkoihin iskeminen on siksi erittäin tuloksellista. Älykkäinkin ihminen on täysin puolustuskyvytön sellaista psykologista sodankäyntiä ja manipulointia vastaan. Mikäli ihmisen on lisäksi korkeassa virassa tai muuten sellaises-

sa asemassa, että hän samaistuu eliittiin, ei kriittiselle asenteelle tuota samaa eliittiä kohtaan ole edes tilaa ihmisen tietoisuudessa.

Kohti diktatuuria?

Mihin tämä kehitys johtaa? Asiasta voi ehkä saada käsityksen lukemalla **George Orwellin** kirjan *1984*.¹⁰ Suunnitelma näyttää olevan ylikansallinen ja liittyvän ilmiöön nimeltä ”globalisaatio”. Tämä on ilmeisesti toinen nimitys ”uudelle maailmanjärjestykselle” (New World Order), jonka **George Herbert Walker Bush** lanseerasi puheessaan 11.9.1991, päivälleen 10 vuotta ennen syyskuun 11:n terrori-iskuja. Terrori-iskujen jälkeen tuota termiä ovat käyttäneet muun muassa **Gary Hart** (Council on Foreign Relations, CFR), **Dan Quayle** (CFR, Bilderberg)¹¹ ja neokonservatiivinen ideologi **William Kristol**.

Kun tarkastellaan kolmea merkittävää terrori-iskua Yhdysvalloissa (WTC 1993, Oklahoma City 1995 ja 11.9.2001), huomataan uhrien määrän joka kerta karkeasti ottaen kymmenkertaistuneen. Jos tämä kehitys jatkuu, seuraavalla kerralla uhrien määrä lasketaan kymmenissä tuhansissa. Kun otetaan huomioon viranomaisten ennustukset seuraavan iskun luonteesta, sen voidaan olettaa tapahtuvan joukkotuhoasein merkittävässä Yhdysvaltojen kaupungeissa ja johtavan poikkeustilan julistamiseen, perustuslain kumoamiseen ja siirtymiseen presidentin diktatuuriin. On muuten outo yhteensattuma, että eräitä 9/11-uhrien omaisia edustava lakimies **Stanley Hilton** teki aikoinaan Chigagon yliopistossa opinnäytetyönsä aiheesta, miten Yhdysvallat siirtyisi ”uuden Pearl Harborin” avulla presidentin diktatuuriin.¹²

Yhdysvaltojen perustajiin kuulunut **Benjamin Franklin** (1706–1790) on todennut: ”mikä tahansa yhteiskunta, joka luovuttaa pois vapautta saadakseen turvallisuutta, ei ansaitse kumpaakaan ja menettää molemmat”¹³. Tämän vähittäisen kehityksen kääntäminen ja avoimen demokraattisen yhteiskunnan puolustaminen on jokaisen yksittäisen ihmisen vastuulla.

Tämä kirjoitus syntyi Alhazur Erbijeivin kirjoituksen innoittamana (Chechenpress 5.11.2004). Erbijeivin kirjoitus käsittelee ongelmaa, joka kohtasi länsimaita kommunismin romahtamisen seurauksena.

7. <http://members5.boardhost.com/medialens/msg/121683.html>

8. www.informationclearinghouse.info/article5943.htm

9. www.propagandamatrix.com/shayler_gate.html
<http://cryptome.org/shayler-gaddafi.htm>
www.saunalahti.fi/wtc2001/osama.htm

10. www.prisonplanet.com/fbi_denies_mix_up_of_911_terrorists.htm

11. <http://news.bbc.co.uk/1/hi/programmes/3951615.stm>

12. www.online-literature.com/orwell/1984/

13. www.informationclearinghouse.info/new-world_order_video_index.htm

14. <http://letsroll911.org/ipw-web/bulletin/bb/viewtopic.php?t=2361>

15. www.brainyquote.com/quotes/authors/b/benjamin_franklin.html

Teon politiikkaa 9/11:n jälkeen

teksti: Markus Termonen

Slavoj Žižek on kulttimaineesta nauttiva slovenialainen filosofi. Ensimmäisen Žižek-suomennoksen aiheena on 9/11 ideologiakritiikin ja lacanilaisen teorian näkökulmasta.

9/11 on aihe, josta on sanottu suurin piirtein kaikki mahdollinen. Vasemmistointellektuellien argumentointi noudattaa yleensä kaavamaisia linjoja: tuomitaan kaikenlainen terrorismi, muistutetaan terrorismin globaaliin epätasa-arvoon liittyvästä yhteiskunnallisesta kasvualustasta, ripotellaan sekaan hyppysellinen kritiikkiä Yhdysvaltoja kohtaan siitä, ettei se noudata ”kansainvälistä lakia”, ja lopetetaan johonkin mitättömään fraasiin kuten ”mikään ei ole enää niin kuin ennen”. **Slavoj Žižekin** *Tervetuloa reaalisen autiomaahan!* kuitenkin osoittaa, että aiheesta voidaan yhä sanoa jotakin merkittävää. Kauan odotettu ensimmäinen Žižek-suomennos on Žižekin kirjaksi epätyypillisen suoralla tavalla poliittinen sisältäen kuitenkin samalla hänen tuotannolleen tyypilliset elementit: lacanilaisen viitekehysten, elokuva-analyysin luovan sekoittamisen muuhun teoreettiseen esitykseen, esimerkit Jugoslavian poliittisesta historiasta, syvällisen ideologiakritiikin sekä tietenkin ainutlaatuisen kirjallisen tyylin, jossa yhdistyvät provokatiivisuus, hauskuus ja intensiivinen ajatuksen lento.

Todellisuus vailla substanssia

Teoksen nimi on lainaus *Matrix*-elokuvasta. Kun Neo herää todellisuuteen ja näkee lohduttoman, raunioiden peittämän maiseman, vastarintaliikkeen johtaja Morpheus toteaa ironisesti: ”Tervetuloa reaalisen autiomaahan.” Juuri *Matrix* oli vienyt äärimmäisyyteen länsimaisessa populaarikulttuurissa jo pitkään viljellyn ajatuksen ”todellisuudeksi” kokemamme perimmäisestä substanssittomuudesta, joka ilmenee myös muiden alojen tuotteissa: kahvi ilman kofeiinia, sodankäynti ilman ruumiita, politiikka ilman konfliktia ja niin edelleen. Substanssin puutteesta voi seurata vain ”reaalisen intohimo” (**Badiou**), jonkin autenttisen haluaminen, joka kuitenkin paradoksaalisesti saa tyydytyksensä speaktaakkelimaisissa tapahtumissa, kuten

suoraan lähetykseen pääsevissä terrori-iskuissa. Katastrofielokuvien kautta on jo kauan tuotettu ja tyydytetty länsimaisen yleisön itsetuhon haluna ilmenevää reaalisen intohimoa. Siksi on loogista, että Pentagonon kääntyi Hollywoodin puoleen etsiessään vastastrategioita hyökkäykseen: tarvittiin ideologisten valtiokoneistojen koordinoitua toimintaa.

Yhdysvallat sai mitä halusi, mutta se uskalsi haluta sitä juuri siksi, ettei se uskonut sen toteutuvan. Pahinta, mitä meille voi tapahtua, on se, että kohtaamme haluamamme asian. 11. syyskuuta 2001 ei kuitenkaan tapahtunut niin, että reaalinen tunkeutui illusoriseen sfääriin – pikemminkin kuvaruutunäky astui sosiaaliseen todellisuuteemme ja sen symbolisiin koordinaatteihin (joista kolmannen maailman kärsimykset oli suljettu pois). 9/11:n reaalinen oli ylenmääräistä – kuten reaalinen on aina – ja sitä tuntui olevan mahdotonta integroida todellisuuteemme. Tässä on siis huomattava, että Žižekille ”reaalinen” ei merkitse ”symbolisen” ja ”imaginaarisen” ulkopuolista asiaa, vaan pikemminkin ”reaalinen” on eräänlainen spektri, joka sitoo imaginaarisen ja symbolisen maailman yhteen.

On tärkeää panna merkille, ettei Žižek syyllisty tässä väitteeseen, että Yhdysvallat olisi ”ansainnut” 9/11:n. Päinvastoin, Žižek on valmis kritisoimaan vasemmistointellektuelleja, jotka muistuttivat 9/11:n jälkeen kärkevästi Yhdysvaltojen harjoittamasta väkivallasta tai totesivat, että 3 000 kuollutta on vähän verrattuna vaikkapa Ruandan uhrien lukumäärään. Molemmat huomautukset ovat sinänsä tietenkin ”totta”, mutta Žižekille 9/11:n kärsimys, kuten muidenkin inhimillisten katastrofien kärsimys, on mittaamatonta: uhrilukujen matemaattinen vertailu on väistämättä eettinen katastrofi ja kertoo lähinnä vertailun esittäjän halveksuvasta ja välineellistävästä suhtautumisesta (myös) ”kolmannen maailman” kärsimyksiin. Žižekin motiivina ei ole myöskään reaalisen intohimon mitätöinti, sillä siitä olisi seurauksena vain se, että eläisim-

Teon politiikkaa 9/11:n jälkeen

teksti: Markus Termonen

Slavoj Žižek on kulttimaineesta nauttiva slovenialainen filosofi. Ensimmäisen Žižek-suomennoksen aiheena on 9/11 ideologiakritiikin ja lacanilaisen teorian näkökulmasta.

9/11 on aihe, josta on sanottu suurin piirtein kaikki mahdollinen. Vasemmistointellektuellien argumentointi noudattaa yleensä kaavamaisia linjoja: tuomitaan kaikenlainen terrorismi, muistutetaan terrorismin globaaliin epätasa-arvoon liittyvästä yhteiskunnallisesta kasvualustasta, ripotellaan sekaan hyppysellinen kritiikkiä Yhdysvaltoja kohtaan siitä, ettei se noudata ”kansainvälistä lakia”, ja lopetetaan johonkin mitättömään fraasiin kuten ”mikään ei ole enää niin kuin ennen”. Slavoj Žižekin *Tervetuloa reaalisesti autiomaahan!* kuitenkin osoittaa, että aiheesta voidaan yhä sanoa jotakin merkittävää. Kauan odotettu ensimmäinen Žižek-suomennos on Žižekin kirjaksi epätyypillisen suoralla tavalla poliittinen sisältäen kuitenkin samalla hänen tuotannolleen tyypilliset elementit: lacanilaisen viitekehysten, elokuva-analyysin luovan sekoittamisen muuhun teoreettiseen esitykseen, esimerkit Jugoslavian poliittisesta historiasta, syvällisen ideologiakritiikin sekä tietenkin ainutlaatuisen kirjallisen tyylin, jossa yhdistyvät provokatiivisuus, hauskuus ja intensiivinen ajatuksen lento.

Todellisuus vailla substanssia

Teoksen nimi on lainaus *Matrix*-elokuvasta. Kun Neo herää todellisuuteen ja näkee lohduttoman, raunioiden peittämän maiseman, vastarintaliikkeen johtaja Morpheus toteaa ironisesti: ”Tervetuloa reaalisesti autiomaahan.” Juuri *Matrix* oli vienyt äärimmäisyyteen länsimaisessa populaarikulttuurissa jo pitkään viljellyn ajatuksen ”todellisuudeksi” kokemamme perimmäisestä substanssittomuudesta, joka ilmenee myös muiden alojen tuotteissa: kahvi ilman kofeiinia, sodankäynti ilman ruumiita, politiikka ilman konfliktia ja niin edelleen. Substanssin puutteesta voi seurata vain ”reaalisen intohimo” (**Badiou**), jonkin autenttisen haluaminen, joka kuitenkin paradoksaalisesti saa tyydytyksensä speaktaakkelimaisissa tapahtumissa, kuten

suoraan lähetykseen pääsevissä terrori-iskuissa. Katastrofielokuvien kautta on jo kauan tuotettu ja tyydytetty länsimaisen yleisön itsetuhon haluna ilmenevää reaalisesti intohimoa. Siksi on loogista, että Pentagonon kääntyi Hollywoodin puoleen etsiessään vastastrategioita hyökkäykseen: tarvittiin ideologisten valtiokoneistojen koordinoitua toimintaa.

Yhdysvallat sai mitä halusi, mutta se uskalsi haluta sitä juuri siksi, ettei se uskonut sen toteutuvan. Pahinta, mitä meille voi tapahtua, on se, että kohtaamme haluamamme asian. 11. syyskuuta 2001 ei kuitenkaan tapahtunut niin, että reaalin tunkeutui illusoriseen sfääriin – pikemminkin kuvaruutunäky astui sosiaaliseen todellisuuteemme ja sen symbolisiin koordinaatteihin (joista kolmannen maailman kärsimykset oli suljettu pois). 9/11:n reaalin oli ylenmääräistä – kuten reaalin on aina – ja sitä tuntui olevan mahdotonta integroida todellisuuteemme. Tässä on siis huomattava, että Žižekille ”reaalin” ei merkitse ”symbolisen” ja ”imaginaarisen” ulkopuolista asiaa, vaan pikemminkin ”reaalin” on eräänlainen spektri, joka sitoo imaginaarisen ja symbolisen maailman yhteen.

On tärkeää panna merkille, ettei Žižek syyllisty tässä väitteeseen, että Yhdysvallat olisi ”ansainnut” 9/11:n. Päinvastoin, Žižek on valmis kritisoimaan vasemmistointellektuelleja, jotka muistuttivat 9/11:n jälkeen kärkevästi Yhdysvaltojen harjoittamasta väkivallasta tai totesivat, että 3 000 kuollutta on vähän verrattuna vaikkapa Ruandan uhrien lukumäärään. Molemmat huomautukset ovat sinänsä tietenkin ”totta”, mutta Žižekille 9/11:n kärsimys, kuten muidenkin inhimillisten katastrofien kärsimys, on mittaamatonta: uhrilukujen matemaattinen vertailu on väistämättä eettinen katastrofi ja kertoo lähinnä vertailun esittäjän halveksuvasta ja välineellistä suhtautumisesta (myös) ”kolmannen maailman” kärsimyksiin. Žižekin motiivina ei ole myöskään reaalisesti intohimon mitätöinti, sillä siitä olisi seurauksena vain se, että eläisim-

me pelkkien kulissien keskellä, pelkässä spektaakkelissa. Pikemminkin teoksen sisällölle on keskeistä se, että Žižek erottaa kaksi erilaista reaalisen intohimoa: ”taantumuksellisen” intohimon, joka samastuu vallan ”säädyttömään” puoleen, niihin suvereenin toimijan tekoihin, jotka saavat oikeutuksensa pelkästään siitä, että ne ovat suvereenin tekemiä; ja ”edistyksellisen” intohimon, joka merkitsee yhteiskunnallisen antagonismin reaalisen kohtaamista.

Sivilisaatioiden yhteentörmäys politiikan loppuna

Žižek haluaa siis väistää vaihtoehtoasetelman, jossa meille tarjotaan reaktiona 9/11-tapahtumaan joko yksinkertaista tuomitsemista (kolmannen maailman fundamentalistinen pahuus hyökkäsi länsimaista vapautta vastaan) tai käsitystä siitä, että Yhdysvallat sai ansionsa mukaan. Žižekille todellinen Teko on hyväksytyä taistelua terrorismia vastaan, mutta samalla siirtää asetelman koordinaatit paikoiltaan. Keskeistä tässä on ensinnäkin ymmärtää ”säädytön ylimäärä” myös länsimaisen, liberaalin demokratian välttämättömäksi osaksi. Kuvaava esimerkki säädyttömästä ylimäärästä on fasismi, yhteiskunnallinen järjestys, jonka tarkoituksena oli tuottaa ”kapitalismi ilman kapitalismia”, kapitalistiset yhteiskunnalliset suhteet ilman individualismia ja arvojen suhteellistumista, mutta yhtä hyvin samasta välttämättömyydestä kertoo lännen kylmän sodan aikainen tarve tehdä yhteistyötä oikeistolaisten diktaattoreiden kanssa tai Yhdysvaltojen terrorismin vastaisen sodan aikainen tarve toimia poikkeustilassa, jossa suvereeni voi keskeyttää kansalaisoikeuksien voimassaolon. **Carl Schmittiä** mukaillen säädyttömän ylimäärän välttämättömyys merkitsee, että toiminta poikkeustilassa, vailla kytköstä lain muodolliseen sisältöön, konstituoivat suvereenin.

”Teko” tarkoittaa Žižekille ”vaihtoehtopoikkeus-

tilaa”, joka muuttaa toimintakentän koordinaatit. Teko on aina väistämättä ”demokratian tuolla puolen”, eikä se siten voi koskaan tyydyttää liberaaleja, jotka kammoavat kaikkea absoluuttista ja jotka haluavat politiikan ilman riskiä ja substanssia, siis ilman konfliktia. Žižekin näkemyksen mukaan terrorismin vastaisen sodan keskeinen funktio on juuri siinä, että tekemällä julistamastaan poikkeustilasta pysyvän se pyrkii pysyvästi neutralisoimaan Teon suorittamisen olosuhteet. Neutralisointi kohdistuu sekä ulko- että sisäpuoliseen viholliseen, sekä fundamentalistiseen tunkeilijaan että yhteiskunnalliseen oppositioon. Ei siis ole sattumaa, että välittömästi 9/11:n jälkeen viholliseksi nostettiin terrorismin lisäksi myös sille vastakkainen hahmo: globalisaatiota vastustavan liikkeen vasemmistolaiset protestoijat. Samoin ei ole sattumaa sekään, että saarnaaja **Jerry Falwellin** tapaiset hahmot julistivat iskujen olevan seurausta Yhdysvaltojen omista virheistä: jumalattomuudesta ja maallistumisesta.

Žižekin mukaan tästä näkökulmasta huntingtonilaisten (”sivilisaatioiden yhteentörmäys”) ja fukuyamalaisten (”historian loppu”) välinen kiista on näennäinen: postpolitiikan aikakaudella ikuistettuun kapitalismiin sopivat parhaiten etnis-uskonnolliset konfliktit. Historian ja politiikan loppu tarkoittaa konfliktien pseudonaturalisointia sivilisaatioiden yhteentörmäykseksi. Käytännössä ikuiseksi julistautunut liberaali demokratia saa kuitenkin valitettavasti ainoan merkittävän kiistakumppaninsa juuri etnisiä konflikteja painottavasta oikeistopopulismista, joka kamppailee parlamentaarisen demokratian pysähtyneisyyttä ja korruptoituneisuutta vastaan. Sen edessä liberaali demokratia on kovin hampaaton ja tarjoaa vastaukseksi joko impotentilla tavalla vasemmistolaisia reaktioita (kuten riisuttua sosiaalivaltiota) tai kääntämällä vastustajansa argumentit hyväksyttäväksi liberaaliksi kieleksi, jonka mukaan rikollisuutta ja maahanmuuttoa vastaan on otettava käyttöön kovemmat otteet.

Eurooppa asialistalle

Samalla kun Žižek ei säästele kritiikissään vasemmistolaisiakaan, hänen kritiikkinsä kohdistuu siis lopulta keskeisimmin hegemoniseen liberaaliin diskurssiin, jonka ideologian kanssa yhteensopiviksi Žižek määrittää niin postmoderniin ironiaan nojautuvan tottelevaisuuden (ironia vain tekee tottelemisen mukavammaksi) kuin kulttuurintutkimuksen ja identiteettipolitiikan merkittävän roolin tiedemaailmassa (ajatus eroista ”rikkautena” depolitisoi keskustelun vallasta). Samalla kyse ei ole kuitenkaan pelkästä kritiikistä tai ”Teon” käsitteen abstraktista ylistämisestä, vaan Žižek tarjoaa myös muutamia konkreettisia esimerkkejä sekä suuntaviivoja vasemmistolaisen politiikan potentiaalisesti myönteisille avauksille. Žižek ilmaisee selkeästi ihaillevansa *refusenikeja* eli niitä Israelin armeijan sotilaita, jotka ovat kieltäytyneet sotilaallisista toimenpiteistä miehityksillä alueilla. Samalla hän painottaa, että vasemmistolaisten olisi tärkeää ottaa Eurooppa voimakkaammin asialistalleen.

Juuri tässä kohdin *Tervetuloa reaalisen autiomaahan!* voisi kenties parhaiten täyttää niitä toiveita, joita teoksen suomentaja **Janne Kurki** asettaa esipuheessaan teoksen vaikutukselle suomalaisen ulkopoliittiseen keskusteluun. Žižekin mielestä Eurooppaa on vaivannut 9/11:n jälkeen vakava poliittisen aloitteellisuuden puute. Vaikka jotkut eurooppalaiset valtiot kieltäytyivätkin osallistumasta Irakin sotaan, niiden kriittisyys Yhdysvaltoja kohtaan on seurausta pikemminkin oman suurvalta-aseman menetyksestä kuin halusta astua Yhdysvaltojen hegemonian määrittelemän vaihtoehtoasetelman tuolle puolen. Žižekille Eurooppa on ainoa toteutettavissa oleva kontrapunkti Yhdysvalloille ja Kiinalle kahtena globaalina suurvaltana: vasemmiston olisi häpeilemättömästi puolustettava Eurooppaa ”autonomisena ideologisena, poliittisena ja ekonomisena voimana, jolla on omat prioriteettinsa”.

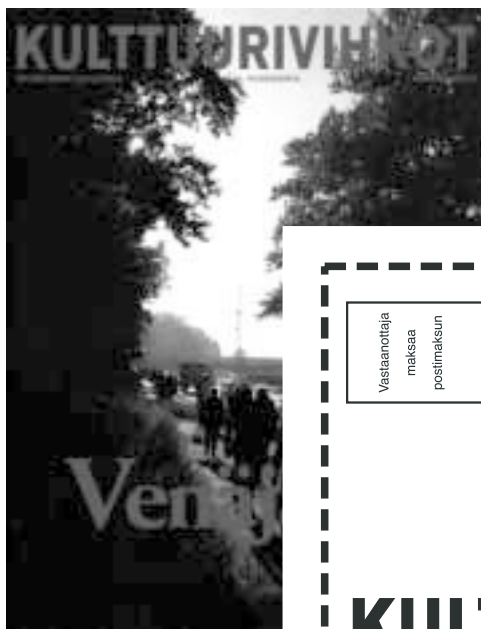
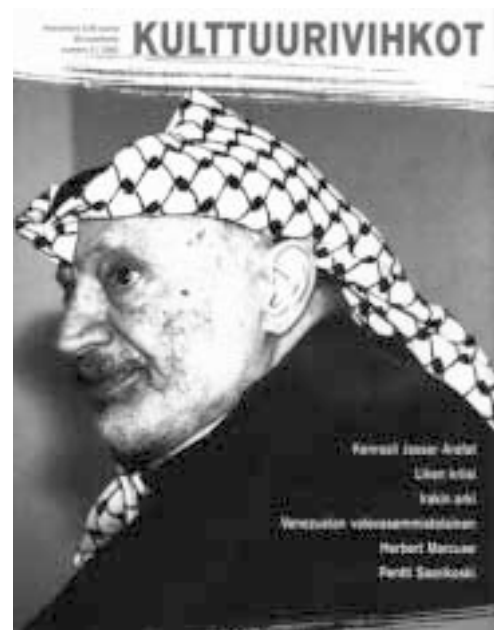
Kokonaisuutena *Tervetuloa reaalisen autiomaahan!* on

siis samalla sekä harvinaisen viihdyttävä että sisällöllinen 9/11-kirja. Pientä kritiikkiä voi esittää korkeintaan tylsästä ulkoasusta. Hyvä aihe jatkopohdiskelulle on žižekiläisen Teon hahmo: tuleeko se ”messiaanisesti” jostakin ulkopuolelta vai elääkö se täysin immanentisti nykyisissä yhteiskunnallisissa rakenteissa? Koska kyseessä on vasta ensimmäinen suomenkielinen teos tältä yhdeltä nykyajan tunnetuimmista yhteiskunta-teoreetikoista, myös Janne Kurjen artikkeli ”Slavoj Žižek – Hollywoodista Irakiin” täyttää paikkansa tarjoten peruspaketin niin Žižekin käsitteistöä kuin hänen henkilöhistoriaansa. Ilolla voi myös panna merkille, että samalta kustantajalta on tulossa toinenkin Žižek-suomenkos.

Slavoj Žižek: Tervetuloa reaalisen autiomaahan!

Suom. *Janne Kurki, Apeiron Kirjat, Helsinki 2004.*

(Welcome to the Desert of the Real. Verso 2002.)

Vastauksena
maksaa
postimaksun

Domirola Oy
VASTAUSLÄHETYS
Tunnus 5011437
00003 HELSINKI

KULTTUURIVIIKKOT

VASEMMISTOLAINEN AIKAKAUSLEHTI.
Joka toinen kuukausi. Yhteiskunta- ja taidekriittikkiä,
poliitikkoja ja kansalaisia, sarjakuvaa, valokuvia,
runoja ja novelleja.

**KIITOS! TILAAK KULTTUURIVIIKKOT NYT ERIKOISEN
EDULLISESTI neljäksi kuukaudeksi (2 numeroa)
VAIN 9 EUROLLA.**

Nimi: _____

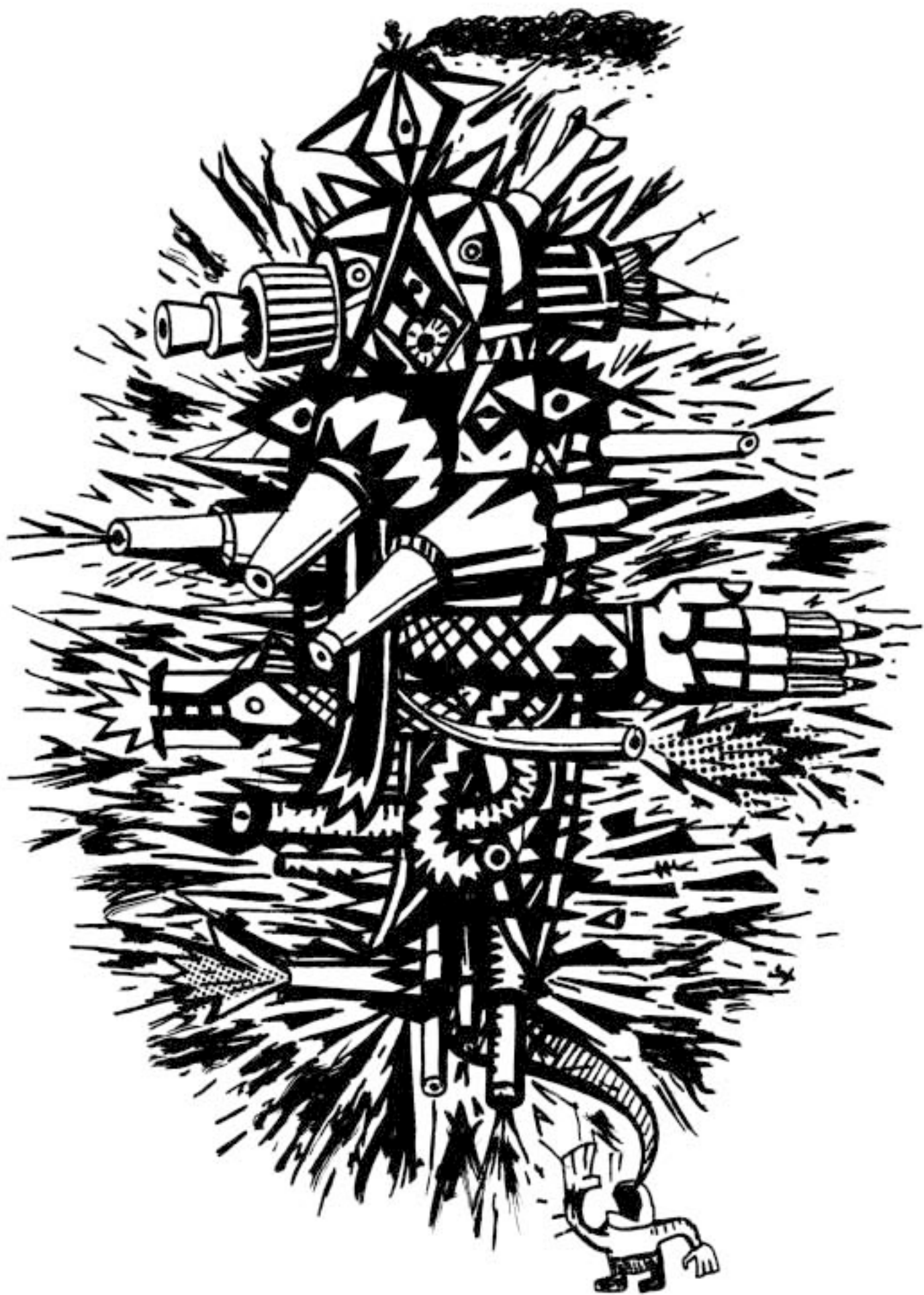
Osoite: _____

Postinro ja -toimipaikka: _____

Puh tai email: _____

Allekirjoitus: _____

TILAUKSET MYÖS WWW.KULTTUURIVIIKKOT.FI JA (09) 4114 5369

Kohti barbarian aikaa?

teksti: **Olli Tammilehto** kuvitus: **Jonatan Hildén**

Barbaareja ovat aina olleet muut. Mutta olemmeko todella niin sivistyneitä ja humaaneja kuin kuvittelemme? Mihin raakalaisuuteen syylistymme jokapäiväisessä elämässämme? Mitä hirmutekoja sivistyneen maailman johtajat voivat kohdistaa myös meihin?

Vuonna 1916 tunnettu puolalais-saksalais-juutalainen sosialisti **Rosa Luxemburg** istui berliiniläisessä naisvankilassa. Ensimmäisen maailmansodan teurastus jatkui hänen ympärillään. Luxemburg oli vangittu, koska hän agitoi sotilaita lopettamaan toistensa tappamisen ja nostamaan aseensa sotaan käyviä hallituksia vastaan. Valtiotieteiden tohtori käytti vankeusaikansa hyväksi ja kirjoitti Junius-nimimerkillä pamfletin *Die Krise der Sozialdemokratie* (Sosialidemokratian kriisi).¹

Kirjassaan Luxemburg siteerasi **Friedrich Engelsin** puhetta, joka ei ole säilynyt kirjallisena: ”porvarillinen yhteiskunta on vaikean valinnan edessä: joko siirrytään sosialismiin tai palataan barbariaan”. Tähän pamfletin kohtaan on sen jälkeen viitattu lukemattomissa yhteyksissä eri puolilla maailmaa. Mutta mitä Luxemburg ja Engels tarkoittivat palaamisella barbariaan?

”Barbaari” on kreikkaa ja tarkoitti alunperin kreikkaa osaamatonta vierasmaalaista. Barbaari-sanalla on edelleen tämä sivumerkitys: barbaareita ovat eurooppalaisen sivilisaation ulkopuoliset, raa’at ja sivistymättömät ihmiset. Barbariaan palataan, kun tullaan yhtä raaoksi ja sivistymättömiksi kuin he.

Niinpä nykyeurooppalaiset voivat ilkkua Luxemburgin haamulle: **Stalinin** aikana toteutui sosialismi ja barbaria. Sen sijaan me emme ole vajonneet barbariaan, vaikka kapitalismimme on jatkanut voittokulkuaan: korkeakouluja, oopperataloja, konserttisaleja, kirjoja ja muuta sivistävää on enemmän kuin koskaan. No niin, olihan niitä myös Stalinin Neuvostoliitossa. Mutta meillä ei ihmisiä pidätetä mielivaltaisesti, eikä valtio kiduta ja tapa kansalaisiaan!

Luxemburg tarkoitti kuitenkin jotakin muuta kirjoittaessaan sosialismista, kapitalismista ja barbariasta.

Ensimmäkin: sosialismi ei ollut hänelle puolueen yksinvaltaa vaan ruhonjuuritason demokratiaa. Hän kritisoi ankarasti **Leninin** tulkintaa proletariaatin diktatuurista. Saksalaisten sotilaiden vuonna 1919 murhaama Luxemburg tuskin olisi pitänyt Stalinin ajan Neuvostoliittoa sosialistisena.

Barbaarinen Rooma

Toiseksi: barbariaan vajoamisella Luxemburg tarkoitti ensimmäisen maailmansodan teurastuksen lisäksi sitä hävitystä ja kulttuurien tuhoa, jota imperialismi kaikkina aikoina saa aikaan. Hän viittaa pamfletissaan Rooman valtakunnan historiaan. Tekstissä jää jossain määrin epäselväksi, tarkoittaako hän Rooman valtakunnan loppua vai sen niin sanottua kukoistusta. Kun ottaa huomioon Luxemburgin ajattelun yleisen suunnan, on ilmeistä, että hän tarkoitti kukoistusta.

Joka tapauksessa Rooman valtakunnan suuruuden aika merkitsi hirvittävää raakuutta ja hävitystä. Esimerkiksi jopa joissakin vasemmistolaisissa piireissä arvostetun **Gaius Julius Ceasarin** suurin saavutus oli Gallian liittäminen Roomaan vuosina 58–51 eaa. Se merkitsi satojen taajamien polttamista maan tasalle, noin miljoonan gallialaisen tappamista ja miljoonan ihmisen alistamista orjiksi. Valloituksen jälkeen Galliassa, kuten muillakin roomalaisten sivistämällä alueella, alkoi luonnon barbaarinen hävittäminen. Aseiden valmistukseen tarvittiin rautaa ja raudan erottamiseen malmista korkealaatuista puuhiiltä, jota taas saatiin kovia puulajeja kasvavista metsistä. Roomalaiset hävittivät kaikki jalopuumetsät Galliasta kuten muualtakin valtakuntansa alueelta. Lopulta kaukaisten Brittein saarten metsät toimivat imperiumin armeijan energianlähteenä.²

1. Suomennettu: Luxemburg, Rosa: Sosialidemokratian kriisi: Junius-pamfletti. Otava, Helsinki 1973.

2. Perlin, John: A Forest Journey, The role of wood in the development of civilization. Norton, New York 1989.

Imperiumi ei tuonut hyvinvointia myöskään emämaan asukkaille. Se merkitsi valtavaa räsitusta ja soti-tilaalliseen raakalaisuuteen vajoamista suurelle osalle Apenniinien niemimaan silloista väestöä. Kaiken kukkuraksi tämän julman maailmanvallan rakentaminen ei tutkimusten mukaan edes kannattanut kansantaloudellisesti: sen ainoa hyöty oli pienen yläluokan rikkautuminen.

Normaalit natsit

Roomahan kuitenkin edusti orjanomistusjärjestelmää! Kapitalismihan on jotain aivan muuta. Mutta eikö sitten natsi-Saksa ollut kapitalistinen valtio? Sitähän yleisesti ja täydestä syystä pidetään mitä barbaarisimpana valtakuntana.

Hitlerin Saksa muodostaa kuitenkin vallitsevasa tietoisuudessa jonkinlaisen piikkilankojen ja vallihautojen rajaamaan poikkeusalueen, jonka syntyyn mitkään eurooppalaisen sivilisaation yleiset ilmiöt eivät vaikuttaneet, ja joka puolestaan ei vaikuttanut mihinkään lännen johtaman ”maailmanyhteisön” helimiin ilmiöihin. Tuolloisen Saksan barbarian selittää vain saksalaisten tai natsien kiintymys pakanalliseen mystiikkaan ja irrationaalisuuteen – toisin sanoen se, että he käänsivät katseensa pois sivilisaatiomme svimmistä arvoista.

Kaikesta huolimatta natsi-Saksa oli monessa suhteessa modernia kapitalismia parhaimmillaan. Totalitaarinen hallinto tarjosi mahdollisuuden toteuttaa ensimmäistä kertaa monia teknisen järjen sanelemia projekteja piittaamatta kansalaisten vastustuksesta ja syrjäyttää ”nurkkakuntaisen ajattelun viimeiset jäänteet”³. Massa-autoistamisen, moottoriteiden, valtakunnallisen sähköverkon, sähköisten propagandavälineiden sekä köyhien ja alisteisten maiden kustannuksella tapahtuvan oman maan luonnon suojelun kautta olemme natsien perillisiä.⁴

Kuten muidenkin kapitalististen hallitusten, myös natsijohdon suurin pelko oli työväenliikkeen ja muiden tasa-arvoa ajavien liikkeiden nousu. Olihan keväällä 1919 Münchenissä, Bremenissä, Badenissa ja Braunschweigissa ollut jopa lyhytkestoisia neuvostotasavaltoja. Työväenliikkeen uhka selittää monia sekä ”normaaleja” että barbaarisia hankkeita tuon ajan Saksassa.

Tämä oli esimerkiksi natsien lempilapsen kansanauton eli Volkswagenin taustalla. Hitler tapasi vuonna 1935 ranskalaisen autoteollisuusmiehen **Louis Renault’n**. Hän selitti tälle, miksi natsit oli-

vat niin voimakkaasti edistämässä kansanautoa. Asevarustelun aikaansaaman noususuhdanteen jälkeen työväenliikkeestä uhkasi taas muodostua kiusankappale. ”Halvennetun liikennevälineen” piti ennen kaikkea auttaa ”hajauttamaan teollisuustyöväestö siirtämällä heidät asumaan tehtaan ympäristöstä maalle”⁵. Työväenliikkeen fyysisen hajottamisen rinnalla eivät Hitlerin mielestä varmaankaan massa-autoilun myöhemminä vuosikymmeninä tappamat kymmenet miljoonat ihmiset olisi olleet liian suuri hinta.

Juutalaisvastaisuus oli myös tässä suhteessa käyttökelpoinen. Yleinen näkemys Saksassa oli 1800-luvun loppupuolelta alkaen ollut, että antisemitismi oli yksinkertaisen kansan antikapitalismia.⁶ Natsien edistessä epätasa-arvoisuudesta ja työpaikoilla tapahtuvasta alistamisesta johtuvan vihan ja katkeruuden projisointia juutalaisiin Hitleriä tukeva talouselämä saattoi hengittää rauhassa.

Kun juutalaisia ei liittoutuneiden meriherruuden takia voitu siirtää Madagaskarille, päätettiin toteuttaa juutalaisten kansanmurha. Sitä eivät käytännössä suorittaneet pakanallisten myyttien riivaamat, kiilusilmäiset fanaatikot, vaan meille niin läheiset eurooppalaisen sivistyksen omaksuneet kunnolliset perheenisät, jotka tottelivat kuuliaisesti esimiestensä käskyjä⁷.

Saksan hyökkäyksellä Neuvostoliittoon oli meille tuttuja ja normaaleja imperialistisia syitä: Saksan talouselämä tarvitsi välttämättä esimerkiksi Kaspianmeren öljyä. Hitler ihaili Britanniaa, koska se oli onnistunut alistamaan suuren Intian häikäilemättömän julmalla hallinnollaan. Hän aikoi pystyttää Ukrainaan samanlaisen hallintojärjestelmän.

Saksalaiset saatiin mukaan veriseen sotaan muun muassa levittämällä tarinaa juutalaisten kansainvälisestä salaliitosta, jossa bolshevikit olivat osallisina. Hitlerin valtaannousua junaalleen valtakunnanmarsalkka **Hermann Göringin** mukaan sotavalmius voitiin luoda seuraavasti: ”Se on helppoa. Kaikki mitä on tehtävä, on kertoa ihmisille, että heitä vastaan on hyökätty ja tuomita rauhantekijät epäsanmaallisesta toiminnasta, joka saattaa maan vaaraan.”

No mutta tähän on kaikki menneisyyttä! Tällä hän ei ole mitään tekemistä nykyisen Euro-Amerikan tai Amero-Euroopan kanssa. Esimerkiksi se, että suuri joukko natsipuolueeseen kuuluneita johtavia vakoiluja sotateknologia-asiantuntijoita siirrettiin suoraan Saksan valtion palveluksesta Yhdysvaltojen, Ranskan ja Britannian palvelukseen, on vain sodan lopun satunnainen episodi.⁸

Barbariaa on tietenkin vain meidän sivilisaatiom-

3. Sachs, Wolfgang: Die Liebe zum Automobil, Ein Rückblick in die Geschichte unserer Wünsche. Rowohlt, Reinbek bei Hamburg 1984.

4. Ks. esim. Tammilehto, Olli: Maailman tilan kootut selitykset. Like, Helsinki 1998.

5. Roth, Karl Heinz: Der Weg zum guten Stern des ”Dritten Reichs”: Schlaglichter auf die Geschichte der Daimler-Benz AG und ihrer Vorläufer (1890–1945). Das Daimler-Benz-Buch, ein Rüstungskonzern im ”Tausendjährigen Reich”, toim. Hamburger Stiftung für Sozialgeschichte des 20. Jahrhunderts, Franz Greno, Nördlingen 1987: 28–39.

6. Kurz, Robert: Schwarzbuch Kapitalismus: ein Abgesang auf die Marktwirtschaft. Eichborn, Frankfurt am Main 1999.

7. Arendt, Hannah: Eichmann in Jerusalem: a report on the banality of evil. Penguin Books, Harmondsworth 1979 [1963].

Bauman, Zygmunt: Modernity and the Holocaust. Cornell University Press, Ithaca 1989.

8. Bower, Tom: The Paperclip Conspiracy: the battle for the spoils and secrets of Nazi Germany. M. Joseph, London 1987.

me ulkopuolella. Sitä edustavat terroristit ja näitä siittävät toimintakyvyttömät ja roistovaltiot. Yhdysvaltojen armeija ja Euroopan unionin nopean toiminnan joukot turvaavat meidät näiden barbaarien aiheuttamilta uhkilta.

Yksi osoitus muun maailman barbariasta ovat sisällissodat ja niiden aiheuttamat pakolaisvirrat. Meidän humanisuuttamme taas osoittaa se, että haluamme auttaa pakolaisia – tosin tietenkin mieluummin muualla kuin täällä. Sivilisaatiomme korkea taso osoittaa myös se, että viemme köyhiin maihin kehitystä ja demokratiaa.

Tunnetut kirjailijat ja humanistit puolustivat Euroopan siirtomaapolitiikkaa 1800-luvulla lähes samoilla sanakäänteillä, joilla nyt oikeutetaan eurooppalaisten ja pohjoisamerikkalaisten hääräily köyhissä maissa⁹. On siis paikallaan tarkastella tämän päivän sivilisaatiotamme tarkemmin.

Satunnaiset joukkomurhat

Nykyisessä teknisessä yhteiskunnassa erilaiset hallintoelimet määrittävät rutiininomaisesti turvallisuusnormeja koneille, laitteille ja rakenteille. Voisi luulla normeja määriteltävän niin, että kyseessä oleva teknologia aiheuttaa yhden ihmisen kuoleman vain äärimmäisen pienellä todennäköisyydellä. Tämä on kuitenkin väärä luulo: lähes aina normien määrittäjät uhraavat joukon ihmisiä, jotta teknologian käyttö ei vaikeutuisi. Useimmat ympäristöpäätökset ovat siksi itse asiassa tilastollisia murhia. Niinpä esimerkiksi Kansainvälinen säteilysuojelukomissio, jonka suositukset yleensä siirtyvät valtioiden säteilysuojeluasetuksiin, perusteli vuonna 1969 säteilyannosrajaansa seuraavasti: ”Komissio uskoo, että tämä taso turvaa kohtuullisen toimintavapauden ydinvoimaohjelmien laajentamiselle näköpiirissä olevassa tulevaisuudessa.”¹⁰

Maailman terveysjärjestön mukaan vuosittain liikenneonnettomuuksissa kuolee lähes miljoona ihmistä. He kuolevat normien säätäjien ylläpitämän murhaloton seurauksena. Jos auton vauhti rajoitettaisiin esimerkiksi 30 kilometriin tunnissa, juuri kukaan ei kuolisi. Mutta suurinopeuksisten autojen käyttö ja myyntimenestys on aivan välttämätöntä talouselämällemme. Sen elämä on toki ihmiselämää arvokkaampi.

Mutta vielä pienemmäksi käy ihmiselämän arvo, kun talouselämästä siirrytään maan- eli talouden puolustukseen. Tämä näkyy jo rauhan aikana. Esimerkiksi Yhdysvallat on suorittanut ydinascidensa koeräjäytykset Nevadassa vain silloin, kun on tuullut lännestä.

Lännessä nimittäin asuu suuri joukko rikkaita valkoisia kalifornialaisia. Idässä sen sijaan on pääasiassa intiaaneja ja mormoneja. Niinpä Yhdysvaltain Atomienergiakomission julkisuuteen päässeessä huippusalaisessa muistiossa kutsutaan ydinsaastepilven alle jätettäviä ihmisiä ”väestönosaksi, jolla on vähän käyttöä” (a low-use segment of the population).¹¹

Jollei halua ummistaa silmiään nykyisen maailmanjärjestyksen historialta ja rakenteelta, huomaa helposti, että tämä on vain jäävuoren huippu järjestelmämme barbaarisuudesta.

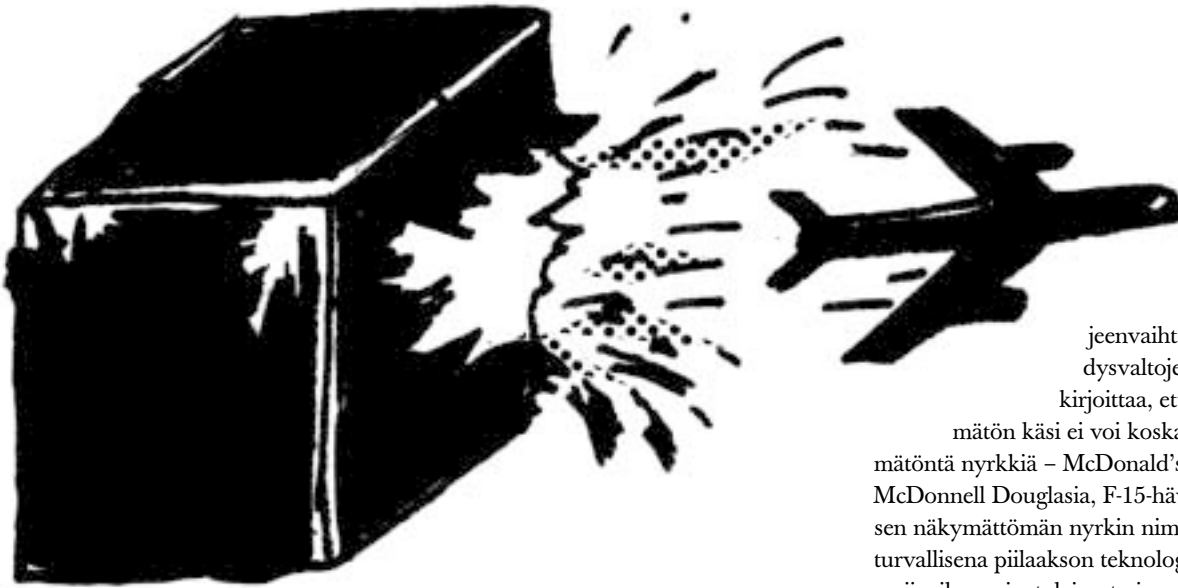
Lebensraum à la USA

Toisen maailmansodan alettua kävi pian selväksi, että sodan jälkeen Englanti olisi ratkaisevasti heikentynyt. Yhdysvaltojen hallituksen asettama teollisuusjohtajista, tiedemiehistä ja virkamiehistä koostuva komitea päätyi siihen tulokseen, että maan teollisuus ei tulisi toimeen ilman Brittiläisen imperiumin, Latinalaisen Amerikan ja Aasian markkinoita ja raaka-aineita. Yhdysvaltojen oli välttämättä otettava Englannin paikka johtavana maailmanlaajuista ylivaltaa harjoittavana valtiona. Samaan aikaan kun Saksa oli valloittamassa itselleen Euroopan vähempiarvoisilta kansoilta elintilaa (Lebensraum), kehiteltiin Yhdysvalloissa Grand Area -käsitettä. Oli ”turvattava mahdollisuus rajoittaa vicraan maan itsenäistä vallankäyttöä, joka uhkaa pienintä mahdollista sellaista maailmanlaajuista alue-

9. Rist, Gilbert: The History of Development, From western origins to global faith. Zed, London 1997 [1996].

10. Tamplin, Arthur R. ja Björn O. Gillberg: A Critical Critique of ”Basic principles for the limitation of releases of radioactive substances from nuclear power stations”. Miljöförlaget, Uppsala 1975.

11. Gallagher, Carole: American Ground Zero, The Secret Nuclear War. The MIT Press, Cambridge, Massachusetts 1993.

kokonaisuutta, joka on välttämätön Yhdysvaltojen ja läntisen pallonpuoliskon turvallisuudelle ja taloudelliselle hyvinvoinnille”¹².

YK:n, Maailmanpankin ja Kansainvälisen valuutatarahaston (IMF) syntyhistoria liittyy tähän. Kaikkia kolmea hahmoteltiin ensimmäisen kerran toisen maailmansodan aikana Yhdysvaltojen suunnitteluelimissä. Niiden tarkoitus oli taata pohjoisamerikkalaisten (yhtiöiden) elintila, Grand Area. Ne mahdollistaisivat Yhdysvaltojen turvallisuudelle tarpeellisen vallankäytön ilman, että tarvitsisi turvautua ”imperialismin tavanomaisiin muotoihin”.

Syntyneessä järjestelmässä köyhien maiden peltojen, vesien, metsien ja raaka-ainelähteiden ensisijainen tarkoitus on palvella Pohjois-Amerikan ja Euroopan ihmisiä, eläimiä ja koneita. Mutta myös köyhien maiden kuluttajien tehtävä on palvella Amero-Euroopan talouselämää, ja siksi on huolehdittava siitä, etteivät muiden maanosien tehtaat, käsityöläiset ja talonpojat häiritse meidän tuotteidemme markkinointia.

Köyhien maiden on alistuttava tähän järjestelmään vapaakaupan nimissä, mutta nämä eivät tietenkään koske rikkaita maita. Viimeisen silauksen antavat velkaruuvia kiristämällä toteutetut rakennesopeutusohjelmat, jotka Maailmanpankki ja IMF hiljattain ristivät ”köyhyyden vähentämisohjelmiksi”. Orwellilaisesta kielikäytöstä huolimatta resurssien poisviennin luonnollisia seurauksia ovat köyhyys, kurjuus, nälkä, taudit ja ennenaikaiset kuolemat – kuten aiemmissakin imperialistisissa järjestelmissä.¹³

Mutta ”imperialismin epätavanomaiset muodot” eivät tässäkin järjestelmässä aina riitä. Niinpä **Thomas Friedman**, Suomessakin arvostettu *New York Timesin*

”diplomaattinen kirjeenvaihtaja” (toisin sanoen Yhdysvaltojen hallituksen edustaja), kirjoittaa, että ”markkinoiden näkymätön käsi ei voi koskaan toimia ilman näkymätöntä nyrkkiä – McDonald’s ei voi kukoistaa ilman McDonnell Douglasia, F-15-hävittäjien valmistajaa. Ja sen näkymättömän nyrkin nimi, joka pitää maailman turvallisena piilaakson teknologioille, on USA:n armeija, ilmavoivat, laivasto ja merijalkaväki.”

Piilaakson teknologioita edustaa muun muassa pohjoisamerikkalaisten omistama Nokia. Ehkäpä tästä syystä eläkkeelle siirtynyt suomalainen eurokenraali **Gustav Hägglund** totesi hiljattain: ”Meille on lopulta hirveästi hyötyä siitä, että amerikkalaiset jahtaavat terroristeja ja roistovaltioita ympäri maailmaa.”

Mutta, mutta... emmehän me missään tapauksessa elä barbariassa! Länsimaissahan valtiot eivät tapoimia kansalaisiaan mielivaltaisesti – tilastolliset murhat ovat kuitenkin vähän eri asia.

Uuden barbarian toteutumisen astetta arvioitaessa on syytä palata kolme vuotta ajassa taaksepäin, kesään 2001. Puolentoista vuoden aikana ympäri maailmaa oli järjestetty suuria mielenosoituksia ja laajaa kansalaistottelemattomuutta globalisaation vallitsevaa suuntaa vastaan – viimeksi Genovassa, jossa heinäkuussa järjestetyn G8-kokouksen yhteydessä 300 000 ihmistä oli osoittanut mieltään. Seitsemän viime vuoden kuluessa mielenosoituksia ja rakennesopeutuksen vastaisia kapinoita oli ollut myös köyhässä Etelässä poikkeuksellisen paljon. Maailman hallinta ”turvautumatta imperialismin tavanomaisiin muotoihin” näytti yhä vaikeammalta.

Sitä paitsi Yhdysvaltojen talous oli kärsinyt laskusuhdanteesta ainakin maaliskuusta lähtien ja monien talousmiesten mielestä myös maailmantaloutta uhkasi taantuma. Yhdysvaltojen suuri ulkomainen velka oli vaarassa tulla maksuun. OPECin kokouksissakin puhuttiin avoimesti siirtymisestä dollareista muihin maksuvälineisiin. Maailmalla kiertävät Jumalaan luotavat velkakirjat eli dollarin setelit olivat vaarassa palata takaisin Yhdysvaltoihin, jolloin maan olisi jollakin tavalla korvattava niitä vastaan aikoinaan saamansa ulkomaiset tuotteet.

Näiden ”tavanomaisten” talousongelmien takana häämötti öljyn voiteleman maailmantalouden suuri

12. Dieterich, Heinz: *Ironien der Weltgeschichte: Strukturparallelen zwischen Nazi-Lebensraum und Erster/Dritter Welt heute. Das Fünfhundertjährige Reich, Emanzipation und lateinamerikanische Identität 1492–1992*. toim. Bruni Höfer, Heinz Dieterich ja Klaus Meyer, Medico International, Frankfurt am Main 1990: 69–148.

13. Ks. esim. Tammilehto, Olli: *Yhden taalan kysymys, Globalisaatio ja köyhyyskiista*. Like, Helsinki 2003.

lama. Uusia öljylöytöjä oli jo pitkään tehty hyvin vähän, ja nekin uudet kentät, joita löydettiin, olivat pieniä ja kalliita hyödyntää. Monien hallitsevia piirejä lähelläkin olevien asiantuntijoiden mukaan maailman öljyntuotannon huippu ajoittuisi lähimmän kymmenen vuoden sisään.

Lisäksi Yhdysvaltojen ja koko läntisen maailman järjestelmän oikeutusta ravistelivat yritysskandaalit ja epäilyt Yhdysvaltojen presidentinvaaleissa tapahtuneista väärennöksistä.

Kaikkiin näihin ongelmiin oli valtaapitävien jo vuosisatoja hyvällä menestyksellä käyttämä lääke: sota. Uusi suursota antaisi taloudelle piristysruiskeen, ja menestysten myötä se lisäisi valtaapitävien oikeutusta kansalaisten silmissä. Sota tekisi imperialismin tavanomaisiin muotoihin turvautumisen ymmärrettäväksi ja oikeuttaisi vastarintaliikkeiden tukahduttamisen. Ennen kaikkea sodalla voitaisiin huolehtia siitä, että niukenevat öljyvarat pysyvät oikeiden ihmisten käsissä.

Suurta sotaa ei moderneimmillakaan aseilla kuitenkaan voinut käydä tapattamatta huomattavaa joukkoa Yhdysvaltojen ja muun läntisen maailman kansalaisia. Siksi hyökkäyssotaan oli lähes mahdotonta saada kansalaisten hyväksyntää, ja ilman hyväksyntää sotaretket eivät menesty – mikä siis tajuttiin natsi-Saksassakin. Niinpä Yhdysvaltojen hallitsevissa piireissä haaveiltiin uudesta Pearl Harborista – vihollisen tekemästä hyökkäyksestä, joka oikeuttaisi sotaan lähden samalla tavoin kuin japanilaisten hyökkäys tuohon Havajissa sijaitsevaan laivastotukikohtaan oikeutti Yhdysvaltojen liittymisen toiseen maailmansotaan.

George W. Bushin hallinnon politiikkaa suunniteltiin ennen hänen tuloaan presidentiksi varapresidentti **Dick Cheney**n, puolustusministeri **Donald Rumsfeldin**, varapuolustusministeri **Paul Wolfowitzin** ja presidentin veljen **Jeb Bushin** perustamassa uskonservatiivisessa aivoriihessä nimeltä ”Uuden amerikkalaisen vuosisadan projekti” (Project for a New American Century). Sen raportissa vuodelta 2000 valitellaan Yhdysvaltojen täydellisesti hallitseman maailman rakentamisen hitautta: ”Muutosprosessi, vaikka se saakin aikaan vallankumouksellisen käänteen, kestää todennäköisesti pitkään ilman jotain katalysoivaa katastrofia – kuten uutta Pearl Harboria.”¹⁴

Syyskuun sattumia

Kesällä 2001 maailman tilanteen ”huolestuttavaa” kehitystä seuranneiden valtaapitävien ei tarvinnut odottaa kauan. Sattumalta uusi Pearl Harbor tapahtui

New Yorkissa ja Washingtonissa 11.9.2001 aivan kuin tilauksesta.

Mutta entä jos terrorihyökkäyksen ajankohta ei ollutkaan sattumaa vaan se todellakin oli tilattu? Voi hyvänen aika! Emmehän me nyt voi ryhtyä salaliittoteoreetikoiksi – täytyyhän meillä olla sen verran arvostelukykyä!

Mutta entä jos jo olemme salaliittoteoreetikoita? Eikö virallinen kertomus 11.9.2001 sattuneista tapahtumista ole juuri tyypillinen salaliittoteoria? Siinähan nimenomaan puhutaan salaliitosta, jonka mystisen **Osama bin Ladenin** johtama hämähä Al Qaida on tehnyt Yhdysvaltojen päänmenoksi ja jonka 19 fanaattista terroristia toteuttavat. Salaliittoteorialle tyypillisesti juuri mitään todisteita ei esitetä. Ne korvaa teorian jatkuva toistaminen, jolloin siitä tulee uskottava, koska ”kaikkihan” niin ajattelevat.

Olennoista ei kuitenkaan ole, voidaanko jotain teorioita tai käsitystä tapahtumien kulusta kutsua salaliittoteoriaksi vai ei. Kysymys on yksinkertaisesti siitä, mitä käsitystä voidaan saatavilla olevan todistusaineiston perusteella pitää todennäköisimmin totena.

Virallinen tarina syyskuun 11. päivän tapahtumista tuskin ainakaan pitää paikkaansa. Jotta se olisi totta, meidän pitäisi uskoa, että

- vain sattumalta Afganistanin ja Irakin sotaa oli valmisteltu jo kuukausia ennen 11.9.,
- sattumalta lukuisten ulkomaisten tiedustelupalvelujen ja valtionpäämiesten suoraan Yhdysvaltojen hallitukselle osoittamat yli 20 varoitusta odotettavissa olevasta terrorihyökkäyksestä kaikuivat kuuroille korville,
- sattumalta juuri tuona kohtalokkaana päivänä eksyneiden lentokoneiden ja kaappausten torjuntaan tarkoitetut hävittäjät eivät lähteneet normaaliin tapaan hätyyttämään kaapattuja koneita vaan pysyivät maassa,
- sattumalta 11.9. järjestettiin Yhdysvaltojen itäosien ilmatilassa viisi sotaharjoitusta, joissa harjoiteltiin muun muassa lentokonekaappauksen torjuntaa ja tuotettiin tutkien ruuduille virhesignaaleja,
- sattumalta kaapparit olivat oppineet pelkillä simulaattoriharjoituksilla loistaviksi taitolentäjiksi,
- sattumalta Pentagoniin syöksyneen Boeing 757:n aiheuttamat vauriot eivät kooltaan, muodoltaan ja sijainniltaan lainkaan sopineet ison matkustajakoneen aiheuttamiksi,
- sattumalta ensimmäistä kertaa historiassa tulipalot tuhosivat pilvenpiirtäjät maan tasalle,

14. Rebuilding America's Defenses; Strategy, Forces and Resources For a New Century. <http://www.newamericancentury.org/RebuildingAmericasDefenses.pdf>, Washington D.C., The Project for the New American Century 2000.

- sattumalta World Trade Centerin tornien yläosa putosi alas lähes samalla nopeudella kuin alas pudotettu kivi – ikään kuin alapuoliset kerrokset olisivat olleet paperia,
- sattumalta rakennusten raunioissa oli vielä joulukuussakin tulikuumia alueita, vaikka normaalisti putoamisenergia nostaa lämpötilaa vain muutamalla asteella,
- sattumalta jostakin löytyi useita kertoja enemmän energiaa kuin polttoaineen palaminen ja rakennusten sortuminen vapauttivat niin, että kaikki ei-metallinen aines saatiin pulverisoitua ja teräspalkit katkottua juuri rekkaan sopiviksi,
- sattumalta WTC-kompleksin rakennus numero 7 sortui klo 17.20 seitsemän tuntia pohjoistornin sortumisen jälkeen, vaikka mikään lentokone ei siihen törmännyt ja vaikka erittäin lujarakenteisessa talossa muutamaa minuuttia ennen sortumista nähtiin vain pari pientä tulipalaa,
- sattumalta WTC-7:n keskiosa sortui ensin ja koko rakennus putosi siistiksi kasaksi pohjakeroksen päälle aivan samoin kuin purettaessa rakennuksia räjäyttämällä,
- sattumalta suurin osa rakennusten sortumisen tutkintaan tarvittavasta raunioiden materiaalista vietiin kiireen vilkkaa Kiinaan ja Kaakkois-Aasiaan kierrätettäväksi,
- sattumalta lähes kaikki terroriuhkän tutkimukset yritettiin estää,
- sattumalta ketään Yhdysvaltojen turvallisuudesta tuona päivänä vastannutta viranomaista ei moitittu saatikka erotettu tai rangaistu, vaan monet saivat ylennyksen.

Näistä ja monista muista virallisen tarinan kyseenalaistavista seikoista on olemassa laaja kirjallisuus sekä sähköisessä että painetussa muodossa¹⁵.

Mutta mikä sitten on totuus syyskuun 11. päivän tapahtumista? Sitä emme vielä tiedä, mutta tosiasiat tuntuvat väkisin kääntävän syyttävän sormen Yhdysvaltojen hallitsevan eliitin jonkin osan suuntaan. Vaikka tietomme eivät riitä tuomitsemiseen, niitä on todennäköisesti suhteessa saman verran kuin rikostutkijoilla silloin, kun he nostavat syytteen jotakuta vastaan. Ehkä 2 996 Yhdysvaltojen ja muiden maiden kansalaista piti uhrata talouselämän hyvinvoinnin turvaamiseksi?

Iso raha ja suuri valta ovat kaikista huumeista pahimpia: riippuvuus kehittyi helposti ja annoksia täytyy aina vain suurentaa. Niitä saadakseen ihmiset ovat valmiita tekemään mitä tahansa – myös tappamaan oman maan kansalaisia. Varsinkin silloin, kun ihmis-

ten poistaminen elävien kirjoista voidaan nähdä välttämättömänä osana suurta maailmanhistoriallista prosessia, jossa valtaapitävät toimivat Jumalan kätenä.

Tappaminen on helpompaa, kun ei tarvitse kajoa kollegoihin. Normaalina arkipäivänä World Trade Centerissä työskenteli ja asioi noin 45 000 ihmistä. Aamulla kello 8:n ja 9:n välillä suurin osa työntekijöistä ei ollut vielä saapunut paikalle – ei varsinkaan ylemmistä toimihenkilöistä ja johtajista. Uhreja olivat siksi etupäässä huoltomiehet, sihteerit, ikkunapesijät, vartijat, turvamiehet ynnä muut alemmat toimihenkilöt. Ehkäpä heidät katsottiin kuuluvaksi ”väestönosaan, jolla on vähän käyttöä”?

Elämmekö jo uutta barbarian aikaa? #

15. Ks. esimerkiksi

SUOMEKSI:

www.t1syyskuu.org

www.tammilehto.info

Chossudovsky, Michel:

Sota ja globalisaatio. Like, Helsinki 2003.

SAKSAKSI:

Bröckers, Mathias: *Verschörungen,*

Verschörungstheorien und die Geheimnisse des 11.9.

Zweitausendeins, Frankfurt am Main 2002.

Bröckers, Mathias ja Andreas Hauss:

Fakten, Fälschungen und die unterdrückten Beweise des 11.9.

Zweitausendeins, Frankfurt am Main 2003.

Bülow, Andreas von: *Die CIA und der 11. September.*

Piper, München 2003.

ENGLANNIKSI:

Ahmed, Nafeez Mosaddeq: *The war on freedom,*

How and Why America was Attacked, September 11th, 2001.

Tree of Life Publications, Joshua Tree, California 2002.

Griffin, David Ray: *The new Pearl Harbor:*

disturbing questions about the Bush administration and 9/11.

Olive Branch Press, Northampton, Mass. 2004.

Ruppert, Michael C.: *s24 Crossing the Rubicon,*

The decline of the American empire at the end of the age of oil.

New Society Publishers, Gabriola Island, BC 2004.

ks. myös www.911truth.org jossa mm. 100 nimekkään yhdysvaltalaisen ja 40 terroriuhkän uhrin vetoisuus, jossa tuodaan esiin virallisen tarinan ristiriidat ja vaaditaan kongressin ja New Yorkin oikeuskanslerin käynnistämään uudet syyskuun 11. päivän tapahtumia koskevat tutkimukset.

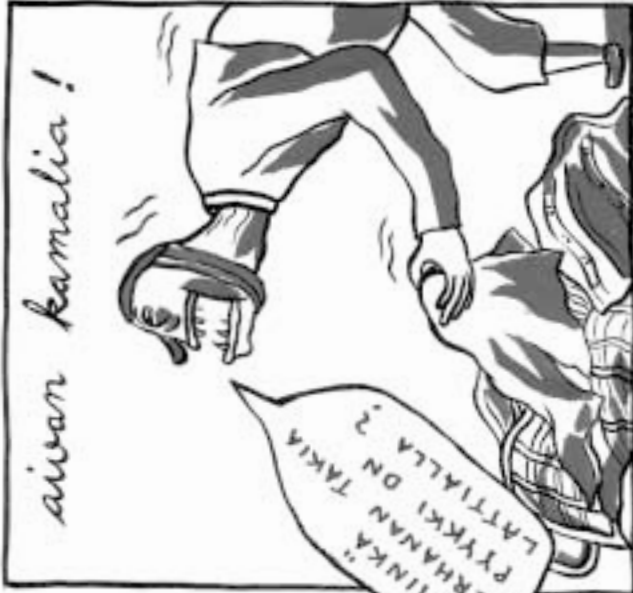

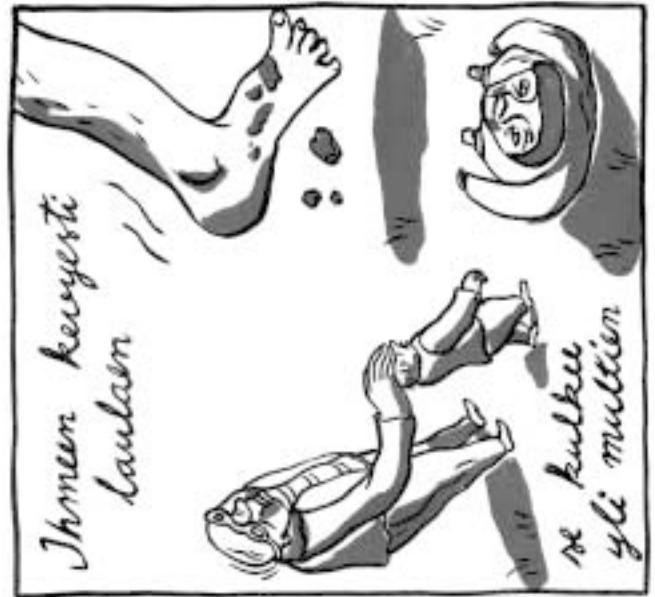
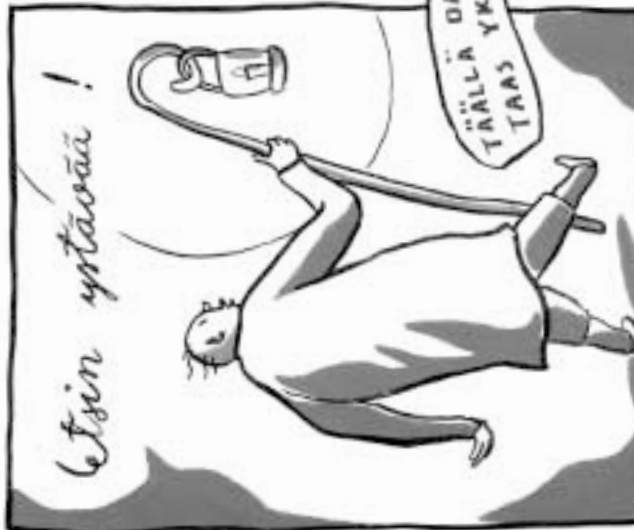
Seiniä päin

Jyrki Heikkinen

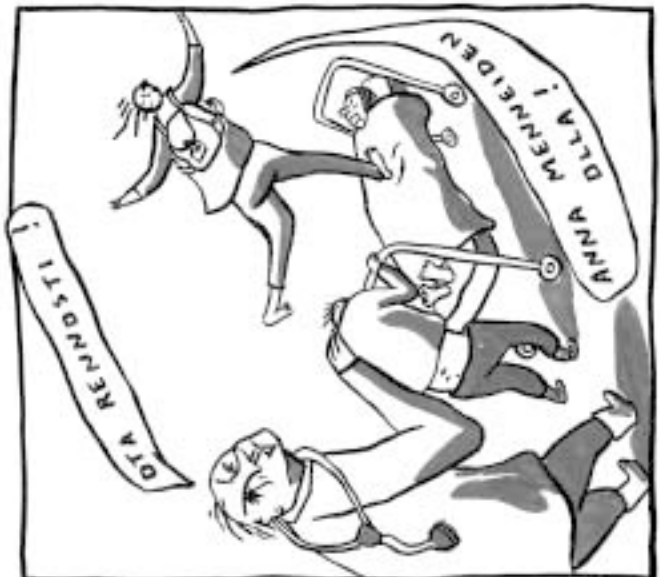
Nämä sarjakuvat sisältyvät toukokuussa 2005 ilmestyvään **Jyrki Heikkisen** strippivihkoon *Seiniä Päin*. Samoihin aikoihin Asema julkaisee Heikkisen esikoisalbumin *Punajäkälä*.

Runoilja ja sarjakuvapiirtäjä Jyrki Heikkisen haastattelu löytyy Kulttuurivihkojen numerosta 6/2004.

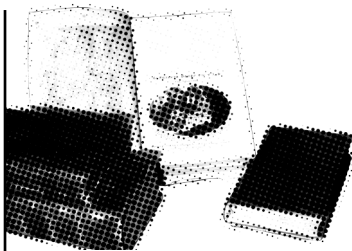

Pahan otteessa

Tapio Tamminen
Pahan viehäytys. Natsismin
ja terrorin lähteillä.
Otava 2004. 272 s.

Torsti Lehtinen
Saatana
Kirjapaja 2004. 177 s.

Tapio Tamminen on rutinoitunut tiedekirjailija ja kulttuuriantropologi, yksi niistä, joilla on Jumalan lahja popularisoida vaikeita asioita. Uusimmassa teoksessaan *Pahan viehäytys: natsismin ja terrorin lähteillä* hän on porautunut pahuuden olemukseen, aiheeseen, joka on sekä ajankohtainen että mielenkiintoinen – ovathan esimerkiksi **Torsti Lehtisen** *Saatana* ja viime vuoden paras dekkari, **Matti Yrjänä Joensuun** *Harjunpää ja pahan pappi* ruotineet samaa asiaa.

Paha kiehtoo ihmisiä, hyvyys ja nuhteettomuus koetaan tylsäksi ja ikäväksi. Pahuuden määrittelemisen vain on ongelmallista. Pedofilia on pahaa, samoin sukurutsa ja eläimiin sekaantuminen, mutta ovatko Internet, ryyppääminen, huumeet tai porno pahaa, siitä voidaan jo keskustella. Tamminen ei ota kuitenkaan tähän kantaa, mikä olisikin jo arvokysymyksiin puuttumista.

Tamminen aukoo pahan käsitettä myyttitutkimuksen kautta. Myytit ja arkkityypit ovat ihmiskunnan ikuista muuttumatonta omaisuutta. Kaikki myytit eivät liity pahuuteen: esimerkiksi luomiskertomus ja Jeesus-tarina ovat tyypillisiä myyttejä. Tamminen on kiinnostunut muun muassa arjalaisuudesta, antisemitismistä, lopullisesta tuhosta ja tuhatvuotisesta valtakunnasta. Hän osoittaa, että ääriliikkeiden retoriikka perustuu usein tämänkaltaisten myyttien tietoiseen hyödyntämiseen, mutta eivät suurten valtioiden johtajatkään, **Putin** ja **Bush** etunenässä, selviä puhtain paperein.

Tamminen seuraa esimerkiksi valitun kansan myyttiä, joka taas oikeuttaa ulkopuolisten sortamisen, tuhoamisen tai petkuttamisen sen alkulähteiltä nykypäivään. Hän käyttää esityksessään ”kertomustekniikkaa”, mikä on hyvä idea, sillä myytitkin ovat kertomuksia. Ainoa teoksen puute on se, ettei Tamminen selitä tarpeeksi hyvin myytin ja arkkityypin käsitteitä. *Pahan viehäytys* on kuitenkin hyvin kirjoitettu ja kiehtova teos, ja se sopii hyvin kurssikirjaksi lukioihin tai korkeakouluihin. Myyttien tunteminen on tärkeää esimerkiksi elokuvaestetiikan ja populaarikulttuurin ymmärtämisen kannalta.

Kirjapaja on puolestaan valinnut Torsti Lehtisen ja **Terho Pursiaisen** aloittamaan uuden *Henki & Elämä* -kirjasarjan. Lehtinenhän on kulttuurin monitoimimies, sekä kirjailija että filosofi, mutta hänellä on myös teologin koulutus.

Pahuuden olemus onkin vaikeaselkoinen ja monitulkintainen. Mitä on pahuus? Kuuluuko se osana Jumalan kaikkivaltiuteen vai onko pahuus erillinen ja itsenäinen voima, joka voisi olla olemassa Jumalasta riippumatta. Silloinhan Jumala ei olisi kaikkivaltias. Ja jos paha taas on osa Jumalaa, miksi Jumala sallii pahuuden – silloinhan Jumalakin olisi osittain paha.

Lehtinenkin lähestyy pahuutta myyttien kautta, mutta tutkii kirjassaan myös sen olemusta. Hän käy lävitse erilaisia pahuuden personifioitumia kuten Luciferin, Saatanan ja Perkeleen hahmoja ja Asaselin, Leviathanin, Behemotin, Faustin, Antikristuksen, noidat, ihmiskunnan ja monet muut saatanaalliset voimat. Näin pahuuden olemus osoittautuu yleismaailmalliseksi ja kulttuureista riippumattomaksi, ja kristinusko onkin omaksunut sen juutalaisuudesta ja itämaisista uskonnoista.

Kun kristinuskossa joudutaan loogisten ristiriitaisuuksien eteen, aletaan aina puhua paradokseista. Jumalan ja uskonnon logiikka on toinen kuin meidän ihmisten. Liha voi muuttua hengeksi tai päinvastoin, ja Jumala ja pahuus ovat sovittavissa yhteen. Saatana on langennut enkeli, ja Jumala taistelee urhoollisesti pahuutta vastaan. Pahuus on kuitenkin yksi niistä monista asioista, joiden edessä kristinusko menettää helposti vakuuttavuutensa, siksi paradoksi.

Saatana on asiantuntemuksella kirjoitettu hauska pieni opas myyttien maailmaan. Lehtinen ei uppoudu kuitenkaan liialliseen teoreettiseen märehäytymiseen vaan osaa olla oikealla tavalla suurpiirteinen. Hän valottaa juutalaisuuden ja kristinuskon suhdetta toisiinsa, vertaa Vanhan ja Uuden testamentin ”ideologioita” ja hänen maallinen asenteensa tekee hänen näkökulmastaan objektiivisen.

Olli Mäkinen

Maltillinen mies

Pentti Linkola
Voisiko elämä voittaa
Tammi 2004, 400 s.

On jonkinlainen tapaus, kun sääksmäkeläinen kalastaja **Pentti Linkola** julkaisee esseekokoelman. Kaikki hänen tähän mennessä julkaisemansa kirjat ovat herättäneet sekä huomiota että keskustelua. Onkin merkillistä, että suuren yleisön keskuudessa Linkolan teokset näyttävät olevan varsin vähän luettuja. Useimmilla on Linkolasta vankka mielipide joko puolesta tai vastaan, mutta harva on kunnolla perehtynyt hänen ajatteluunsa.

Tähän mennessä Linkola on koonnut esseitään ja mielipidekirjoituksiaan yksiin kansiin noin kymmenen vuoden välein. Esseekokoelmat ovat yleensä myös merkinneet käännettä hänen ajattelussaan. Vuonna 1971 ilmestyneen *Uhelmat paremmasta maailmasta* -teoksen Linkola oli vielä pasifisti ja **Albert Schweitzeria** ihaileva humanisti. Hän haaveili maailmanhallituksesta, joka estäisi tulevat sodat. *Toisinaajattelijan päiväkirjasta* (1979) esitteli muuttuneen ajattelijan, jonka kiihtyvä väestönkasvu ja villin luonnon joutuminen yhä ahtaammalle olivat radikalisoineet. ”Muuta todellista luonnonsuojelua ei ole kuin sellaista, joka turvautuu väkivaltaan”, Linkola julisti. Hän suositteli vihreälle liikkeelle Baader–Meinhof-ryhmän metodeja ja oli valmis kemiallisten ja biologisten aseiden käyttöön väestömäärän rajoittamiseksi.

Sävy synkkeni entisestään teoksessa *Johdatus 1990-luvun ajatteluun* (1989). Linkolan mukaan vallitsi hätätila, viimeiset hetket maapalloa ja ihmislajia uhkaavan tuhon pysäyttämiseksi olivat käsillä. Länsimainen maailmankuva ja yhteiskuntarakenne tuli muuttaa perinpohjin. Ainoa vaihtoehto oli ekologinen harvinaisvalta, joka panisi rautaisin ottein kulutuksen, tuotannon ja väestönkasvun kuriin. Uusin kokoelma sisältää suurimman osan Linkolan lehtikirjoituksista 1990-luvulta ja 2000-luvun alusta. Tekstit on aiheen perusteella jaettu seitsemään eri osioon: metsä, luonto, eläinten oikeudet, kirjat, Suomi, maailma ja me, elämän edellytykset.

Johdatus 1990-luvun ajatteluun oli ehdoton ja järkyttävä kirja. Odotin *Voisiko elämä voittaa* -teokselta samankaltaista sävyä, eiväthän asiat 15 vuodessa ole ainaakaan muuttuneet Linkolan kannalta toivottavampaan suuntaan. Koin yllätyksen: vanhan kalastajan äänensävy on pohdiskelleva, jopa maltillinen. Esipuheessa Linkola sanoo, että häntä kiinnostaa vähempikin kuin totaalinen ratkaisu. Hän on tyytyväinen pienestäkin luonnon ja elämän saamasta lisäajasta, vähäisestäkin tuhon lykkäyksestä. ”Loppujen lopuksi alistun pel-

kästään etsimään maailmanselitystä selityksen vuoksi, ilman maailmanparannuksen viritystä – ainakin toisin ajoin (ja toisin kirjoituksin). Teen raporttia, pyrin tavallaan lopunajan historiankirjoittajaksi, oivaltavamaksi ja tarkemmaksi kuin useimmat.” Jos *Johdatus 1990-luvun ajatteluun* oli viimeinen ponnistus, onko nyt kyse vanhuuden resignaatiosta?

Linkola tarkkailee ajan ilmiöitä ja yrittää löytää hienovireisiä toivon sivuääniä kerskakulutuksen, koneistumisen ja kiihtyvän tavarantuotannon kakofonian alta. Hän näkee valonpilkahduksia Kiinan yhden lapsen politiikassa ja syntyvyyden absoluuttisessa alenemisessä muualla. Kansainvälinen terrorismi on turismia ja lentoliikennettä hankaloittaessaan positiivinen asia. Valo loistaa myös itärajan takaa: Venäjän Karjalassa metsät ja niityt rehottavat vielä luonnonvaraisina ja maaseudulla vallitsee ihanan tehoton karjatalous.

Sisällöllisen haastavuuden lisäksi esseillä on kaukokirjalliset ansionsa. Linkolan teksti on rönsyilevine lauseineen ja vanhahtavasta puhekielestä otettuine sanalainoineen lähempänä 1920-luvun kirjallisuutta (muun muassa **Joel Lehosta** ja **Pentti Haanpäättä**) kuin modernia lyhyen lauseen proosaa. Harva osaa yhdistää tyyllillisen taituruuden sanottavan painavuuteen yhtä saumattomasti.

Linkolan välillä masentuneita, toisinaan varovaisen positiivisia huomioita seuratessa en voi olla pohdimatta, millaisen kuvan jälkipolvet toisinaajattelijasta muodostavat. Keskiluokkaisella yleisöllähän on hämmästyttävä kyky sulauttaa lopulta maailmankuvaansa sellaisetkin asiat, jotka aluksi tuntuvat vastenmielisiltä. Kun Linkola on kuollut, tiedotusvälineet kenties pehmentävät hänet sympaattiseksi kalastajaksi ja originelliksi, omantunnon ääneksi, joka muistutti, että luonnostakin täytyy pitää huolta. Häiritsevät terrorismi- ja kansanmurhapuheet unohtetaan sivistyneesti. Tällainen kesyttäminen ja latistaminen on masentavin ja ehkä kaikkein todennäköisin vaihtoehto.

Myyttien särkejänä uuden esseekokoelman Linkola on entisensä. Suomen juhlistu metsäteollisuus saa häneltä niukasti sympatiaa. Metsätalous ei elätä Suomea, vaan tuo pelkkää turhaa ylläilyä, talouskasvua. Suomi myy kauneimman luontonsa puutavarana ja paperina pois, saaden tilalle viihdeteknologiaa ja tarpeettomia rakennuksia. ”Vauraus” on lopulta koitunut kasinotalouksineen ja golfkenttineen tavallisen ihmisen maksettavaksi. Mutta ennen kaikkea ylettömän elintason tuskat ovat henkisiä: Suomi on pahoinvointi-

valtio korkeine itsemurhatilastoineen ja psyykelläkkeiden myyntilukuineen.

Kiinnostavimpia jaksoja kirjassa on eläinten oikeuksia käsittelevä osio. Linkola puretuu muodikkaaseen ja voimakkaita tunteita herättävään aiheeseen harvinaisen kiihottomasti. Naudan- ja sianlihan tehotuotanto ja turkistarhaus ovat Linkolallekin kauhistus, mutta hän ei vastusta lihansyöntiä tai eläinten tappamista sinänsä. Hän suomi eläinsuojelijoita epäolennaisuuksiin keskittymisestä: ei ole tärkeää, miten eläin kuolee, vaan kuinka hyvän elämän se elää. Linkola sanoutuu irti myös veganismista, liiallisen elintason lieveilmiöstä: ”Heidän oppiensä mukaan ihmiselämä olisi mahdotonta puolella maapalloa. Suomessakaan ei suunnilleen Jyväskylän pohjoispuolella maataloudessa voida harjoittaa kannattavasti muuta kuin nurmiviljelyä ja sitä kautta elää maitotuotteilla ja lihalla. Mitenhän vegaani eläisi Inarissa ja Utsjoella?”

Radikaaleimmaksi Linkolan äänensävy yltyy kirjan loppupuolella, hänen käsitellessään Suomen ja maailman yleistilannetta. Poliittiselle korrektiudelle

viitataan kintaalla. Syyskuun 11. päivän terrori-iskuita hän kirjoittaa: ”(...) Maailmankaupan Keskuksen tornitalo oli kaikista maailman rakennuksista paras maali, sekä symbolisesti että konkreettisesti. Se oli loistava, suurenmoinen valinta.” **Osama bin Ladenia** hän luonnehtii sanoilla ”komeapiirteinen ja ilmeisen määrätietoinen sheikki Lähi-idästä.”

Sisällöllisesti Linkolan katsaus ei juuri poikkea aiemmista teoksista. Tässäkin kirjassa Linkola esittää lopuksi ”hallitun tulevaisuuden mallin”, ehdotuksen ekologisen yhteiskunnan luonteesta ja siitä, miten siihen siirryttäisiin. Tämänkertainen malli on olennaisilta osiltaan samanlainen kuin *Vihreän liikkeen tavoiteohjelma* -pamfletissa (1986). Toisto ei oikeastaan häiritse, varsinkin kun ekokatastrofi on viime vuosina loistanut poissaolollaan julkisessa keskustelussa. Eikä median ja älymystön vaikeneminen suinkaan tarkoita, että ilmaston lämpeneminen, väestöräjähdytys ja lajikuolemat olisivat pysähtyneet.

Timo Hännikäinen

Kriittinen kritiikki sosiologimestarin hahmossa

Richard Sennett
Kunnioitus eriarvoisuuden
maailmassa
(Respect in a World of Inequality)
suomentanut Kaisa Koskinen,
Vastapaino 2004, 277 s.

Ehdotin kerran terapeutilleni, että mielenterveysongelmaisille pitäisi jakaa lääkkeiden sijasta aseita. Näin mielessäni kokonaisen hullujen armeijan tekemässä kumouksen, murskaamassa talot ja sillat, väsä-mässä tilalle majoja ja losseja. No, provosointi sikseen: eihän siitä mitään tulisi. Revolverimurhat eivät edes saisi parempaa palvelua Kansaneläkelaitoksella. Riukset vartijat riisuisivat eläkeläiset aseista hetkessä.

Typerä ehdotukseni perustui siihen, ettei sosiaali-toimi anna asiakkailleen mitään keinoja muuttaa sitä yhteiskunnallista todellisuutta, johon he ovat joutuneet. Ihmisille tarjotaan rahaa, terapiaa tai lääkkeitä, mutta sen jälkeen heidät lähetetään takaisin siihen elämäntilanteeseen, joka heidän vaikeutensa aiheuttaa. Kirjassaan *Kunnioitus eriarvoisuuden maailmassa* sosiologi **Richard Sennett** käsittelee sosiaalitoimen ongelmia kunnioituksen osoittamisen näkökulmasta. Hänen mukaansa yksilön autonomiaa korostava liberalistinen perinne on saanut aikaan tilanteen, jossa avun pyytäminen on häpeällistä. Kansalainen ei siis voi samanaikaisesti tunnustaa avuttomuuttaan ja kokea tulevansa kunnioitetuksi, sillä myöntäessään avuntarpeensa hän joutuu luopumaan osasta autonomiaansa.

Sennett tunnistaa hyvinvointivaltion lähtökohtaisen ongelman aivan oikein: laitokset määrittelevät, mitä ihmiset tarvitsevat. Ihmisiltä kiistetään mahdollisuus kertoa, mitä he kaipaavat. Sennett ei kuitenkaan ryhdy tarkastelemaan demokratiavajetta tai yksilöitä hyppyyttävää virkavaltaisuutta, vaan lähtee etsimään ratkaisuja myötätunnosta ja tunnesiteistä. Hän jättää yhteiskunnan rakenteelliset ongelmat silleen. Erityisen räikeästi hän aliarvioi rahan merkityksen: ”Jos

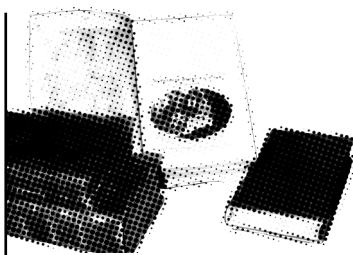
sosiaaliturvassa olisi yksinkertaisesti kyse rahansiirroista apua tarvitseville, byrokralialla ei olisi valtaa säädellä kunnioitusta.” (s. 172)

On selvää, että esimerkiksi raiskauksen uhrille tai päihderiippuvuudesta toipuvalla rahan merkitys on toissijainen. Sennett ei kuitenkaan oivalla, että rahan ja kunnioituksen yhteys säilyy niin kauan kuin sosiaalitoimen asiakkaan toimeentulo riippuu byrokraattien päätöksistä – siis niin kauan kuin raha on tavalla tai toisella *ansaittava*. Jos asiakas lisäksi katsotaan oikeutetuksi tukeen, samalla vahvistetaan, että hän on kykenemätön tulemaan toimeen omillaan. Tällaisia antinomioita ei myötätunto ratkaise.

On toki suotavaa pyrkiä lisäämään ihmisten välistä elävää kanssakäymistä, mutta Sennettin tarjoamat yhteisöllisyyden tunteet ja hänen yksinomaan nostalginen puheensa ”luonteen kasvattamisesta” ovat rakenteellisten ongelmien edessä korkeintaan pään sivelyä. Sennett arvostelee marxilaista ajatusta vastakkainasetteluihin perustuvasta luokkatietoisuudesta, mutta hänen oma rakenteisiin puuttumaton humanisminsa tulee vaarallisen lähelle niitä oppeja, joiden mukaan olemme kaikki samassa veneessä. Minun on vaikea nähdä, miten Sennett lopulta eroaa ystävällisesti hy-myilevästä liberalistista.

Ei riitä, että Sennett tarjoaa teetä ja sympatiaa. Ei riitä, että puhutaan ”kunnioituksesta” ja ”yhteisöllisyyden tunteista”. Niin on tehty pitkään. Se ei ole muuttanut mitään eikä auttanut vähääkään.

Tapani Kilpeläinen

Provosoivaa metafiktiota

Walter Moers
Huviretki hukkatelle
– seikkailu Zamoniassa
suom. entanut Marja Kyöri
Otava 2002, 255 s.

Huviretki hukkatelle on saksalaisen **Walter Moersin** luoma fantasiaseikkailu. Seikkailullisuus ei rajoitu pelkästään tarinaan, vaan jo itse kirja on seikkailu. Moers on kirjailija, sarjakuvapiirtäjä, kuvataiteilija ja kuvanveistäjä, joka värittää tarinaansa vaihtelevilla ja monipuolisilla visuaalisilla efekteillä: teos sisältää karttoja, tarinan maailmaa havainnollistavia kuvia ja typografisia vaihteluita.

Metafikttiivisen tarinan kertojana on fiktiivinen kirjailija, Hildegund von Mythenmetz. Mythenmetz ei kirjoita tarinaansa suurelle yleisölle vaan leikittelee ja kiusaa lukijan jännittyneitä hermoja – ja osoittaa, miten suuri valta kirjailijalla on lukijoihin nähden. Kaikki tämä on suunnitelmallista: kirjailija pyrkii luomaan korkeakirjallisuutta ja osoittamaan taiteilijan vapautensa ja avantgardistisuutensa. Mythenmetzin mukaan lukijaa miellyttämään kirjoitettu kirjallisuus on vähemmän arvostettua, roskakirjallisuutta.

Teos on metafiktiota myös siinä mielessä, että Mythenmetz käyttää runsaasti aikaa – tai sivuja – kertoakseen työtilastaan ja kirjoittamisen apuna käyttämistään tekniikoista. Inspiraation lähteenä hän käyttää myös hajuja. Mythenmetz kritisoi kirjallisuuskriitikkoja, etupäässä perivihollistaan Laptantidel Latudaa, joka on Zamonian suosituin kirjallisuuskriitikko.

”Minulla on leipuri, joka leipoo herkullisia pullia. Useimmiten ne ovat todella herkullisia, mutta joskus hän panee liikaa jauhoja tai liian vähän sokeria, ja pullista tulee lililaskuisia tai kivikovia. Marssinko minä muka sen vuoksi Gralsundin kulttuurikuriirin toimitukseen ja kirjoitan murskaavan pullakritiikin vain saattaakseni hänen leipomonsa romahduksen portaalle?”

Hänen mielestään kriitikot ovat katkeroituneita ja pahansuopia tyyppisiä, jotka eivät pysty nauttimaan aterista, koska etsivät koko ajan hiusta keitostaan. On hienoa, että Moers voi piiloutua tarinansa fiktiivisen kertojan Mythenmetzin taakse ja päästellä ulos patoutumiaan koko kirjailijayhdyskunnan puolesta. Moersin Mythenmetz on suuri avantgardistinen kirjailija tässäkin suhteessa: hän sylkee suustaan sen, minkä niin monet kirjailijat ovat säilöneet sielunsa sopukoihin – ja pelastaa koko kirjailijayhdyskunnan.

Tämänkaltaisten positiivisten piirteiden etsiminen

kuva luontevasti kirjan kaukkangerilaisten synnynäistä optimismia: ”Se joka eksyy, se pystyy kulkemaan. Se on kadehdittava ominaisuus. Me olemme tiukasti kiinni paikoillamme.” Kerrontansa lomassa Mythenmetz esittää kärkevää ja vavahduttavaa kritiikkiä turhia kaunistelematta ja sopivaisuussääntöjä ajattelematta. Hän osoittaa, kuinka hullu yhteiskunta voikaan olla. Esimerkki koulujärjestelmään kohdistuvasta kritiikistä on, että Zamoniassa voimistelutunnit korvattiin kolmen vuoden ajan tunnin mittaisella kylmällä suihkulla – kulttuuriministerin kirjoitusvirheen vuoksi. Mythenmetz ihmettelee myös sitä, miksi lasten ei anneta oppia sellaista mitä he tahtovat. ”(...) Jos he haluavat oppia kirjoittamista, heistä tulee parhaassa tapauksessa kirjailijoita ja pahimmassa uhkauskirjeiden kirjoittajia. Jolleivät he halua oppia mitään, he pysyvät typerinä tai heistä tulee kirjallisuuskriitikoita.” Hän kritisoi myös totalitaarista yhteiskuntaa ja antaa poliittisesti epäilyttävien aatteiden tunnusmerkkejä, jotka on verhottu huolellisesti luonnonsuojelun kaapuun: palovartijoiden sotilaskypärät, iskevät laulut, autoritaariset opettajat, vartioituneet rajat, järjestyksenrakkaus, siistit kadut, univormut ja torvimusiikki. Tällainen on Puustolan yhteiskunnallinen tilanne.

Zamoniassakaan ei tasa-arvo kuki. Tätä havainnollistaa yksi tarinan veikeimmistä hahmoista: kuilutrolli. Hän kuuluu Zamonian hyljeksittyihin. Jopa Zamonalaiskuvittajat pelkäsivät maineensa vaarantuvan, mikäli he olisivat ikuistaneet kuilutrollin kankaalle. Kuilutrollit joutuvat lopulta hylkiöiden hautausmaalle: arkuissa on valmiit reiät, jotta madot pääsevät paremmin sisään, ja hautakivet veistetään saippuasta, jolloin ensimmäinen sade liuottaa ne olemattomiin. Kukkina on ainoastaan nokkosia ja ohdakkeita ja haudoilla on nimenomaan pyydetty pitämään tansseja.

Vanhuutta on totuttu kunnioittamaan monissa kulttuureissa. Mythenmetz järkyttää tässäkin kärkeväällä mielipiteillään: eikö olisi paljon järkevämpää antaa veroetuudet ja muut oikeudet nuorille (eikä eläkeläisille) – jos tarkoitus on päästä eteenpäin? Nuorten pitäisi käydä museoissa, jotta he oppisivat jotain tulevaisuudesta. Mitä hyötyä siitä on, että vapisevat vanhukset estävät nuoria katsomasta mestareidemme teoksia? Hän menee vielä pidemmälle näkemyksessään, että

olisi oikeudenmukaisempaa lähettää eläkeläiset sotimaan. Tällöin selkkauksetkin olisivat ohi ennen kuin armeijat ehtisivät edes ottaa yhteen. Sotaväki olisi jo nukahtanut – tai kuollut luonnollisen kuoleman.

Walter Moersin fantastinen teos sisältää intertekstuaalisia viitteitä Hannu ja Kerttu -satuun. Päähenkilöt on nimetty Ensiksi ja Kreteksi, ja he eksyvät metsään, vaikka pudottelevatkin marjoja matkan varrelle. Tarinassa päädytään noidan talolle. Kuitenkin Moersin teos on paljon enemmän kuin vanha satu. Se on kokonainen kiehtova maailma persoonallisine hahmoineen. Moers

olisi kyllä voinut hieman lyhentää tarinaansa karsimalla pois turhaa jaarittelua ja selostusta, jotka eivät kuljeta varsinaista tarinaa eteenpäin. Samoin editointia olisi kaivannut lopputaistelu, joka on turhaa ja raakaa repositelua. Muutenkaan en antaisi tätä teosta ihan pienten lasten käteen – kuten useimmat tunnetuista saduista, on tämäkin osin pelottavaa ja karmivaa luettavaa.

Sonja Peni

Kuolema kulkee kintereillä

Kuolema kulkee kintereillä

Käsikirjoitus:

Marko Turunen ja

Annemari Hietanen

Kuvat:

Marko Turunen

Kustantaja Daada 2004, 92 s.

Syksyisin Helsingissä järjestettävät sarjakuvafestivaalit ovat muodostuneet suomalaisen sarjakuvavuoden vedenjakajaksi. Koosta riippumatta kustantajat pyrkivät saamaan tuoreet julkaisunsa festariyleisön ostoskasseihin ja syntyy sarjakuvasuma, jota setviesä alan kriitikoilla vierähtää vuoden loppuun ja ylikin. Festarideadline kerran vuodessa rytmittää monen sarjakuvataiteilijan elämää luoden kiintopisteen, johon kohdistaa tarmonsa ja hammasta purren pyrkii saamaan albumi painokoneeseen hyvissä ajoin. Matti-myöhäiset itkevät kirjalaatikoinen Kemin sarjakuvafestivaaleilla keväällä.

Vuoden 2004 syksyn vaihtohtosarjakuvatapaukset ilmestyivät kuitenkin ennen festivaaleja, kuun vaihteessa, samana päivänä. **Matti Hagelbergin** suurtyö, *Kekkonen*, on kaksisataasivuinen järkäle valtiomme ainoasta todellisesta johtajasta. Fiktiivinen elämäkerta, joka kustantajan ahkeran markkinoinnin ja mediahuomion vuoksi ei kaivanne kummempia esittelyjä. Pienimuotoisemman merkkitöksen on kaikessa hiljaisuudessaan julkaissut lahtelainen kuva- ja sarjakuvataiteilija **Marko Turunen**, jonka *Kuolema kulkee kintereillä* on herkän intuitiivisesti kuvattu arkielämän fantasia.

Turusen edellisen albumin, lapsuuden omaelämäkerrallisia tarinoita ja kuvitelmia yhdistelevän *Pohjan*, julkaisi Johnny Kniga. Uusi albumi on hänen oman kustantamonsa Daadan julkituoma. Aiemmin kustantamo on julkaissut Turuselta *Tiskipäiväkirjan*, joka nimensä mukaisesti luetteloit vuoden tiskit. Teoksen omalaatuisuudesta todistaa se, että kirjakaupoilla on ollut vaikeuksia sen lokeroimisessa. *Tiskipäiväkirja* vaelttaa Suomen kirjakauppojen hyllyillä vailla kotia, aforismeista keittokirjojen kautta kertomakirjallisuushyllyyn ja sieltä ties minne.

Turusen tarinoita sanotaan usein vaikeaselkoisiksi, jopa käsittämättömiksi. Hänen varhaistuotantoaan voikin pitää vaikeana, mutta edellä mainitut teokset sekä *Kuolema* ovat teksteinä silkkaa arkirealismia, sarja

päiväkirjamaisia lakonisia toteamuksia. Mutta kuvista huokuu fantasiaa ja surrealismia. Marko Turunen tekee sarjakuvaa puhtaimmillaan. Kuvat ja teksti muodostavat yhdessä, niin kuluneelta kuin se kuulostaa, kokonaisuuden, joka on enemmän kuin osiensa summa, jotakin, jota on mahdoton määritellä. Vaikka kuvat ovat mieleen jäävin ja ilmaisuvoimaisin osa Turusen sarjakuvista, ne eivät merkitse mitään ilman tekstiä, joka toimii eräänlaisena ankkurina todellisuuteen. Teksti ja kuvat ovat yhteen sointuva vastakohtapari, kuin järki ja tunteet.

Kuolema kulkee kintereillä on täynnä kaikuja tekijän omasta tuotannosta ja populaarikulttuurista. Televisiosta ja sarjakuvista tutut hahmot kuten Puhua-Pete, vapaapainiveteraani Hulk Hogan sekä Teräsmiehen koira alistetaan kerronnalle ja muuttuvat merkeiksi. Pete ei ole Pete vaan kaikki maailman remonttäreikat. Tekijän alter egokin on merkki: pieni keltainen muukalainen, jolla on reikä päässä. Hänen puolisonsa: hehkeä sarjakuvasankari. Muukalainen on muukalainen sekä hahmona että käsitteenä, hämillään maailman asioista. Joka sivulla vilisevistä mielenkiintoisista viitteistä huolimatta teos ei vaadi niiden aiempaa tuntemusta. Tarina on kenen tahansa ymmärrettävissä siinä määrin kuin se on lopulta kenenkään ymmärrettävissä. Turunen leikkii yhdistelemällä kuvia, tekstiä ja tapahtumaketjuja tavalla, joka mahdollistaa vapaan tulkinnan ja yllättävät assosiaatiot.

Keskeiseksi päähenkilöksi Turusen albumissa kiteytyy lopulta aika, ajan kuluminen, elämän rajallisuus ja hauraus. *Kuolema kulkee kintereillä*. Tekijä löytää ja auttaa lukijaakin löytämään arkisimmastakin kokemuksesta ainekset ihmetykselle.

Hans Nissen

Kaljaa Kalliossa

Mikko Rimmisen
Pussikaljaromaani
Teos 2004, 330 s.

Trendikkään Punavuoren ja arjen eksotiikkaa tihkuvien lähiöiden jälkeen Kallio näyttää taas olevan Helsingin kirjallisen maailman seuraava boheemimaisema. Ohueksi jäävien kalliolaiskuvausten jälkeen risitiirtojen ja vastakohtien kaupunginosa on saanut hienon ja elävän tulkinnan.

Kallion kujille sijoittuva *Pussikaljaromaani* on 29-vuotiaan **Mikko Rimmisen** ensimmäinen romaani. Aikaisemmin hän on julkaissut kaksi runokokoelmaa *Jännittävää olisi nähdä pihalla lintuja* sekä *Sumusta pulppuavat mustat autot* (Tammi 2000 ja 2003).

Pussikaljaromaani on **James Joycen** *Odyssuksen* tapaan yhdenpäivänromaani. Rimmisen kolme sankaria, Lihi, Marsalkka ja Henninen, maleksivat krapulaisesta aamunkoitosta seuraavan aamun ensimmäisiin laskuhumalaisiin tunteihin asti Kallion kaduilla ja puistoissa, tapaavat erikoisia kulkijoita ja suunnittelevat nopanpeluuta saamatta sitä koskaan aikaiseksi. Ja tietysti juovat pussikaljaa.

Henkilökuvat on luotu lämmöllä. Lihi, Marsalkka ja Henninen käyvät ensin ajattomista puistujuopoista, mutta tarkentuvat myöhemmin nuoriksi miehiksi. Päivän aikana he joutuvat välikäsiksi kummallisiin tilanteisiin: todistavat jehovamummon ja pesukoneen törmäystä porraskäytävässä, varastavat Henniselle uudet kengät, ovat ajautua tappeluun ja tekevät tuttavuutta poliisin kanssa. Juuri mitään historiallista ei tapahdu; silti pienistä erikoisista tarinoista ja hahmojen edesottamuksista syntyy taidokas kudelma.

Romaanin herkullisin piirre on nimenomaan sen näennäinen juonettomuus. Kolmikolla tuntuu olevan loputtomiin aikaa istuskella penkeillä, lörpötellä ja ihmetellä Kallion värikästä elämänmenoa. Välillä syödään pizza turkkilaisbaarissa tai käydään ostamassa lisää kaljaa. Kerronta on viipyilevää, yhtä kiireetöntä kuin henkilönsäkin. Päälimmäiseksi tunteeksi nousee rakkauden kaipuu. Kuten nopanpeluu, myös tytöille soittelu jää kerta toisensa jälkeen toteutumatta. Sankareilla on sentään toisensa, sekä tietysti liuta kalliolaisia, joiden kanssa jakaa kesäinen päivä tarinoita veistellen.

Pussikaljaromaani onkin ennen kaikkea romaani tarinoista ja niiden kertomisesta, eikä se muuta yritäkään olla. Kun Lihi kertoo pitkän alustuksen jälkeen jutun muovipussiin valomerkin jälkeen kaadetuista tuopeista ja ahdistuu tarinansa mitättömyydestä, liikutaan lähellä herkullista itseironiaa: "[I]han niin kuin siitä nyt olisi joksikin romaaniksi ollut." Rimmisen hieno teos osoittaa, että kokonainen romaani voi kuin voikin syntyä pelkästä joutavasta jaarittelusta, tekemättömyy-

den ilosta ja puistossa juopottelusta.

Romaanin punainen lanka – kaljanjuonti – on seurauksineen hienovaraisesti upotettu myös tekstiin. Päivän alkaessa kerronta on selkeämpää, romaanin loppua kohden se hämärtyy huomattavasti. Paikoin varsinkin loppupuolella on jopa selkeitä asiavirheitä, jotka johtunevat kuitenkin pikemminkin päähenkilöiden päivän mittaan kasvavasta humalatilasta kuin kirjailijan tietämättömyydestä.

Rimmisen runoilijatausta näkyy teoksen intensiivisessä kielessä. Kirjailija sekoittaa oivaltavasti erilaisia puhetapoja keskenään aina kapakkakeskusteluista virkakieleen. Tulos on proosarunoa lähentelevä mosaiikki tajunnanvirtaa, uudissanoja, erilaisia murteita, kiroksanoja ja hengästyttävää riimittelyä. Nerokas runokieli ei kuitenkaan jää ainoastaan nokkeluuksien tasolle: häkellyttävästä kielestä kumpuaa myös romaanin raiakas huumori: ”Henninen sanoi joo. Lihi rupesi jälleen naputtelemaan sitä tuoppia, ja kun se oli sitä henkeärytmittävää laivaorkesterimaista taustamusisointiaan kylkiksi harrastanut, se sanoi: – Siitä tuli vähän niinku sellainen filis että maailma ei ole läpeensä paha.”

Maailma, ainakaan Kallio, ei *Pussikaljaromaanissa* olekaan läpeensä paha. Sulassa sovussa seikkailevat niin vanhat kenkäkauppiat, aasialaiset hierojat, kummalliset mummot, transvestiitit kuin kaljoittelevat sankaritkin. Latteaan romantisoitiin Rimmisen ei lankea, mutta silti kalliolainen elämä saa nostalgisen ja kauliin sävyn. Kapeine kujineen, loputtomine baareineen ja puoteineen ja kummine kulkijoineen Kallio itse nousee romaanin päätähdeksi.

Lintukotoon piirretään kuitenkin selvät rajat. Lihi, Marsalkka ja Henninen uskaltavat Pitkänsillan tuolle puolen, mutta joutuvat raitiovaunussa tylyn lipuntarkastajan uhreiksi ja palaavat nöyrinä kotikulmilleen. Kun Hennisen varvas joutuu pahanilkisen poliisin tallomaksi, lähdetään Marian sairaalaan ja päädytään odotushuoneeseen asti, mutta lopussa herätäänkin ”ison jakajan” eli Linnunlaulun sillalta. Kalliosta ei tunnu pääsevän pois muuten kuin onnettomuuskautta, tai unissaan.

Rimmisen esikoisromaani kasvaa kokonaiseksi ajankuvaksi. Muista kaupunginosakuvauksista poiketen se kuvaa miljöötään hämmästyttävällä tarkkuudella ja innostuneella hellyydellä. Iltakävelyllä Kalliossa voi melkein kuulla pullojen kilinän.

Riie Heikkilä

Suomalaisen hip hopin nousu ja uho

Jani Mikkonen
Riimi riimistä.
Suomalaisen hiphopmusiikin
nousu ja uho
Otava 2004, 200 s.

Toimittaja **Jani Mikkonen** aloittaa teoksensa rafaavasti: ”Pikku G haluaa tuhota. Hän on jo tappanut lenkkeilijöitä, äitejä, isiä ja lapsia ’Olen mennyt klubiin haulikon kanssa ja...’ Ei, vuoden 2003 suurin suomalainen Pikku G ei puhu menneisyydestään. Ei edes biiseistään.” Myöhemmästä tekstistä voi päätellä, että kyse oli GTA Vice City -pelistä, jota Pikku G on pelannut.

Mikkonen on rohkeasti tarttunut vaikeaan aiheeseen. Suomalaisen hip hop alakulttuurin (skenen) ulkopuolisena toimittajana ilman vahvaa etukäteistietämystä Mikkonen on koonnut suomalaisen hip hopin, mikä tarkoittaa tässä tapauksessa rap-musiikkia, ”historiikin”. Toisaalta kirja on suunnattu massamarkkinoille, niin lapsille kuin heidän vanhemmilleen, toisaalta alakulttuurin sisältä odotettavasti tulevan kritiikin on ollut pakko kummitella mielessä. Tällaista teosta kasattaessa hankaluutena on, kuinka paljon tulee painottaa menestyneitä kaupallisia artisteja ja miten paljon olisi nostettava esille ”underground” hip hoppiä. Ensimmäinen vaihtoehto takaisi kersojen rahat, jälkimmäinen toisi suomalaisen hip hop -kulttuurin esille laajemmin, ja ehkä todellisuudelle uskollisemmin. Ensimmäinen vaihtoehto kertoisi tarinan suomalaisen musiikkiteollisuuden tuotteesta, suomirapista, toinen alakulttuurista, hip hopista. Mikkosen (ja kustantajan) ratkaisu on ollut painottaa suomalaisen hip hopin kaupallisesti menestyneitä artisteja. Underground-porukat, varsinaisen hip hop-skene, huomioidaan lyhyesti kirjan loppupuolella. Katu-uskottavuutta on ilmeisesti haettu myös verhotuilla viittauksilla kannabikseen, jotka kuitenkin ovat lähinnä huvittavan ja nolottavan välimaastossa.

Tällaisen teoksen ongelmana on se, että ilmestytessään sen kuvaama skene saattaa olla jo varsin toisenlainen. Mikkosen teos pysyttelee kuitenkin melko hyvin kiinni ajassa ja mukaan on saatu vuoden alkupuoliskolla julkaisseita artisteja. Toisaalta se koostuu löyhistä temaattisista luvuista, joita ei aina erota toisistaan ja joiden logiikka on välillä hivenen epäselvää – kuin lukisi yliptkää Suosikin artikkelia. Mikkosen tyyllisten puutteiden lisäksi silmiinpistävää on myös epävarmuus aiheen suhteen. Lukijalle syntyy tunne, että toimittaja Mikkosen tietämys suomalaisesta hip hopista on varsin ohutta ja uutta. Ero on huima, kun teosta vertaa vaikkapa kuusi vuotta sitten ilmestyneeseen **Anne Isomursun** populaariin tietoteokseen *Helsinki Graffiti*, joka perustuu Isomursun pro graduun.

Kirjaa vaivaa perustavaa laatua oleva ongelma,

joka on varmasti tuttu kaikille populaarien tietokirjojen tekijöille. Kyseessä on monitahoinen aihe ja Mikkonen on kerännyt runsaan, vaikkakaan ei kovin syvällisen tietomäärän. Tämä tietomäärä pitäisi sitten esittää lukijakunnalle, josta ennako-oletuksen mukaan osa ei tiedä aiheesta juuri mitään ja osa tietää siitä kirjoittajaa enemmän. Mikkosen ratkaisu ei valitettavasti ole kaikkein paras. Perustiedot väännetään rautalangasta, mutta varsin ohuesti. Spesiaalimpi tietoa jää maininnan asteelle ja siten että eräät luvut muistuttavat lähinnä nimien tiputtelua, joka ei hyödytä lukijaa lainkaan. Huvittavaksi tämä menee, kun Mikkonen kaivaa esiin kaikkien kirjassa esiintyvien toimijoiden oikeat nimet.

Ikävää tässä lähestymistavassa on myös se, että spesiaalimmaksi tiedoksi on katsottu aika ennen vuonna 2000 alkanutta hip hopin kaupallista tuleamista. Mainonnan lupailuista huolimatta skenen taustat eivät juurikaan valotu. Isomursun *Helsinki Graffiti* selostaa paljon paremmin ja sujuvammin sekä suomalaisen että amerikkalaisen hip hopin varhaishistorian, siitäkin huolimatta, että Mikkonen on käyttänyt Isomursun kirjaa lähteenään.

Mikkosen kirjasta saa kuitenkin jonkinlaisen kuvan suomalaisen rap-musiikin näkyvimmistä toimijoista. Kaupallisesti menestyksekkäimpien artistien laajahko esittely saa kirjan muistuttamaan fanituotetta, mikä toisaalta onkin täysin totta. Menestyksekkäiden artistien esittelyn lisäksi lukija saa suomalaisen hip hopin historiasta sen verran selville, että erinimisiä toimijoita on ollut.

Suomalainen hip hop ansaitsisi paremman historiikin, ja fanit paremmin kirjoitetun fanikirjan. Mieleen hiipikin ajatus, että lasten ja nuorten sijaan Riimi riimistä onkin suunnattu suomalaista hip hoppiä kuuntelevien lasten vanhemmille. Suomalaisesta hip hopista kiinnostuneille voi suositella esimerkiksi **Matti Niemisen** artikkelia ”Ei ghettoja, ei ees kunnan katuja. Hiphop suomalaisessa kontekstissa” joka löytyy Kimmo Saariston toimittamasta teoksesta *Hyvää pahaa rock ’n’ roll*. Sosiologisia kirjoituksia rockista ja rockkulttuurista. Niemisen artikkeli antaa varsin hyvän kuvan suomalaisen skenen tilasta ja siitä, mistä oikein suomalaisessa hip hopissa onkaan kysymys.

Joni Strandberg

Mies jonka maailmat jäivät elämään

”T akki on sopiva, kun siinä saa nostettua kätensä vapaasti ylös ja alas, eteen ja sivuille”, totesi **Jussi Kylätasku** jo nuoruusvuosinaan, kun esitteli uutta takkia, ja näytti samalla havainnollisesti, kuinka se käy. Toiminnan mies oli hetkessä tunnistanut, mikä on olennaista. Siinä oli jotain, joka oli olennaista myös hänen myöhemmälle olemukselleen ja maailmankuvalleen, jonka kautta hän suodatti Suomen kansalle moni-ilmeisen kirjallisen tuotantonsa: näytelmiä, kuunnelmia, elokuvakäsikirjoituksia, romaaneja, runokokoelmia. Asiat halki, poikki ja pinoon, ilkamoiden, saarnatenkin, mutta aina veijarin tavalla ovelasti ja vallitsevia, pinttyneitä moraalikäsitteitä ravistellen.

Kun tuli tieto siitä, että Tampereella 19.6.1943 syntynyt kirjailija Jussi Kylätasku oli pitkän viivytystaistelun jälkeen 7.1.2005 poistunut joukostamme, tuntui kirjallisuutemme kenttään syntyneen Kylätaskun kokoinen aukko. Mutta näinhän ei tapahtunut. Jussi vain oli poistunut joukosta, mutta hänen runsas, moniääninen tuotantonsa jäi elämään yhtä haastavana ja ajattomana kuin ennenkin. Kylätasku oli eräs niistä armoitetuista kirjailijoista, jotka jo luomistyönsä varhaisessa vaiheessa kohosivat klassikoiksi.

Lyyrikkona kokoelmallaan *Kosketuskohtia* vuonna 1966 aloittanut Kylätasku kohosi jo varsin nuorena niin sanotusti kansakunnan kaapin päälle – ilmaisu jota Jussi itse tuskin olisi hyväksynyt vaan luultavasti, todennut: ”Kaapin alta mää mielummin maailmaa kattelen, sieltä näkee roskat ja villakoirat paremmin.” Mutta varsinaista läpimurtoaan hän ei tehnyt lyyrikkona, vaan ennen muuta näytelmä- ja kuunnelmakirjailijana. Hänen näytelmänsä *Matti Väkevä* (1972) ja *Kyllikki ja Runar* (1974) nousivat hetkessä puheenaiheiksi. Erityisesti *Kyllikki ja Runar* on jäänyt elämään eräänä näytelmäkirjallisuutemme kestoklassikoista. Vastaavan aseman on saavuttanut myös hänen kuunnelmansa *Uuni* (1979), yksi suomalaisen kuunnel-

makirjallisuuden vaikuttavimmista ja omailmeisimmistä teoksista.

Virtuoosimaisena kielenkäyttäjänä Jussi Kylätasku oli kokeilija ja perinteisten muotojen uudistaja, jonka aihepiirille ominaisia ovat olleet erityisesti kansanmielissä myyttisiksi kasvaneet henkilöhahmot ja tapahtumat, kuten näytelmissä *Kyllikki ja Runar*, *Ringportin linja* (1975), *Kenraali Spoof* (1980), *Maaria Blomma* (1980) ja *Haapoja* (1988). Mutta myös antiikin tragedioista kumpuavat aiheet olivat hänen alaansa, kuten näytelmissä *Grasshuskan pojat* (1981) ja *Galigula* (1997).

Proosatuotannossaan Kylätasku käsitteli usein ajankohtaisempia aiheita, jotka lähtökohdiltaan näennäisen henkilökohtaisiksi kokemuksiksi naamioituna usein satiirin ja mustan huumorin keinoin ruotivat maailman ja ihmisen tilaa tässä ja nyt, kapitalistisessa hullunmyllyssä, poliittisen ja kaupallisen pelin nappuloina. Tätä lajityyppiä edusti jo hänen esikoisromaaninsa *Revvari* (1975), kuten myös viimeiseksi jäänyt, syksyllä 2004 ilmestynyt ja hänen alaotsikossa ”pitkäksi marssiksi” nimeämänsä proosateos *Pieni polku metsän halki vie*.

Jussin voi todeta kaatuneen todella saappaat jalassa; hän säilytti taistelumielensä ja luovuutensa kirjaimellisesti loppuun saakka.

Jussi Kylätasku oli pidetty, innostava ja värikäs persoona, eräs niistä ihmisistä, jotka osaavat lahjakkaasti nauraa myös itselleen. Hän oli mies, jonka asenteita leimasi reiluus ja jonkinlainen umpirehellisyys, luonteenpiirre, joka esti häntä alentumasta koskaan vähimpäänkään välistävetoon tai oikeudettomaan oman edun tavoitteluun.

Kaiho Nieminen

Kirjoittaja on kirjailija ja Jussi Kylätaskun pitkäaikainen ystävä.

Lihavuus ja moraalinen paniikki

Yhteiskuntapolitiikassa (4/2004) **Hannele Harjunen** tarkastelee yhteiskuntatieteellisestä näkökulmasta vuodenvaihteessa 2003–2004 syntyneitä kotimaista lihavuuskeskustelua. Suhtautumistamme lihavuuteen hallitsee edelleenkin vahvasti lääketieteeseen perustuva näkemys, jossa lihava ruumis leimataan vähintäänkin esisairaaksi. Lihavuus on yksilön ongelma, ”ruumiillinen poikkeustila”, johon on puututtava.

Hoikkuudesta on tullut terveyden välttämätön ehto, vaikka tiedämmekin, ettei ihmisiä voi jakaa painon perusteella sairaisiin ja terveisiin. Lisäksi terveyteen ja sairauteen keskittyvä ”lääketieteellinen lihavuusdiskurssi” painaa unholaan sen, että ”paino ja lihavuus ovat aina sosiaalisia konstruktioita”. Koska hoikkuus on normi, sen rikkomisesta seuraa rangaistus; paheksunta ja ulossulkeminen. Tämä puolestaan luo painohysterian, jossa lieväkin ylipaino on liikalihavuutta. Lisäksi lihavuus on selvästi sukupuolittunut sekä ilmiönä että kokemuksena. Lihavuus leimaa erityisesti naisia, joille se näyttää olevan myös erittäin merkittävä syyllisyyden ja häpeän lähde.

Lihavuus lavertelee sairauden lisäksi laiskuudesta, itsekontrollin puutteesta, ahneudesta ja heikoista älynlahjoista. Koska lihavuus on itse aiheutettua, sen seurauksetkin jäävät yksilön itsensä kannettaviksi. Toisaalta lihava ihminen ei ole subjekti, sillä lihavuutta ei hyväksytä pysyväksi ominaisuudeksi. Lihava on eräänlaisessa ”välitilassa”, eikä pysyvästi lihavaa ole olemassa. Käytännössä suuren ihmisryhmän olemassaolo kielletään.

Suomessa lihavuuskeskustelu sai moraalisen paniikin piirteitä. Mediassa lihavuutta verrattiin holtittomasti leviävään kulkutautiin. Lihavuuden ennakoitiin romuttavan koko kansantalousjärjestelmän, vievän maan turmioon ja uhkaavan jopa koko kansan olemassaoloa. Toisaalta terveyshaittojen painottamisen taustalla piilee luokka-asetelma,

jossa kautta rantain korostetaan lihavuuden liittyvän alhaiseen sosioekonomiseen asemaan. Erityisesti Isossa-Britanniassa on havaittavissa, että lihavuuskeskustelussa on ”piirteitä eliitin paheksunnasta työväenluokan elintapoja ja moraalista rappiota kohtaan”.

Moraalisen paniikin taustalla on epäilemättä muitakin syitä, sillä vuoden 2003 terveystiedon mukaan suomalaisten ruokailutottumukset ovat entistäkin terveellisempiä. Lihavien osuus ei ole noussut viime vuosina. Lisäksi suurin osa Suomen ”lihavista” on taulukoiden mukaan vain ”ylipainoisia”.

Yhteenvetona Harjunen toteaa, että ”kulttuurissa, jossa korostetaan vapaata tahtoa ja valinnanvapautta, yksilön lihavuus on helppo nähdä epäonnistumisena elämänhallinnassa”. Tämä näkemys saa lisäpontta biomedikaalisesta tulkinnasta, jossa lihavuutta tarkastellaan yhteiskunnallisten tekijöiden sijaan terveyden ja sairauden käsitteillä.

Tästä selitysmallista irtisanoutuminen antaa mahdollisuuden tarkastella tekijöitä, jotka johtavat ”valintojen” tekemiseen: elintarviketeollisuutta, mainontaa, elintasoa ja koulutusta.

Kohti totalitarismia

Kaltiossa (6/2004) **Esa Kirkkopelto** hahmottelee ”arvaamattoman ihmisen” hahmoa. Itsensä räjäyttävä ihminen, ulkoministeriä puukottava kansalainen ja metrossa sivulista kirveellä lyövä mies ovat keskuudessamme. Mitä tapahtui? Markkinavoimien kaadettua kaikki ulkoiset vastustajansa huoli kohdistuu sisäiseen vastustajaan: kuka tahansa voi kantaa repussaan räjähteitä.

Kun Ruotsin ulkoministeriä puukotettiin ja vantaalaisnuorukainen räjäytti itsensä ja ympäristönsä kauppakeskuksessa, teko ja kohdeltiin aluksi poliittisina kannanottoina. Pian kävi ilmi, että niiden taustalta löytyikin vain pitkä sairauskertomus, sarja onnettomuuksia, jotka voisivat tapahtua kenelle tahansa. Puukottajasta ja räjäyttäjistä tuli ”kuka tahansa” ja epäpoliittisista teoista

poliittinen ongelma: politiikan ja demokratian pitäisi määritelmällisesti jättää ”yksityinen” politiikan ulkopuolelle, mutta juuri tämä yksityinen uhkaakin ”yhteistä elämän piiriä”. Tämän uhkatekijän vuoksi arkipäivämme politisoituu, sillä arvaamattoman ihmisen vuoksi valvontaa ja kontrollia lisätään – ja nämä toimet esitetään epäpoliittisena väestönsuojelutyönä.

Kansalaisesta, ”kenestä tahansa” on tullut arvaamaton ihminen, uhka kenelle tahansa. Vastaan kävelevä anonyymi ihminen voi olla vihollinen. Poliittiseksi tämä muuttuu siksi, että juuri anonymiteetti ja sen suoja ovat demokratian ydin. Ihmisoikeudet ja kansalaisuus taataan kaikille, ominaisuuksista (ikä, rotu, sukupuoli ja niin edelleen) riippumatta. Demokraattisen järjestelmän on suojattava tätä äärimmäisen yleistä ydintä, joka kuitenkin on mitä syvimmin juuri yksilöllisyyttämme tai ainakin sen suoja.

Sen sijaan totalitarismissa vallitsee ehdoton läpinäkyvyys. Poliittisen kentän häviössä totalitarismin todellisuus on kaikille yhteinen. Kukin esiintyy ”omilla kasvoillaan”, koska kenelläkään ei ole mitään salattavaa. Urkintakoneisto nyhtää julkisuuteen yksilön sisimmätkin ajatukset, kaikki tuodaan päivänvaloon. Keskustelu mielenosoitusten naamiokiellosta tähtää samaan. Mielenosoittajan olisi esiinnyttävä omana itsenään, omilla kasvoillaan, vaikka juuri naamioituminen takaa hänen yksityisyytensä ja sen, että hän voi esiintyä ”kenenä tahansa”, *pelkkänä kansalaisena*, ei siis lääkärinä, opiskelijana tai vaikkapa valtioneuvoksena. Anonymiteetti on siis kansalaisuuden ja kansalaisuus puolestaan demokratian ehto. Siten naamioitumisen kieltävä laki on demokratian vastainen teko, totalitarismia. Sisäisesti ylikuormittunut, räjähtävä ihminen on puolestaan epätoivoisen totaalinen vastaus ympäröivään totalitarismiin.

Jouni Avelin

Einsteinilla on sävelkorvaa kosmokselle

Albert Einsteinista on tullut tiedeuskon ikoniksi: Einsteinin tai hänen kaavaansa uskominen riittää korvaamaan maailmankaikkeuden pohdiskelun. Kaava, jonka mukaan energia on yhtä kuin massa kertaa valonnopeuden neliö, ei merkitse meille maallikoille yhtään mitään.

Kuuluksa kaava on representaatio jos mikä: kaava paitsi esittää jotakin, mihin meillä ei ole kosketusta, myös asettuu tuon käsityskykyämme pakenevan todellisuuden eteen.

Einsteinin luoma yhtälö on maallikon silmin itseensä suljettu kysymys ja ratkaisu. Yhtälö korvaa kosmologian, yhtälön tietäminen kosmologian pohdinnan. Myyttisenä hahmona Einstein on samanlainen takuumies kuin kaavansa – tai aivonsa.

Roland Barthes pohtii teoksessaan *Mytologioita* (1957, suom. 1994) tätä Einsteinin aivojen myyttistä luonnetta. Barthes toteaa, että Einsteinin aivot ovat yhtä kuin voitto materiasta, mutta kuitenkin samalla materiaa: henki, joka on saanut ruumiillisen muodon.

Tämä messiaaninen myytti näkyy myös siinä, millaisena hahmona Einstein on kelpvannut tieteisfiktioille. Tieteisfiktiossa Einstein kuvataan tiedemieheksi, jonka kyky havaita maailmaa on samalla tavoin vaistomaisesti oikea kuin taiteilijan absoluuttinen musiikkikorva tai rakastuneen kyky ymmärtää metafysiikkaa (esimerkiksi elokuvassa *Rakkauden yhtälö*, 1994).

Kaumokirjallisesti tyylikkään sovellus Einsteinin myytistä on **Connie Willisin** novelli ”Schwarzschild Radius” (1987). Novellissa kuvaillaan ensimmäisen maailmansodan kaoottista rintamalohkoa, josta fyysikko **Karl Schwarzschild** (1873–1916) yrittää lähettää sähköä Einsteinille. Tapahtumien taustana on se, että vuonna 1915 Einstein julkaisi yleisen suhteellisuusteorian ja itärintamalla joutunut Schwarzschild oli ensimmäinen,

joka sovelsi Einsteinia kehittäessään omaa teoriaansa mustista aukoista.

Willisin novellissa Schwarzschildin rintamalohko on kuitenkin sodan vuoksi eräänlainen musta aukko, josta mikään viesti ei voi enää lähteä. Inhimillinen musta aukko on käytännössä merkityksellisempi kuin fyysikan mallintama aukko. Tämä on tavallaan loogista, koska Einsteinin ei uskonut mustan aukon olemassaoloon: hän ei voi saada vastausta Schwarzschildilta, ainoastaan lähettää tälle onnittelunsa.

Serbialainen kirjailija ja kirjallisuudentutkija **Zoran Zivkovic** on käyttänyt useita Einsteinin kaltaisia myyttihahmoja teoksessaan *Seven Touches of Music* (2001). Yhteistä kirjan tarinoille ja keskushenkilöille on se, että musiikki saa ihmisen ymmärtämään vaistomaisesti maailmankaikkeuden rakenteen, mutta – Willisin tarinan tavoin – tietoa maailmankaikkeudesta ei pysty välittämään enää edelleen.

Esimerkiksi novellissa ”The Whisper” opettaja pitää piirustustuntia autistisille lapsille. Kun hän soittaa lapsille **Chopinin** pianokonserttoa, eräs oppilaista piirtää vaistomaisesti teoreettisen fyysikan lukusarjan.

Myös **Sheila Finch** on kokeillut Einsteinin hahmoa vaihtoehdoista historiankulkua kuvaavassa novellissaan ”The old man and C” (1989). Tässä tarinassa Einsteinista onkin tullut viulunopettaja. Viimeisinä elinvuosinaan Einstein pohdiskelee valon olemusta ja oman elämänsä vaihtoehdoita – pohdiskelee laukaisee oppilaan yritys soittaa puhtaasti korkea C-sävel.

Runollisin sovellus Einsteinin hahmosta löytyy amerikkalaisen **Michael Swanwickin** novellista ”Einsteinium, The Dark Lady of the Equations” (2002). Lyhyessä tarinassa Einstein rinnastetaan **Shakespeareen**: Einsteinin kaavat olivatkin itse asiassa sonetteja hänen yrittäessään tavoittaa

nuoruutensa mystinen neito:

”Einstein vietti viimeiset vuosikymmensä yhtenäisteorian alueella, joka useimpien fyysikkojen mielestä oli todistetusti kvanttiteorian ulkopuolella. Tiedemaailma tulkitsee tämän vanhenevan miehen yrityksen löytää yhteys yli sen aika-avaruuden kuilun, joka avautui Einsteinin ja hänen nuorena rakastamansa saavuttamattoman neitosen välillä.”

Selvästikin Einstein on edustanut amerikkalaiselle populaarikulttuurille nimenomaan eurooppalaisen, kultivoituneen ja hieman degeneroituneen tiedemiehen prototyyppiä. Kunnollisen jenkkitiedemiehen stereotyyppi on sitä vastoin ollut **Thomas Edison**; keksijä, joka oli ennen kaikkea insinööri ja osasi pistää keksinnöillään rahoiksi.

Aivan oma ryhmänsä tieteisfiktiossa ovatkin ne kloonatut Einsteinit, joista koituu pelkkää harmia talouselämälle. **Robert Silverbergin** tarinassa ”The Millennium Express” (2000) **Ernest Hemingway**, Albert Einstein ja **Pablo Picasso** kiertävät ympäri maailmaa räjäyttelemässä kuuluisia historiallisia kohteita. Kun kaikki suuret keksinnöt on jo tehty, kloonien ainoa tapa aloittaa alusta on tuhota ihmiskunnan siihenastiset saavutukset.

Silverbergin ikätoverin, **Charles Sheffieldin** novellissa ”Out of Copyright” (1989) ironia kohdistuu puolestaan ylikansallisiin yhtiöihin, jotka ostavat tuotemerkittyjä kloonikopioita menneisyyden neroista. Einstein on eräs halutuimpia kloonauksen kohteita, mutta hänen kanssaan yhteistyö ei onnistukaan. Teoreetikot kun sattuvat olemaan ihmisiä, joita kiinnostaa ensisijaisesti shakinpelelu ja musiikki.

Markku Soikkeli

Teatteri Jurkka
Vironkatu 7
Helsinki

WEST END

Ensi-ilta to 24.2.
Teksti ja ohjaus Pasi Lampela
Rooleissa
Eero Saarinen, Sari Havas
Ville Sandqvist, Pamela Tola
Esitykset 22.2. - 7.5.
Liput p. (09) 135 6166
www.jurkka.com

Ohjaus ja lavastus **HEIKKI KUJANPÄÄ**
Rooleissa **ELINA KNIHTILÄ | TOMMI KÖRPELA | HANNU KIVIOJA**
PIRJO LONKA | TUOMAS UUSITALO | ELENA LEEVE

Putoavia enkeleitä

Kertomus **AILA MERILUODON** ja **LAURI VIIDAN** rakkaudesta,
mielen lumosta ja vaarasta tulla vaikutetuksi.

ENSI-ILTA 1.3.2005 LIPUT: 20/16/12 € (16/12 € Q:sta 18.2. asti),
Q-TEATTERI, TUNTURIK. 16, P. (09) 4542 1333 (TI-PE KLO 11-17)
JA LIPPUPALVELU • www.Q-teatteri.fi

TUE KULTTUURIVIIKKOJA VAPPUTERVEHDYKSELLÄSI!

O Kun talven selkä taittuu, on aika alkaa valmistautua vapun viettoon. Toisin sanoen: simat käymään, tippaleivät paistumaan, ylioppilaslakit esille – sekä tietysti vapputervehdys Kulttuurivihkoihin!

Vapputervehdykset ovat perinteinen tapa muistaa ystäviä ja tovereita kevään kynnyksellä. Vapputervehdyksiä ei ole vuosikausiin Kulttuurivihkoissa julkaistu, mutta koska työläisten ja opiskelijoiden asia on aina ajankohtainen, emme keksineet yhtäkään hyvää syytä olla elvyttämättä tätä iloista perinnettä. Samalla tarjoamme tilaisuuden tukea suureksi osaksi vapaaehtoisvoimin toimitettavaa lehteämme.

Lähetä enintään 100 merkin mittainen tervehdystekstisi *30.3. mennessä* sähköpostitse osoitteeseen elias.krohn@kulttuurivihkot.fi. Voit myös lähettää tekstin tavallisessa postissa toimituksen osoitteeseen tai soittaa numeroon **050 460 1636**. Mikäli luovuutesi ei riitä säkenöivän tervehdystekstin laatimiseen, voit luonnollisesti ilmoittaa pelkästään nimesi liitettäväksi tervehdyslistaan.

Ilmoitathan samalla myös postiosoitteesi laskutusta varten. Vapputervehdyksen hinta on 10 euroa + arvonlisävero (yhteensä 12,20 e).

TEATTERI

AVOIMET OVET

ENSI-ILTA 15.2.
Per Olov Enquist
ISOISÄNI TALOSSA
- matka ihmisielen rajoille

Syvällinen ja riipaiseva näytelmä yksinäisyydestä, rakkaudesta ja ihmeestä. Näytelmän kolmen henkilön öinen tapaaminen mielisairaalassa johtaa älykkääseen matkaan ihmisielen. Voiko Jumala olla punainen kissa?

Suomenkos Pentti Saaritsa
Ohjaus Heini Tola
Rooleissa Teemu Aromaa, Ella Keranto, Ullariikka Koskela

www.avoimetovet.fi
Museokatu 18 Hki (09) 4342 510
Lippupiste 0600 90 0 900
(1,25 e/min + pvm) Liput 14-20

655

6 6 4 6

684

84

4 6 5 8 4 4 6 4 1

648544

Lahten Runomaraton ry
Lahti Poetry Marathon